دانا نەسىردىن ئەپەندى

شىنجاڭ ياشلار - ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى

رەسىمنى سىزغۇچى: ئەسقەر تۇردى ئىمىن

مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى: غالىب شاھ

ISBN 7-5371-2337-3

9 787537 123372 >

ISBN7-5371-2337-3

(民文)　定价:8.50 元

دانا نەسىردىن ئەپەندى

تۈزگۈچى: ئەكبەر غۇلام

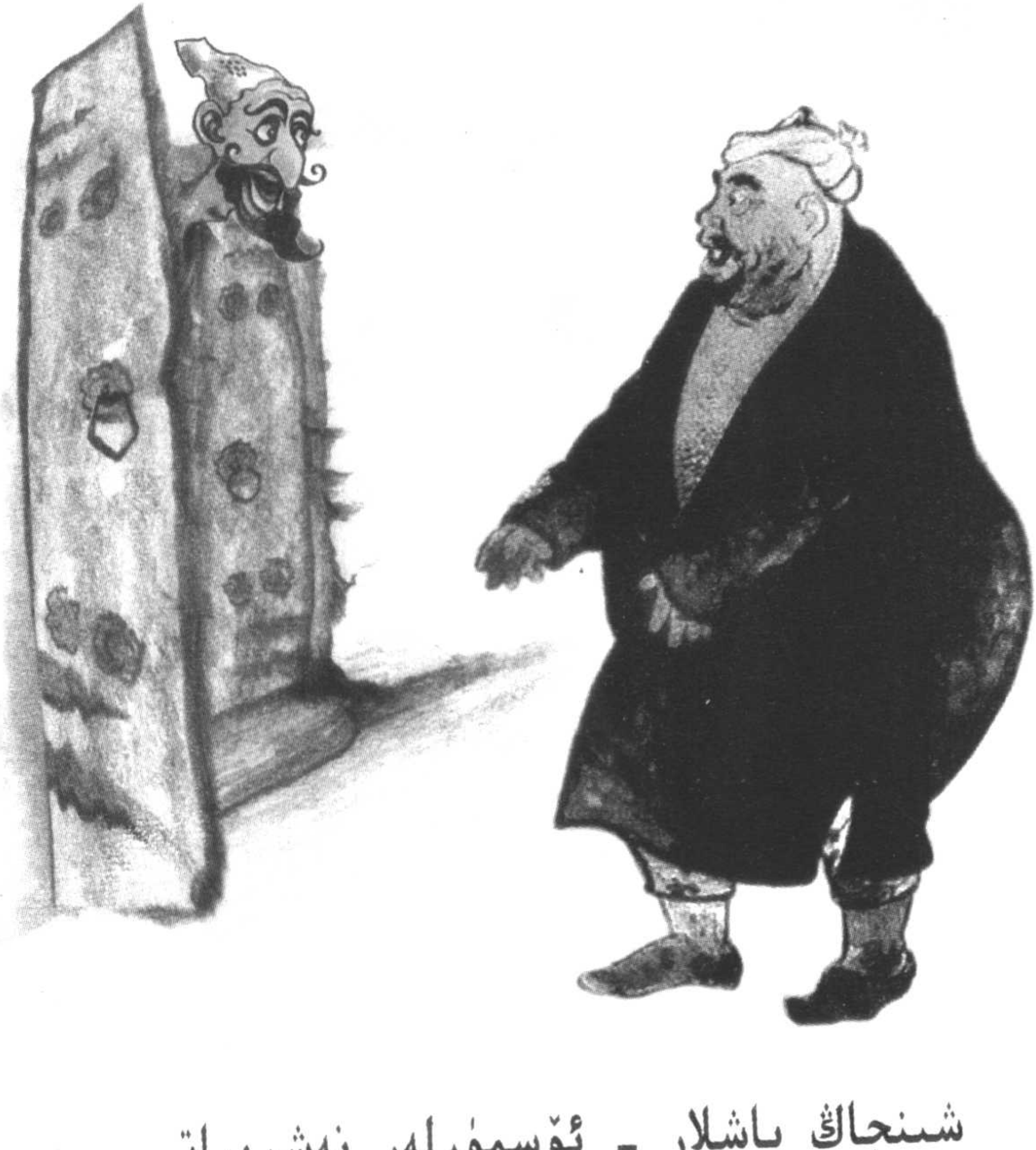

شىنجاڭ ياشلار - ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据

聪明的阿凡提/艾克拜尔·吾拉木编. —2版. —乌鲁木齐：新疆青少年出版社，2006.5
ISBN 7－5371－2337－3

Ⅰ.聪… Ⅱ.艾… Ⅲ.维吾尔语－民间故事－作品集－中国－维吾尔语（中国少数民族语言） Ⅳ.I277.3

中国版本图书馆CIP数据核字(2006)第035363号

责任编辑：**萨黛缇·萨吾提**
责任校对：**依巴达提·亚森**
封面设计：**阿里甫·夏**

聪明的阿凡提(维吾尔文)
艾克拜尔·吾拉木　编

新疆青少年出版社出版
(乌鲁木齐市胜利路100号 邮编：830001)
新疆新华书店发行
新疆翼百丰印务有限公司印刷
850×1168毫米　32开本　6.625印张
2006年5月第2版　2006年5月第1次印刷
印数：1—2000

ISBN7－5371－2337－3　定价：8.50元
如有印刷装订问题请直接同出版社调换

مەسئۇل مۇھەررىرى: سائادەت ساۋۇت
مەسئۇل كوررېكتورى: ئىبادەت ياسىن
مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى: غالىب شاھ

دانا نەسرىدىن ئەپەندى
تۈزگۈچى: ئەكبەر غۇلام
*
شىنجاڭ ياشلار - ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھىرى غالىبىيەت يولى 100 - قورۇ، پ: 830001)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسىدىن تارقىتىلدى
شىنجاڭ يىبەيفېڭ باسما چەكلىك شىركىتىدە بېسىلدى
ئۆلچىمى: 1168×850مم، 32 كەسلەم، باسما تاۋىقى: 6.625
2006 - يىل 5 - ئاي 2 - نەشرى
2006 - يىل 5 - ئاي 1 - بېسىلىشى
ISBN7 — 5371 — 2337 — 3
سانى: 1—2000
باھاسى: 8.50 يۈەن

بېسىلىشتا، تۈپلەشتە خاتالىق بولسا نەشرىياتىمىزغا ئەۋەتىڭ، تېگىشىپ بېرىمىز

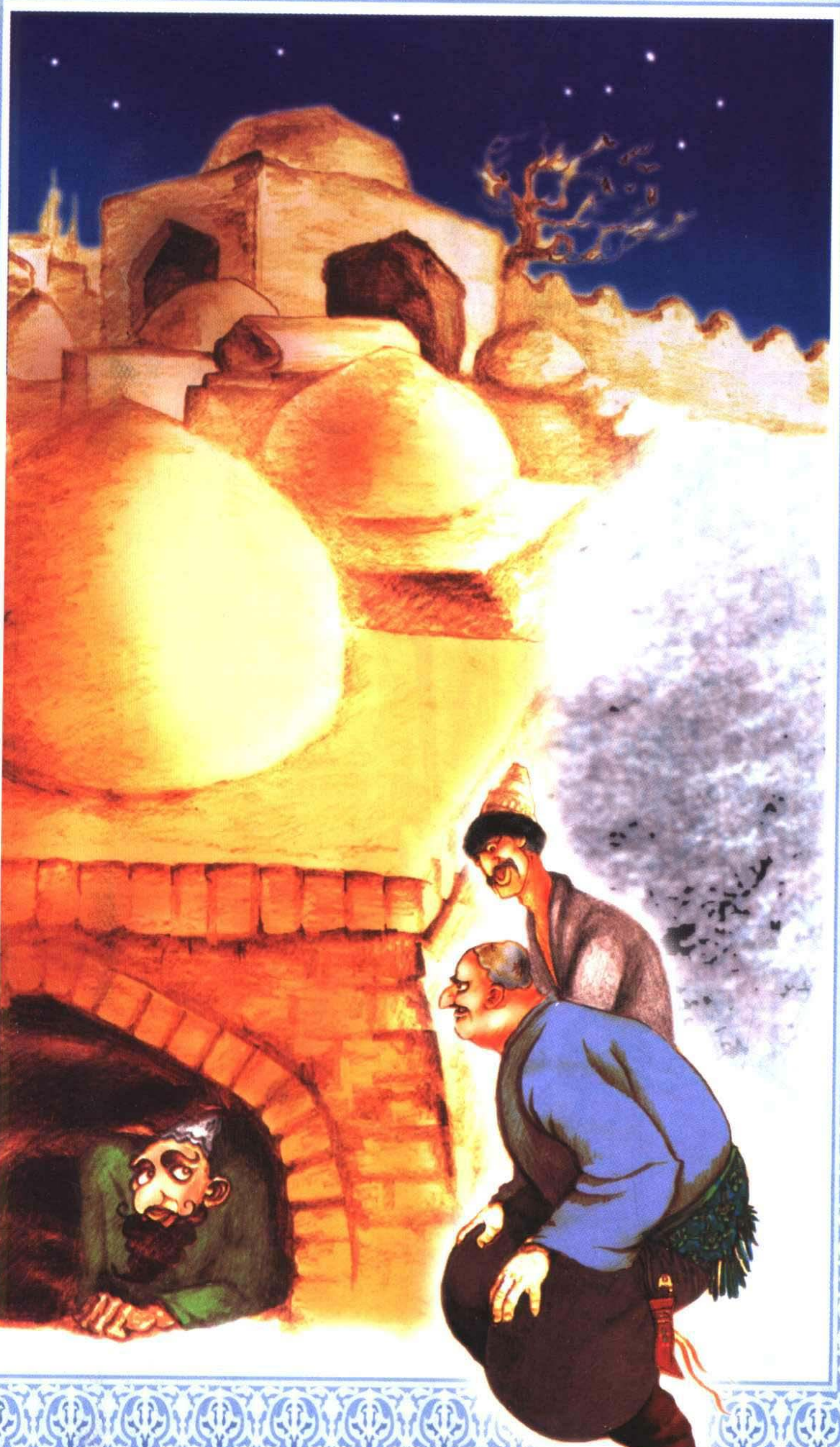

مۇندەرىجە

گۆرى چوڭقۇر بولسۇن 1
غازنىڭ قالغان ـ قاتقىنى 2
چۈشنىڭ تەبىرى 4
جاھاندا يوق كۈن 5
كىچىك قىيامەت ۋە چوڭ قىيامەت 6
ئالدانغانلىقىڭىزغا ئىقرار بولۇڭ 7
ھۆرۈن 9
قايسى سازنىڭ ئاۋازى ياخشى؟ 10
ئادالەت تېشى 11
موللا ئېشەك 12
ئىمتىھان 14
شەيتان ۋە هاراقكەش 16
ئىماملار 17
ئەپەندى — مەلىكۇششۇئارا 18
خۇدا بەرسۇن 21
ۋەزىر ۋە ئېشەك 22
نەملىك ۋە نان 23
گەپ ئۆگىتىش 24
تىللانىڭ ئاۋازى 26
مېنىڭ ئورنۇمغا قازى بولۇڭ 27

كىمنىڭ ئىچى قىزىۋاتىدىكىن 29
قىيامەت 30
ئەپەندىمنىڭ مەسلىھەتى 31
پادىشاھنىڭ باھاسى 32
قىرىق مېكىيانغا بىر خوراز 33
رەھمەت ئۈستىگە رەھمەت ئېيتاتتىم 34
ھەممىمىز غەرق بولىمىز 36
ئەقلىگە نەپسى مىنىۋالغاندا 37
قىيامەت قەرزى 38
نامىزىڭلار راۋا ئەمەس 39
ئالتۇن تېرىش 40
ھەقىقەت دېگەن نېمە؟ 42
ساراڭنى گەپكە كۆندۈرۈش 43
خۇدامۇ ماڭا يېلىنىدىكەن - ھە! 44
ئادەم بولۇشنىڭ يولى 45
ۋىجدانىڭىزنى جىڭلاپ بېقىڭ 46
يۈز كېلەلمەيدىغان ئىش.......................... 47
نان دېگەن قانداق نەرسە؟ 48
قارا كۆسەي 51
ئاق ئات بىلەن قارا ئات 52
ئوت بىلەن سۇ 54
دوزاخ نەدە؟ 55
گۆر كولاش 56
ئالغاي كۆز...................................... 57
باش جىنايەتچى 58

ئېكىنچى ياكى ئېشەك 60
دۇئا بىلەن دورا 61
غەيۋەت قىلماڭلار 62
پۇخادىن چىقىش 63
شەيتاننىڭ ئۆزى 64
راست گەپ 65
دوستۇمنىڭ سانى 67
بۆرە بىلەن يولۋاس 68
قىيىن سوئال 69
سىز ئەخمەق 72
مەكروھ ئەمەس 73
قىرىق سوئالغا بىر جاۋاب 75
كۆزۈڭ ئاغرىسا، قولۇڭنى تارت 76
جاھان بۇزۇلۇپ كەتتى 77
قەدرىگە يەتسۇن دەپ 78
خالىسىڭىز ئوڭ يېرىمىنى ئېلىڭ، خالىسىڭىز سول يېرىمىنى 79
ئۇمۇ ئەمەس، بۇمۇ ئەمەس 80
بىر «ئۇھ» قا بىر «جىرىڭ» دىن 81
پادىشاھنىڭ سايىسىدە 83
ئىت ئىكەن 84
كىشنەشتىن ھاڭرىغان يامان 85
يول بولسۇن 87
ئادالەتلىك ھۆكۈم 88
ئەزرائىل قورقىدۇ 90

پۇلى يوقنىڭ گېپى توڭ 91
پەس يەرلەرگە يىغىلىپ قالغان 92
ئىسمىڭدىن بىلدىم 93
قازىنى ئەخمەق قىلىش 94
قوش ھەق 95
بۇيرۇققا بىنائەن 96
يولدىكى گەپ 97
پۇراققا جىرىڭ 99
تەتۇر مەخلۇق 100
ئىككى ئېشەكنىڭ يۇكى 101
قازى ۋە ئەقىل 102
ھۇۋقۇش نېمە دەيدۇ؟ 103
پادىشاھنىڭ ئەقلى 104
نومۇسنى بىلمەيدىغان كىشى 106
ئىت يىرگەندى 107
خۇدادىن قورققۇچە قۇداڭدىن قورق............ 108
قازىنىڭ ئۇلپىتى 109
چۇش 110
شورپىنىڭ شورپىسى 111
جەننەت بىلەن دوزاخ 113
داۋا 114
شەھەرنى بېشىمغا كىيىمەن 115
پەرق 116
سىزدىن تەلىم ئېلىپ 117
ۋەز 118

توخۇ ۋە ئۇرۇق 119
مەرگەن ئەپەندىم 122
دۇلدۇل 123
ئادىل ئېشەك 125
ئەيىبىنى يوشۇرۇش 126
ياغىنىڭ كۇنجۇرىسى 129
ئېچىلىپ قاپتۇ 129
خىجىل بولماسلىق ئۇچۇن 130
بىلگىنىڭنى قىل 131
ئۇچ خىل مەخلۇقنىڭ ئوزۇقى 132
ئېشەكنىڭ ھاڭرىشى ئەۋزەل 133
ئۇستا تېۋىپ 135
تەسەللىگە جاۋاب 136
ئېشىكىڭ بولسا ھۇرۇن 137
ساۋابلىق ئىش 138
ئىچىدە ماڭغان يامان 139
ئوغرىدىن سوراڭ 140
دۇئا 141
پادىشاھ بىلەن يىپ 142
يۇزۇمنى كۆرسەتمەي 144
قازىغا لايىق جاۋاب 145
شەھەرنىڭ سارىڭى 146
ئۆتۈپ كەتكەن جازانىخور 148
سىلەردىن ئۆگەنسە بولغۇدەك 149
زىندان تەكشۇرۇش 150

ئىككى كۈن بۇرۇن ئۆلمەن 151
ئەپەندىم — ئېشەكبېشى 153
مىڭ لەنەت 154
كەڭ گۆر 155
خۇشاللىق كۈن 156
ھېكمەتلىك سۆز 157
باغاق 159
راست بىلەن يالغان 160
سېنى قانغا بۇلغىۋېتىدۇ 161
ئاغىنىسىنى تاشلىۋەتكەن ئادەم ياخشى ئادەم
ئەمەس 162
چىۋىن 163
مېنىڭ دادام كەمبەغەل ئىدى 164
پۇلىڭىزنى ھازىر ئېلىۋېلىڭ 165
لوڭقىنىڭ توغرا سىغىمى 166
ھەقىقەتنىڭ بەدىلى 167
ئېشەك بىلەن تاغار 168
ئىككىلا ئاي ياخشى 169
مەسىلەن 170
ئۆسەك گەپ 171
راست گەپ ئېغىر 172
نەدە ئىش بولسا شۇ يەرگە 173
كۆز ئالدىدا، قۇلاق ئارقىدا 174
راست گەپ بىلەن يالغان گەپ 175
خوراز سوقۇشتۇرۇش بىلەن قوچقار سوقۇشتۇ-

رۇش... 176
ئەركەكزەدەك بىلىق 177
گۇۋاھلىق بىرىش 179
كالاچ كىتابى 180
پارىغا كەلگەن قوينىڭ ئۇستىخىنى 181
بىز زالىم 182
ئىشىكىمىنىڭ قۇيرۇقى 183
خۇدانىڭ ئەمرى 184
بىر سودىگەر كۆردۇم..................... 185
ئىتنىڭ ۋەسىيىتى 186
ئۆلمىگەن بىزنىڭ جىنىمىز 188
ئىككى پەيغەمبەر......................... 189
ئەيسا ۋە ئىمام 190
ئەپەندىم ۋە ئىمام 191
چاكىرى شۇنداق دانا بولسا 192
ئاغرىق يوقلاش 194
ئاخىرقى ئارزۇيۇم 195
ۋەسىيەت..................................... 197
ئەقىلگە ۋارىسلىق قىلىش 198
ئەمگەككە تايىنىپ مىۋە ئىلىش.............. 199
ئاستىغا ئۆرۈپ قويۇش كىرەك 201

گۆرى چوڭقۇر بولسۇن

شەھەرنىڭ بىر ئەمەلدارى ئۆلۈپتۇ. ئەپەندىم پاتىھەگە بېرىپ:

— مەرھۇمنىڭ گۆرى چوڭقۇر بولسۇن، — دەپ دۇئا قىپتۇ.

— ئەپەندىم، بۇ قانداق دۇئا؟ جايى جەننەت بولسۇن دەڭ، — دەپتۇ ھازىدارلارنىڭ بىرى.

— رەھمەتلىك ھايات ۋاقتىدا تولىمۇ يۇقىرىغا يامىشىدىغان، ئۆلگەندىمۇ يۇقىرىغا يامىشىمەن دەپ گۆردىن چىقىۋېلىپ، جەننەتتىن قۇرۇق قالمىسۇن دەيمەن، — دەپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

غازنىڭ قالغان - قاتقىنى

ئەپەندىم ئوردىدا ئولتۇرغىنىدا، بىر كىشى پادى-
شاھقا پىشۇرۇلغان غازنى سوۋغات قىپتۇ. پادىشاھ غاز-
نى ئەپەندىمگە بېرىپ:

— قېنى، ئەپەندىم، غازنى ئادىللىق بىلەن بۆلۈپ
بېرىڭ، — دەپتۇ.

ئەپەنددىم غازنىڭ بېشىنى كېسىپ پادىشاھقا
ئۇزىتىپ:

— سىز مەملىكەتنىڭ بېشى، شۇڭا غازنىڭ بېشى
سىزگە تېگىدۇ، — دەپتۇ - دە، ئاندىن غازنىڭ بوينىنى
پادىشاھنىڭ خوتۇنىغا بېرىپ:

— ئەر باش بولسا، خوتۇن بويۇن، غازنىڭ بوينى
خانىشقا تەئەللۇق، — دەپتۇ.

غازنىڭ پۇتىنى پادىشاھنىڭ ئوغلىغا بېرىپتۇ:

— مانا بۇ شاھزادىگە. شاھزادە پادىشاھنىڭ ئورنى-
نى باسىدۇ، ئۇلى مۇستەھكەم بولسۇن.

ئاخىرىدا غازنىڭ ئىككى قانىتىنى كېسىپ، پادى-
شاھنىڭ ئىككى قىزىغا بېرىپتۇ ۋە:

— سىلەر يېقىندا ئۇچۇرما بولىسىلەر، بۇ قىزلار

ئوبدان يەرگە ياتلىق بولسۇن، قاناتلىرى قاتتىق بول-
سۇن، — دەپتۇ.
ئەپەندىم غازنىڭ پۇتون گەۋدىسىنى ئۆزى
ئاپتۇ - دە:
— قۇللىرىغا غازنىڭ مۇشۇ قالغان - قاتقىنى
كۇپايە، — دەپتۇ.

(ئۇيغۇر)

چۈشنىڭ تەبىرى

پادىشاھ چۈش كۆرۈپتۇ. چۈشىدە بىر ئادەم پادىشاھنىڭ ھەممە چىشىنى سۇغۇرۇۋاپتۇدەك. ئەتىسى پادىشاھ چۈشىنى ۋەزىرىگە ئېيتىپ تەبىر بېرىشىنى سوراپتۇ.

— چۈشىڭىزگە قارىغاندا، بالا - چاقىلىرىڭىز ئۆلۈپ كېتىپ، ئۆزىڭىز ھايات قالىدىكەنسىز، — دەپتۇ ۋەزىر.

ۋەزىرنىڭ گېپىگە غەزەپلەنگەن پادىشاھ ۋەزىرنى ئۆلۈمگە بۇيرۇپتۇ. شۇ چاغدا ئوردىغا ئەپەندىم كىرىپ قاپتۇ، پادىشاھ چۈشىنى ئەپەندىمگە ئېيتىپ، تەبىر بېرىشىنى سوراپتۇ.

— چۈشىڭىزنىڭ مەنىسى چوڭقۇر ئىكەن، — دەپتۇ ئەپەندىم، — بالا - چاقىلىرىڭىزغا قارىغاندا سىزنىڭ ئۆمرىڭىز ئۇزۇن بولىدىكەن.

ئەپەندىمنىڭ تەبىرىدىن پادىشاھ خۇشال بولۇپ، ئەپەندىمنى مۇكاپاتلاپتۇ.

(ئۇيغۇر)

جاھاندا يوق كۈن

ئەپەندىم بوياقچىلىق قىلىپ يۈرگەن كۈنلەردە، ئۆزىنى چاقچاقچى ھېسابلاپ يۈرگەن بىر كىشى ئەپەندىمگە بىر ماتا ئەكېلىپ بېرىپ:

— ئەپەندىم، مۇشۇ ماتانى جاھاندا يوق بىر رەڭ بىلەن بوياپ بېرىڭ، — دەپتۇ.

— «جاھاندا يوق رەڭ» دېگىنىڭىز نېمىسى؟ — دەپتۇ ئەپەندىم.

— قىزىلمۇ ئەمەس، قارىمۇ ئەمەس، كۆكمۇ ئەمەس، سېرىقمۇ ئەمەس، يېشىلمۇ ئەمەس، زەڭگەرمۇ ئەمەس، ئەيتاۋۇر، جاھاندا يوق رەڭ، — دەپتۇ ھېلىقى كىشى.

— بوپتۇ، — دەپتۇ ئەپەندىم، — دېگىنىڭىز بويىچە بوياپ بېرەي.

— قاچان ئالىمەن؟ — دەپ سوراپتۇ ھېلىقى كىشى.

— جاھاندا يوق بىر كۈنى، يەنى شەنبىمۇ، يەكشەنبىمۇ، دۈشەنبىمۇ، سەيشەنبىمۇ، چارشەنبىمۇ، پەيشەنبىمۇ، جۈمەمۇ ئەمەس بىر كۈنى ئېلىڭ، — دەپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

كىچىك قىيامەت ۋە چوڭ قىيامەت

كىشىلەر ئەپەندىمدىن سوراپتۇ:

— ئەپەندىم، ئەقىللىق ئادەمسىز، قېنى ئېيتىپ بېرىڭە، قىيامەت قاچان بولىدۇ؟

— خوتۇنۇم ئۆلگەندە كىچىك قىيامەت، ئۆزۈم ئۆلگەندە چوڭ قىيامەت بولىدۇ، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

ئالدانغانلىقىڭىزغا ئىقرار بولۇڭ

باشقا شەھەردىكى بىر سودىگەر ئەپەندىمنىڭ داڭقىنى ئاڭلاپتىمۇ، قايىل بولماپتۇ. «گادايدىن شۇنچە ئەقىللىق ئادەم چىققىنى نەدە بار، — دەپ ئويلاپتۇ ئۆزىچە ۋە، — قېنى، چېچەن بولسا مەندەك زېرەك ئادەمنى ئالداپ باقسۇنچۇ!» دەپتۇ.

بۇ سودىگەر ئەپەندىمنى سىناپ كۆرمەكچى بولۇپ، ئەپەندىمنىڭ شەھىرىگە سەپەر قىپتۇ. شەھەرگە يېقىن قالغاندا ئۇ ئېتىزدا ئېشەك بىلەن سۆرەم سىلىغۇاتقان ئەپەندىمنى ئۇچرىتىپتۇ.

— شەھىرىڭلاردا نەسىرىدىن ئەپەندى دېگەن كىشى بار دەيدىغۇ، مەن شۇ كىشىنى ئىزدەيتتىم، — دەپتۇ سودىگەر ئەپەندىمگە.

— نېمە ئىشىڭىز بار ئىدى؟ — دەپ سوراپتۇ ئەپەندىم.

سودىگەر مەقسىتىنى ئەپەندىمگە ئېيتىپتۇ. ئەپەندىم:

— مەن ئەپەندىمنىڭ قوشنىسى بولىمەن، ئەپەندىم راستىنلا چېچەن ئادەم، سىزنى ئالداپ كېتىدۇ، ئاۋارە بولماي قايتىپ كېتىڭ، — دەپتۇ.

— ياق، ئالدىيالمايدۇ، — دەپ يەنە قايىل بولماپ-
تۇ سودىگەر.

— ئەپەندىم يوق يەردە كۆرەڭ سۆزلىمەڭ، ئۇ
كەلسە، سىزنى مۇشۇ يەردىلا ئالداپ كېتىدۇ، — دەپتۇ
ئەپەندىم.

— ياق، ئالدىيالمايدۇ دېدىممۇ ئالدىيالمايدۇ.

— ئەمىسە مۇنداق بولسۇن، سىز مۇشۇ يەردە
ئېشەك بىلەن سۆرەمگە قاراپ تۇرۇڭ، مەن قېچىرىڭىز-
نى مىنىپ، بىردەمدىلا ئەپەندىمنى چاقىرىپ كېلىمەن.
ئالدىيالامدۇ، ئالدىيالمامدۇ ئاندىن كۆرىسىز.

سودىگەر ماقۇل بوپتۇ. ئەپەندىم قېچىرنى مىنىپ
شەھەرگە كىرىپ كېتىپتۇ.

سودىگەر ئەپەندىمنى كەچكىچە ساقلاپتۇ. بىراق،
ھېچكىم كەلمەپتۇ. كەچ كىرگەندە، ئىلاجسىزلىقتىن
ئەپەندىمنىڭ ئېشىكىنى مىنىپ شەھەرگە كىرىپتۇ.

سودىگەر ئەتىسى بازاردا ئۆزىنىڭ قېچىرىنى مىن-
نىپ يۈرگەن ئەپەندىمنى كۆرۈپ قاپتۇ ۋە ئاچچىقلاپ:

— قانداق ئادەمسىز! تۈنۈگۈن كەچكىچە ساقلى-
تىپ، ئەپەندىمنى باشلاپ بارمىدىڭىزغۇ! بۇ قانداق
ئالدامچىلىق! — دەپتۇ.

— ھەببەللى، مانا ئەمدى خالايىق ئالدىدا ئەپەندىم-
دىن ئالدانغانلىقىڭىزغا ئىقرار بولۇڭ! — دەپتۇ
ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

ھۆرۈن

بىر ھۆرۈندىن ئەپەندىم سوراپتۇ:

— بۇرادەر، ھال - ئەھۋالىڭىز قانداقراق؟

— يامان ئەمەس، — دەپتۇ ھۆرۈن، — تاپسام يەيمەن، تاپالمىسام قانائەت قىلىپ يۈرىمەن.

— ئەمىسە سىز شەھىرىمىزنىڭ ئىتلىرىغا ئوخشاپ قاپسىز! — دەپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

قايسى سازنىڭ ئاۋازى ياخشى؟

ئەپەندىم بىر سازەندە ئاغىنىسىنىڭ ئۆيىگە بېرىپ-تىكەن، ئاغىنىسى ئەپەندىمگە سازلىرىنى كۆرسىتىشكە باشلاپتۇ. ئاۋۋال دۇتارنى چېلىپ بېرىپتۇ، كېيىن تەم-بۇرنى، ئاندىن راۋابنى… شۇنداق قىلىپ، پېشىن بولۇپ كەتكۈچە ئەپەندىمگە يەيدىغان ھېچ نەرسە بەرمەپ-تۇ. ئەپەندىمنىڭ قورسىقى ئېچىپ تارتىشىپ كېتىپ-تۇ. ئاخىر ئاغىنىسى ئەپەندىمدىن سوراپتۇ:

— ئەپەندىم، ھەممە سازنى ئاڭلاپ كۆردىڭىز، سىزچە قايسى سازنىڭ ئاۋازى ياخشىكەن؟

— مېنىڭچە بولغاندا، ھازىر ھەرقانداق سازنىڭ ئاۋازى چۆمۈچ بىلەن قازاننىڭ ئاۋازىغا يەتمەيدۇ! — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

ئادالەت تېشى

ئەپەندىم بىر بايغا ئايلىق تۇرۇپتىكەن، ئاي ئاخىرىدا باي يوقىلاڭ باھانە تېپىپ ئىش ھەققىنىڭ يېرىمىنى تۇتۇپ قاپتۇ. ئەپەندىم ئەرز قىلىپ قازىخانىغا بېرىپتۇ. بىراق، قازى سوۋغا - سالام ئەكەلگەنلەرنىڭلا دەۋاسىنى سوراپ، ئەپەندىمگە قاراپمۇ قويماپتۇ. ئەتىسى ئەپەندىم بىر ياغلىققا تۆت - بەش تاشنى چىگىپ قازىخانىغا بېرىپتۇ. ئەپەندىمنىڭ قولىدىكى ئېغىر تۈگۈننى كۆرگەن قازى دەرھال ئەپەندىمنىڭ دەۋاسىنى سوراپ، باينى چاقىرىپ كەپتۇ - دە، ئەپەندىمنىڭ ئىش ھەققىنى ئېلىپ بېرىپتۇ. دەۋا ئىشلىرى تۈگەپ ئەپەندىم يالغۇز قالغاندا، قازى ئەپەندىمگە قاراپ:

— ئەپەندىم، ياغلىقتىكى نېمە ئىدى، قېنى يېشىڭ! — دەپتۇ.

— بۇ ياغلىقتىكى نەپسىڭىزنى تاقىلداتقان نەرسە ئادالەت تېشى ئىدى، — دەپتۇ ئەپەندىم، — ئەگەر دەۋانى ئادالەت بىلەن سورىمىغان بولسىڭىز، ئادالەت تېشى بېشىڭىزغا تەگكەن بولاتتى.

(ئۇيغۇر)

مولla ئىشەك

ئەمىر تىمۇر ئەپەندىمدىن سوراپتۇ:

— ئىشەكنى موللا قىلغىلى بولامدۇ؟

— بولىدۇ، ئەمما بۇنىڭ ئۈچۈن خېلى كۆپ شەرت - شارائىت كېرەك، — دەپتۇ ئەپەندىم.

— قانداق شەرت - شارائىت؟

— ئىشەكنى موللا قىلىش ئۈچۈن ئىككى ئاي ۋاقىت، يەم - خەشەك ئۈچۈن ئىككى يۈز تىللا كېرەك.

ئەمىر تىمۇر ئەپەندىمگە خەزىنىدىن ئىككى يۈز تىللا ۋە ئىككى ئايلىق ۋاقىت بېرىپتۇ. ئەپەندىم ئىشەكنى مىنىپ يولغا مېڭىپتۇ.

ئارىدىن ئىككى ئاي ئۆتتى دېگەن كۈنى ئەپەندىم «شەرھىي موللا» دېگەن كىتابنى كۆتۈرۈپ، تىمۇرنىڭ ئوردىسىغا كىرىپ كەپتۇ.

ئەمىر تىمۇر ئۆلىمالارنى يىغىپتۇ، ئىمتىھان باشلىنىپتۇ.

ئەپەندىم تەنتەنە بىلەن ئىشەكنى ئوتتۇرىغا ئاچىقىپتۇ - دە، كىتابنى ئىشەكنىڭ ئالدىغا قويۇپتۇ. ئىشەك كالپۇكى بىلەن كىتابنى ۋاراقلاپتۇ، كىتابنىڭ ۋارىقى تۈگىگەندىن كېيىن هاڭراپتۇ.

بۇنى كۆرگەنلەر ئەپەندىمگە قايىل بوپتۇ. تېمۇر
خۇشال بولۇپ، ئەپەندىمگە يەنە ئىككى يۈز تىللا ھەدىيە
قىپتۇ. ئىمتىھاندىن كېيىن ئەپەندىمنىڭ يېقىن بىر
دوستى بۇنىڭ سىرىنى سوراپتۇ.

ئەپەندىم:

— كىتابنىڭ ھەربىر ۋارىقى ئارىسىغا بىر ئوچۇم-
دىن ئارپا سېپىپ، دەسلەپكى كۈنلەردە ئۆزۈم كىتابنى
ۋاراقلاپ تۇردۇم، كېيىنكى كۈنلەردە كىتابنى ئېشەك-
نىڭ ئۆزى كالپۇكى بىلەن ۋاراقلايدىغان بولدى. كې-
يىنچە كىتابنى ئارپىسىز قويدۇم، ئېشەك كىتابتىن
ئارپا تاپالمىسا ھاڭرايدىغان بولدى. تېمۇر قىلىچى ئۆت-
كۈر بولسىمۇ، بىر ئېشەككە ئالداندى، — دەپتۇ.

(ئۆزبېك)

ئىمتىھان

پادىشاھ ئوغلىنى ئەقىل - پاراسەت ئىگىسى قىلىپ تەربىيىلەشكە ئەپەندىمگە تاپشۇرۇپتۇ. ئارىدىن بىر يىل ئۆتكەندىن كېيىن، ئەپەندىم پادىشاھنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئەرز قىپتۇ:

— بەلگىلىگەن ئايلىقىڭىز ئۈچۈن قۇللۇق، بىر يىلدىن بېرى ئەھۋالىمىز خېلى ياخشى. لېكىن، بىر كۈن كېلىپ غەزىپىڭىزگە ئۇچراپ كەتمىسەم بولاتتى دەپ قورقىمەن. شاھزادىمىز شۇنچىلىك پاراسەتسىز، پەمسىز ئىكەنكى، ئون يىل ئوقۇتسامۇ بۇ كىشىدىن يورۇقلۇق چىقمايدۇ.

پادىشاھ ئوغلىنى باشقا تەربىيىچىگە بېرىپتۇ. ئارىدىن بىر يىل ئۆتكەندىن كېيىن، يېڭى تەربىيىچى پادىشاھنىڭ ئالدىغا كەپتۇ:

— شاھىنشاھىم، تەربىيە ئىشلىرىمىز ئاياغلىشىپ قالدى، كۆپچىلىكنىڭ قاتنىشىشىدا ئىمتىھان ئېلىپ كۆرسىلە بولىدۇ.

پادىشاھ خۇشال بولۇپ، تەربىيىچىگە باشتىن - ئاياغ كىيىم كىيدۈرۈپتۇ. ئوغلىنى تەنتەنە بىلەن ئىمتىھاندىن ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن، يۇرتنىڭ دانىشمەنلىرىنى

چاقىرىپتۇ. تەربىيىچى گىدىيىپ سۆز باشلاپتۇ:
— شاھزادىمىز مېنىڭ تەربىيەمگە تاپشۇرۇلغان-
دى، ئەقىل - پاراسەت بابىدا شۇنداق بالاغەت ۋە كاما-
لەتكە يەتتىكى، بۇنى ھازىر كۆرىسىلەر... مەسىلەن،
سىز قولىڭىزغا بىرەر نەرسىنى يوشۇرۇپ تۇرۇپ سو-
راڭ، شاھزادە ئۇنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى مۇشتۇمىڭىز-
نىڭ تۇرۇلۇشىغا قاراپ ئېيتىپ بېرىدۇ.
ئەپەندىم دەرھال بارمىقىدىن ئۈزۈكنى چىقىرىپ
ئالىقىنىغا قويۇپ، مۇشتۇمىنى تۇرۇپ ئوتتۇرىغا چى-
قىپتۇ.
— قېنى شاھزادە، بۇ نېمە؟ ئۆزى يۇمىلاق، ئوت-
تۇرىسى تۆشۈك...
شاھزادە ئەپەندىمنىڭ مۇشتۇمىغا مەغرۇرانە
قاراپ - قاراپ، بىردىنلا:
— تۈگمەن تېشى! — دەپتۇ.
ئەپەندىم ئۈزۈكنى بارمىقىغا سېلىپ، پادىشاھقا
تەزىم قىلىپ:
— شاھىنشاھىم، باشقا ئەقىل - پاراسەت ئەھلى-
لىرى ئەمدى شەھەرنى شاھزادىگە بوشىتىپ بېرىپ،
ئۆزلىرى دەشتكە چىقىپ كەتسىمۇ بولغۇدەك، —
دەپتۇ.

(ئۆزبېك)

شەيتان ۋە هاراقكەش

خەلقنىڭ نەزىرىدىن چۈشۈپ قالغان بىر يارىماس مەست هالدا ئەپەندىمنىڭ بوينىغا ئېسىلىپ يىغلاشقا باشلاپتۇ:

— سادىغاڭ كېتەي، ئەپەندىم، دادام بولىسىز! بىلىمەن، سىز مېنى يامان كۆرىسىز، مېنىڭ يامان ئادەم بولۇشۇمغا ئۆزۈم ئەمەس، شەيتان سەۋەبچى. مې-نى بۇ يولغا ئاشۇ باشلىغان، مەن ئۇنىڭ سۆزىگە كىرىپ كۆپ يامانلىقلارنى قىلدىم...

ئەپەندىم ئۇنىڭ قولىنى مۈرىسىدىن ئاستاغىنە ئېلىۋېتىپ:

— هەتتەڭەي، ئېمىشقا بالدۇرراق كەلمىدىڭ؟ — دەپتۇ.

— بالدۇرراق كەلسەم ئېمە قىلاتتىڭىز؟

— هازىر شەيتان كېلىپ، «مەن تىنچ يۈرگەن شەيتان ئىدىم، پالانچى مېنىڭ نامىمنى سېتىپ، ئى-چىملىك ئىچىپ، ئابرۇيۇمنى تۆكۈپ يۈرىدۇ» دەپ سېنىڭدىن زارلىنىپ كەتتى. سەل ئاۋۋالراق كەلگى-نىڭدە ئىككىڭلارنى ئۆزلەشتۈرەتتىم...

(ئۇيغۇر)

ئىمامىلار

ئەپەندىمدىن بىر سائەتتە ئامازخان ھەقىقەتەن سورىغان:

— ئىمامىلار ئۆلسە، ھېچ سوراقسىز جەننەتكە كىرىدۇ دەپ ئاڭلىغىنىم بار. ئەگەر شۇ گەپ راست بولسا، ئۆلگەن ئىمامىلار جەننەتتە ھۇزۇرلىنىپ يۈرۈشىدىغاندۇ ـ ھە، ئەپەندىم!

ئەپەندىم جاۋاب بېرىپتۇ:

— ئىمامىلار جەننەتكە كىرگىنىنى بىلەن، ئۇ يەردە مەسچىتمۇ يوق، جامائەتمۇ يوق، خەتمىقۇرئانمۇ يوق تۇرسا، ئۆلگەن ئىمامىلار ئۆلگەنلىرىگە مىڭ پۇشايمان قىلىپ يۈرۈشىدىغاندۇ.

(قىرغىز)

ئەپەندى — مەلىكۇششۇئارا

ئەپەندىمنىڭ خوتۇنى مۇنچىغا بېرىپتۇ. مۇنچىدىكەش: «مەلىكۇششۇئارانىڭ خوتۇنى كېلىدۇ» دەپ مۇنچىغا كىرگۈزمەپتۇ. خوتۇنى يېنىپ كېلىپ ئەپەندىمگە تاپا قىپتۇ:

— سىزمۇ شائىرمەن دەپ يۈرۈپسىز ـ دە! بولىدىغان بولسىڭىز مەلىكۇششۇئارا بولۇڭ، بولمىسا خېتىمنى بېرىڭ!

ئەپەندىم ئەڭ ياخشى شېئىرلىرىنى بىر يانچۇقىغا، ئوتتۇرىسىز شېئىرلىرىنى بىر يانچۇقىغا سېلىپ ئوردىغا — مەلىكۇششۇئارانىڭ ئالدىغا بېرىپتۇ:

— مەن ئاجايىپ شېئىرلارنى يېزىپ كەلدىم، سىز لايىق كۆرسىڭىز، كېيىن خانغا ئوقۇپ بەرسەم…

مەلىكۇششۇئارا ئۆزى بوشراق شائىرلاردىن بولسىمۇ، لېكىن ئاڭلىغىنىنى ئېسىدىن چىقارمايدىغان ئادەم ئىكەن، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلۇغ شائىرلار يېزىپ كەلگەن شېئىرلارنى بىر ئوقۇشتا يادلىۋېلىپ، قولىيازمىنى قولىغا ياندۇرۇپ بېرىپ، شائىر كەتكەندىن كېيىن خانغا ئوقۇپ بېرىپ ھەدىيە ئالاتتىكەن.

بۇ سىرنى ئوبدان بىلگەن ئەپەندىم سول يانچۇقىدىن

ـدىن تۇتۇرۇقسىز شېئىرلارنى ئېلىپ ئوقۇپتۇ، كېيىن مەلىكۇششۇئارادىن سوراپتۇ:

— بۇ شېئىر سىزگە ياردىمۇ؟

مەلىكۇششۇئارا ماختاپ:

— شېئىر دېگەن شۇنچىلىك بولىدۇ، مانا بۇنى خانغا ئوقۇپ بەرسىڭىز ئەرزىيدۇ، قېنى ئوردىغا! — دەپتۇ.

مەلىكۇششۇئارا ئەپەندىمنى قوبۇلخانىغا قويۇپ، ئۆزى خاننىڭ ئالدىغا كىرىپتۇ:

— نەسردىن ئەپەندىنى ئوغرى شائىر دېسەم، مېنىڭ سۆزۈمگە ئىشەنمىگەنىدىڭىز. شېئىر يېزىپ كەلگەنىمىش. قوبۇلخانىدا ئولتۇرۇپتۇ. رۇخسەت ئەتسىڭىز، كىرىپ ئوقۇپ بەرسۇن، كېيىن مېنىڭ دەۋايىمنىڭ ھەقلىقىغە ئىشىنىسىز.

ئەپەندىمنىڭ ئۆتكۈر شائىر ئىكەنلىكىنى بىلگەن خان رۇخسەت قىپتۇ. ئەپەندىم كىرىپ بوسۇغا يېنىدىن جاي ئاپتۇ ۋە ئوڭ يانچۇقىدىكى ياخشى شېئىرلارنى ئېلىپ ئوقۇغىلى باشلاپتۇ، ھەربىر شېئىرنى ئوقۇپ تۈگەتكەندىن كېيىن مەلىكۇششۇئاراغا قاراپ، «بۇ شېئىرمۇ سىزنىڭكىمۇ؟» دەپ قويۇپتۇ.

تولىمۇ خۇشال بولغان خان ئەپەندىمگە پەرىجە كىيدۈرۈپ، ھەدىيىلەر بېرىپ بولغاندىن كېيىن سوراپتۇ:

— ھەربىر شېئىرنى ئوقۇپ بولۇپ مەلىكۇششۇئاراغا قاراپ، «بۇمۇ سىزنىڭكىمۇ؟» دېگىنىڭىز نېمىسى؟

ئەپەندىم قول قوشتۇرۇپ جاۋاب بېرىپتۇ:

— سىزگە ئوقۇپ بېرىپ، مەنزۇر قىلىپ، مەلىكۇششۇئارا بولۇپ يۈرگەن ياخشى شېئىرلار مەلىكۇششۇئارانىڭكى ئەمەس، ماڭا ئوخشاش پۇقرالارنىڭكى. ئەگەر مەن بۇ شېئىرلىرىمنى ئالدىن مەلىكۇششۇئاراغا ئوقۇپ بەرگەن بولسام، سىزنىڭ يېنىڭىزغا كىرىشتىن مەھرۇم بولاتتىم.

خان چۈشىنىپتۇ، مەلىكۇششۇئارانى بوشىتىپ، ئورنىغا ئەپەندىمنى بەلگىلەپتۇ. ئەپەندىم ئوردىدىن چىقىپ، ھاسىراپ - ھۆمۈدەپ ئۆيىگە بېرىپتۇ - دە، خوتۇنىغا:

— خوتۇن! خوتۇن! مۇنچىغا بېرىۋەر، ئەپەندى — مەلىكۇششۇئارا! — دەپتۇ.

(ئىران)

خۇدا بەرسۇن

ئەپەندىم بالىخانىدا يانپاشلاپ يېتىپ كىتاب ئوقۇ-
ۋاتاتتىكەن، يەلكىسىگە خۇرجۇن ئارتقان بىر ئادەم قىچ-
قىرىپتۇ. ئەپەندىم پەسكە چۈشۈپتۇ، ھېلىقى ئادەم
خەير - سەدىقە سوراپتۇ.

ئەپەندىم ئۇنى بالىخانىغا باشلاپ ئاچىقىپ:

— خۇدا بەرسۇن، — دەپتۇ.

گادايىنىڭ ئاچچىقى كېلىپ:

— سەدىقە بەرمەيدىغان نىيىتىڭىز بار ئادەم، شۇ
گەپنى پەستە ئېيتسىڭىزلا بولماسمىدى! — دەپتۇ.

ئەپەندىم كۈلۈپ كېتىپ:

— بۇنى ئەگرى تاياققا دوناي توقماق دېيىشىد-
دۇ، — دەپتۇ.

(تۈرك)

ۋەزىر ۋە ئېشەك

ئەپەندىم بازاردا «مېنىڭ ئېشىكىم ۋەزىردىن ئەقىللىق» دەپ گەپ تارقىتىپتۇ. بۇ گەپنى ئاڭلىغان ۋەزىر پادىشاھقا ئەرز قىپتۇ. پادىشاھنىڭ ئاچچىقى كېلىپ، ئەپەندىمنى چاقىرتىپ كەپتۇ - دە:

— ئەپەندىم، بىھۇدە گەپ قىلىپ، ۋەزىرىمنىڭ شەنىگە داغ كەلتۈرۈپسىز، ئېشىكىڭىزنىڭ ۋەزىرىمدىن ئەقىللىق ئىكەنلىكىگە ئىسپات كۆرسىتىڭ، بولمىسا سىزنى زىندانغا تاشلايمەن، — دەپتۇ.

ئەپەندىم پادىشاھقا:

— ئىسپاتىم بار، ئېشىكىم كېتىۋېتىپ پۈتىنى كۆۋرۈكنىڭ تۆشۈكىگە تىقىۋالغانىدى، ئاران چىقىرىۋالدىم. شۇنىڭدىن بېرى ئېشىكىم ئاشۇ كۆۋرۈكتىن بەك ئاۋايلاپ ئۆتىدىغان بولدى، ۋەزىرىڭىزچۇ؟ خەزىنىگە قول تىقىپ ئون قېتىم شەرمەندە بولغان بولسىمۇ، ئاۋايلاشنى بىلمەي، يەنىلا خەزىنىگە قول تىقىپتۇ. ئەگەر ۋەزىرىڭىزنىڭ ئېشىكىمچىلىك ئەقلى بولسا، ئاللىقاچان قولىنى تارتقان بولاتتى، — دەپتۇ ئەپەندىم.

(ئەزەربەيجان)

نەملىك ۋە نان

ئەپەندىم ئۇزۇن يولدىن ھېرىپ ـ ئېچىپ كېلىپ، بىر پىخسىق تونۇشىنىڭ ئۆيىگە چۈشۈپتۇ. تونۇشى:

— ئەپەندىم، يولدىن ئۇسساپ كەلگەنسىز، بۇ بىر پىيالە سوغۇق سۇنى ئىچىپ، ئۇخلاپ ھاردۇقىڭىزنى چىقىرىۋېلىڭ، — دەپ بىر پىيالە سۇ ئەكىرىپ بېرىپتۇ.

— بۇرادەر، يولدا ھېرىپ كېتىپ، بىر كۆلنىڭ بويىدا ئۇخلاپ نەم تارتىپ قاپتىمەن. ياخشىسى بىر نان بەرسىڭىز، شۇ نەملىكنى سۈمۈرۈۋالاتتى، — دەپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

گەپ ئۆگىتىش

پادىشاھ بىر ئاتنى ياقتۇرۇپ قاپتۇ، بۇ ئاتقا بەكمۇ ئىچى كۆيىدىكەن. بىراق، بۇ ئاتنىڭ گەپ قىلالمايدى-غانلىقى ئۇنىڭ ئىچىنى پۇشۇرىدىكەن.

ۋەزىرلەر ئۇنىڭغا زامانىسىنىڭ چېچەن كىشىسى نەسرىدىن ئەپەندىمنى چاقىرىپ، ئۇنى بۇ ئاتقا گەپ ئۆگىتىشكە سېلىشقا ئەقىل كۆرسىتىپتۇ.

ئەپەندىم بۇ ئەھۋالنى ئۇققاندىن كېيىن پادىشاھقا:

— ئاتقا گەپ ئۆگەتسەم ئۆگىتەي، بىراق، ئىككى شەرتىم بار، بىرىنچىسى، ئون يىل ۋاقىت بېرىسىز؛ ئىككىنچىسى، مېنىڭ قويغان بەزى شەرتلىرىمنى رەت قىلمايسىز، — دەپتۇ.

پادىشاھ بۇنىڭغا قوشۇلۇپتۇ. بىراق، ئۇنىڭغا ئون يىلدىن كېيىن ئاتنى سۆزلىتەلمىسە كاللىسىنى ئالىدى-غانلىقىنى ئەسكەرتىپتۇ.

ئەپەندىمنىڭ خوتۇنى بۇ ئىشتىن خەۋەر تېپىپ يىغ-لاپ كېتىپتۇ:

— ۋاي شورىڭىز قۇرۇسۇن، نېمىشقىمۇ ماقۇل دېگەنسىز؟ ئات قانداقمۇ گەپ قىلالىسۇن؟ مەن ئەمدى تىكەندەك يالغۇز تۇل بولۇپ ئولتۇرامدىم!؟

— نىمانچىۋالا ئۆپكەڭنى باسالمايدىغانسەن، — دەپتۇ ئەپەندىم خوتۇنىنىڭ كۆڭلىنى ياساپ، — ئەمدى بىزگە ئون يىلغىچە يېمەك - ئىچمەكنىڭ غېمى قالمىدى. مۇشۇ ئارىلىقتا ياكى ئات، ياكى مەن، ياكى پادىشاھ، ئىشقىلىپ، ئۈچىمىزنىڭ بىرى ئۆلمەي قالدىغان ئىش بولمايدۇ.

(تۈرك)

تىللانىڭ ئاۋازى

ئەپەندىم ئىككى كۈن قازى بولغاندا، ئىككى ئادەم
دەۋا قىلىپ كىرىپتۇ. دەۋاگەر:
— قازى تەقسىر، مەن چۈشۈمدە تىللا سانىغان-
دىم، بۇ ئادەم تىللايىمنىڭ جىرىڭلىغان ئاۋازىنى ئېلى-
ۋالدى، قايتۇرۇپ بەرگىن دېسەم ئۇنىمايۋاتىدۇ، —
دەپتۇ.
ئەپەندىم ئويلىنىپ كېتىپ، دەۋا قىلىنغۇچىغا:
— سىز بېرىپ بىر خالتا تىللا ئەكېلىڭ، —
دەپتۇ.
دەۋا قىلىنغۇچى بىر خالتا تىللانى ئەكەپتۇ. ئەپەن-
دىم تىللانى ئىككىسىنىڭ ئالدىدا سانىغاچ جىرىڭلىتىپ-
تۇ، ئارقىدىن دەۋاگەرگە قاراپ:
— مەن سانىغان تىللانىڭ جىرىڭلىغان ئاۋازىنى
ئاڭلىدىڭىزمۇ؟ ئاڭلىغان بولسىڭىز ئاۋازىنى ئە-
كېتىڭ، — دەپتۇ، ئاندىن دەۋا قىلىنغۇچىغا قا-
راپتۇ، — ماۋۇ خالتىدىكى تىللايىڭىزنى ئەكېتىڭ. سى-
لەرنىڭ دەۋا ئىشىڭلار مۇشۇنىڭ بىلەن پۈتتى.
دەۋاگەر لام - جىم دېمەي، ئاستا كېتىپتۇ.

(ئۆزبېك)

مىنىڭ ئورنۇمغا قازى بولۇڭ

مەھەللىدىكى ئىمام ئەپەندىمگە ئىچ ـ ئىچىدىن ئۆچ ئىكەن، ئەپەندىمدىن ئۆچ ئېلىشقا پۇرسەت كۈتۈپ يۈرۈپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇ بىرنەچچە چوماقچىنى سېتىۋېلىپ، ئەپەندىمنى راسا بىر ئۇرغۇزماقچى بوپتۇ.

چوماقچىلار ئەپەندىمنى مەھەللىدە ئۇرۇشنى بىئەپ كۆرۈپ، مەھەللىدىن چىققاندا قول سالماقچى بولۇشۇپتۇ. ئەپەندىم ئۇلارنىڭ قەستىنى تۇيۇپ قېلىپ، ناھايىتى تەسلىكتە مەھەللىدىن قېچىپ چىقىپتۇ.

ئەپەندىم ھاسىراپ ـ ھۆمۈدەپ يەنە مەھەللىگە قېچىپ كىرىپتۇ ۋە دەل ئىمامغا يولۇقۇپ قاپتۇ. ئىمام ئەپەندىمدىن سوراپتۇ:

— ئەپەندىم، نېمە بولدى سىزگە؟

— ھەي، گەپ قىلمايلا قويۇڭ، مەھەللىدىكى بىرمۇنچىلار مېنى ئۇرىۋېلىپ، مەھەللىمىزگە قازى بولۇپ بېرىڭ دەپ تۇرۇۋالدى، ئۇنىمىسام زادى ئۇنىمايدۇ، قارىماسىز، مانا قوغلىشىپ كېلىۋاتىدۇ.

— بەللى، ئەپەندىم، سىزدەكمۇ ئەخمەق ئادەم بولامدۇ؟ قازىلىق ئورۇن بىر پارچە سېمىز گۆش ـ دە، نېمىشقا ئۇنىمايسىز؟ ئەگەر سىزنىڭ ئور-

نىڭىزدا مەن بولىدىغان بولسام، دوپپامىنى ئاسمانغا ئاتاتتىم.

— ئۇنداق بولسا، مېنىڭ ئورنۇمغا قازى بولۇڭ! — دەپتۇ ئەپەندىم.

— مەن قانداق قىلىپ سىزنىڭ ئورنىڭىزغا قازى بولالايمەن؟ — دەپ سوراپتۇ ئىمام.

— بۇنىڭ ئىشى ئاسان، مېنىڭ پەرىجەمنى كىيىسىز، سەللەمنى ئورايسىز، ئاندىن ئاۋۇ تەرەپتىكى دوقمۇشتا تۇرسىز، ھېلىقى ئادەملەر كېلىپ سىزنى ئاق كىگىزگە ئولتۇرغۇزىدۇ، شۇنىڭ بىلەن سىز مەھەللىمىزنىڭ قازىسى بولۇپ قالىسىز.

ئىمام خۇشال بولۇپ، ئەپەندىمنىڭ دېگىنىنى بويىچە قىپتۇ، ھېلىقى چوماقچىلار پەيدا بوپتۇ. ئۇلار ئىمامنى ئەپەندىم ئوخشايدۇ دەپ بىلىپ، تازا دۇمبالاپتۇ.

(ئۆزبېك)

كىمنىڭ ئىچى قىزىۋاتىدىكىن

ئەپەندىمنىڭ پايدىسىنى كۆپ كۆرگەن بىر ئاغىنىسى يۇزى چىدىماي ئەپەندىمنى تاماققا چاقىرىپ قويغۇسى كەپتۇ. ئەپەندىمنىڭ پىخسىقلىقتا ئۇچىغا چىققان بۇ ئاغىنىسىنىڭكىگە بارغۇسى كەلمەپتۇ. ئەمما بىر ئاز ئويلاپ، ئۇنىڭمۇ ياخشى كۆڭلىدۇر دېگەن يەرگە كېلىپ، بارسامۇ باراي دەپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئەپەندىم دېگەن ۋاقىتتا بېرىپتۇ.

بۇ پىخسىق ئاغىنىسى داستىخانغا ئانچە - مۇنچە پىشلاق، ھەسەل ۋە نان قويۇپتۇ. ئەپەندىم ئاۋۋال نان بىلەن پىشلاققا ئېغىز تېگىپتۇ، كېيىن قوشۇق بىلەن ھەسەلنى يېگىلى تۇرۇپتۇ. پىخسىق ئاغىنىسى ئەپەندىمنى ھەسەلنى يەپ تۈگىتىۋەتمىسۇن دەپ:

— ئەپەندىم، بۇ يېگى ھەسەل، ئىچىڭىزنى قىزىتىۋېتىدۇ! — دەپتۇ.

— ھە، شۇنداقمۇ ئاغىنە؟ كىمنىڭ ئىچى قىزىۋاتقانلىقىنى بىر خۇدا بىلىدۇ، بىر ئۆزىڭىز! — دەپتۇ ئەپەندىم.

(تۈرك)

قىيامەت

شەھەرنىڭ داڭلىق بىر بېيى ئەپەندىمنى ئۆيىگە چاقىرتىپ سوراپتۇ:

— ئەپەندىم، سىزنى ناھايىتى موللا، بىلىملىك ئادەم دەيدۇ، ئېيتىپ بېقىڭە، قاچان قىيامەت بولىدۇ؟

— سىز ئۆلگەن كۈننىڭ ئەتىسىلا، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

— نەدىن بىلدىڭىز؟ — دەپ سوراپتۇ يەنە باي.

— نەدىن بىلەتتىم. مىراسخورلىرىڭىزنىڭ پەيلىدىن بىلدىم. سىز ئۆلۈپلا، ئەتىسى مىراسخورلىرىڭىز مال - دۇنيا تالىشىپ ئالەمنى مالەم قىلىۋېتىدۇ، — دەپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

ئەپەندىمنىڭ مەسلىھەتى

ئەپەندىمنىڭ داڭقىنى ئاڭلىغان بىر كىشى ئۇنىڭدىن مەسلىھەت سوراپتۇ:

— ئەپەندىم، ئۆمرۈمدە نۇرغۇن ئىشلار بېشىمدىن ئۆتتى، قايسىسىنى ئۇنتۇپ، قايسىسىنى يادىمدا ساقلاشنىمۇ بىلەلمەي قالدىم. بىر مەسلىھەت بېرىڭە؟

— بۇ ئۆمرىڭىزدە باشقىلارنىڭ سىزگە قىلغان ياخشىلىقىنى ھەرگىز ئۇنتۇپ قالماڭ، ئۆزىڭىزنىڭ باشقىلارغا قىلغان ياخشىلىقلىرىنى دەرھال يادىڭىزدىن چىقىرىپ تاشلاڭ! — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

پادىشاھنىڭ باھاسى

بىر كۈنى پادىشاھ ئەپەندىمدىن سوراپتۇ:

— ئەپەندىم، قېنى بىر ئادىل باھا قويۇپ كۆرۈڭە، مېنىڭ قەدىر - قىممىتىمنىڭ باھاسى قانچىلىك بولار؟

ئەپەندىم ئويلاپ ئولتۇرماستىنلا جاۋاب بېرىپتۇ:

— تەقسىر، قەدىر - قىممىتىڭىزنىڭ باھاسى ئەللىك تىللادىن ئاشمايدۇ!

پادىشاھنىڭ ئاچچىقى كېلىپ:

— سىز باھا قويۇشنى بىلەمسىز - بىلمەمسىز؟ — دەپتۇ غەزەپ بىلەن، — بېلىمدىكى ئالتۇن كەمەرنىڭ ئۆزىلا ئەللىك تىللاغا يارايدۇ.

— شۇنداق، تەقسىر، — دەپتۇ ئەپەندىم، — ئالتۇن كەمىرىڭىز بولغانلىقتىن شۇ باھانى قويدۇم، بولمىسا ئۇستەك بېرىسىز دېمەكچىدىم.

(ئۇيغۇر)

قىرىق مېكىيانغا بىر خوراز

پادىشاھ ئەپەندىمنى لەت قىلماقچى بولۇپ كۆل بويىغا چاقىرىپتۇ ۋە ئەپەندىمدىن يوشۇرۇن ھالدا قىرىق مەھرىمىگە بىردىن تۇخۇم بېرىپ:

— ھەممىڭلار ھازىر كۆلگە چۈشۈسىلەر - دە، بىردىن تۇخۇم ئاچىقىسىلەر! — دەپ بۇيرۇپتۇ.

قىرىق مەھرەم كۆلگە چۈشۈپ، بىردىن تۇخۇمنى قولىدا تۇتۇپ چىقىپتۇ، قىرىق بىرىنچى بولۇپ ئەپەندىم كۆلگە چۈشۈپتۇ ۋە كۆلدىن چىققىنىچە ئۇدۇل پادىشاھنىڭ ئالدىغا كەپتۇ - دە، ئىككى قولىنى يانپېشىغا ئۇرۇپ، خورازچىلاپ قىچقىرىپتۇ.

پادىشاھنىڭ ئاچچىقى كېلىپ:

— ئەپەندىم، بۇ نېمە قىلىق؟ — دەپ سوراپتۇ.

— پادىشاھىئالەم، توخۇ بېقىشنى بىلمەيدىكەنسىز، — دەپتۇ ئەپەندىم، — ھېچبولمىغاندا، قىرىق مېكىيانغا بىر خوراز بولمىسا بولامدۇ!

(ئۇيغۇر)

رەھمەت ئۇستىگە رەھمەت ئېيتاتتىم

بىر قارا نىيەت ئادەم ئەپەندىمنىڭ قېشىغا كېلىپ شۇنداق دەپتۇ:

— تاغام قاتتىق ئاغرىپ قالدى، ئۇنىڭ مال ـ مۇلكى كۆپ، تېزرەك ئۆلۈپ كېتىدىغانىنىڭ ئامالىنى قىلسىڭىز، سىزگە رەھمەت ئۇستىگە رەھمەت ئېيتاتتىم، ھەم مال ـ مۇلكىنىڭ بىر قىسمىنى سىزگە بۆلۈپ بېرەتتىم، قانداق دەيسىز؟

ئەپەندىم ئويلاپ كېتىپ شۇنداق دەپتۇ:

— بولىدۇ، ئۇنداق بولسا ئاغرىقنى ئەكېلىڭ.

قارا نىيەت ئادەم خۇشاللىقىدا قايتىپ كېتىپ، بىردەمدىن كېيىنلا تاغىسىنى ئېلىپ كەپتۇ.

ئەپەندىم ئۇنىڭ قەستىنى ئاغرىق كىشىگە ئاستاغىنە دەپ بېرىپتۇ ۋە ھەدەپ ئۇنى داۋالاشقا باشلاپتۇ.

بىر ئاي ئۆتكەندىن كېيىن ئاغرىق كىشى بىر پارچە ۋەسىيەتنامە يېزىپ قالدۇرۇپ ئۆلۈپ قاپتۇ. ھېلىقى قارا نىيەت ئادەم خەت تونۇمىغانلىقتىن ۋەسىيەتنامىنى كۆتۈرۈپ ئۇدۇل ئەپەندىمنىڭ قېشىغا كەپتۇ. ئەپەندىم ۋەسىيەتنامىنى ئېلىپ ئوقۇپ بېرىپتۇ. ۋەسىيەتنامىدە مۇنداق دەپ يېزىلىپتۇ:

«مال - مۈلكۈمنىڭ يېرىمىنى مەسچىتكە ۋەخپە قىلدىم، يېرىمىنى ئەپەندىمگە قالدۇردۇم، باشقا ھېچ- قانداق ئىشىنىڭ ھەققى يوق.»

قارا نىيەت ئادەم ئاڭلاپ، كۆزلىرى ئالاق - جالاق بولۇپ، داڭقېتىپ قاپتۇ.

(ئۇيغۇر)

ھەممىمىز غەرق بولىمىز

بىرى ئەپەندىمدىن سوراپتۇ:

— ئەپەندىم، كىشىلەر نېمىشقا بىر تەرەپكىلا ماڭماستىن، ھەر تەرەپكە ماڭىدۇ؟

— دۇنيا دېگەن ئوڭ - سولغا ئىرغاڭلاپ تۇرىدىغان بىر كېمە، ئەگەر كىشىلەر ھەر تەرەپكە ماڭماي، بىر تەرەپكىلا ماڭسا، كېمە تەڭپۇڭلۇقىنى يوقىتىپ، دېڭىزغا كۆمتۈرۈلۈپ كەتسە، ھەممىمىز سۇغا غەرق بولۇپ كېتىمىز، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

(تۈرك)

ئەقلىگە نەپسى مىنىۋالغاندا

نەپسانىيەتچى بىر ئادەم ئەپەندىمدىن سوراپتۇ:
— ئەپەندىم، دانا ئادەمسىز، ئېيتىپ بېرىڭە، كىشى قانداق ۋاقىتلاردا ئەقلىدىن ئازىدۇ؟
— ئەقلىگە نەپسى مىنىۋالغاندا، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

قىيامەت قەرزى

بىر سودىگەر يالغاندىن ھەق دەۋاسى قىلىپ ئەپەندىمنى قازىخانىغا ئېلىپ بېرىپتۇ ۋە «مېنىڭ گېپىمنى راست قىلىڭ» دېگەن تەرزدە قازىغا پۇل شۇڭغۇتۇپتۇ. قازى سودىگەرگە يان بېسىپ ئەپەندىمگە:

— ئەپەندىم، بۇ كىشىنىڭ ھەققىنى تۆلەمسىز ياكى قىيامەت قەرزى قىلامسىز؟ — دەپتۇ.

— تەقسىر، قىيامەتتىمۇ قازىلارغا تاپاۋەت، سودىگەرگە تۆھمەت كېرەك بولار، — دەپتۇ ئەپەندىم قازىغا، — بوپتۇ، بۇ كىشىنىڭ ھەققى قىيامەت قەرزى بولۇپ قېلىۋەرسۇن.

(ئۇيغۇر)

نامىزىڭلار راۋا ئەمەس

ئەپەندىم تەكلىپ بويىچە يىراق بىر مەسچىتكە بىر ئاي ئىماملىق قىپتۇ، ئاخىرىدا ھېچنېمە بەرمەستىن قۇرۇق قول قايتۇرۇلۇپتۇ. ئەپەندىمنىڭ ئاچچىقى كېلىپ، ئۇزىتىپ چىققان جامائەتكە:

— سىلەرنىڭ قۇرۇق قول قايتۇرىدىغىنىڭلارنى بىلگەنىدىم، شۇڭا بىر ئاي تەرەتسىز ئىماملىق قىلدىم، ئوقۇغان نامىزىڭلار راۋا ئەمەس! — دەپتۇ.

(ئۇيغۇر)

ئالتۇن تېرىش

ئەپەندىم بىر كۈنى يېزا سىرتىدىن بوز يەر ئېچى-
ۋاتسا، ئوۋدىن قايتقان پادىشاھ كېلىپ قاپتۇ.

— ئەپەندىم، بۇ يەردە نېمە قىلىۋاتىسىز؟ — دەپ
سوراپتۇ پادىشاھ.

— ئالتۇن تېرىۋاتىمەن، — دەپتۇ ئەپەندىم.

— ئالتۇننىمۇ تېرىمدۇ؟

— ئەلۋەتتە تېرىيدۇ، تەقسىر، بولمىسا خەزىنى-
ڭىزدىكى ئالتۇن قانداق كۆپىيىدۇ!

پادىشاھ ئىككىلىنىپ قاپتۇ ۋە ئەپەندىمنىڭ گېپى-
نىڭ راست - يالغانلىقىنى سىناش ئۈچۈن، ئىككى
تىللا چىقىرىپ ئەپەندىمگە بېرىپتۇ:

— بۇنى قوشۇپ تېرىپ قويۇڭ، ھوسۇلنى تەڭ
ئالىمىز!

— خوپ، — دەپتۇ ئەپەندىم، — مانا بۈگۈن ئۇلۇغ
پەيشەنبىدە ئالتۇننى تېرىيمەن، بىر ھەپتە پەرۋىش قى-
لىپ، كېلىدىغان جۈمە كۈنى ھوسۇلنى ھۇزۇرىڭىزغا
يەتكۈزىمەن.

پادىشاھ ئەپەندىمنىڭ گەپلىرىدىن قانائەت ھاسىل
قىلىپ ئوردىغا كېتىپتۇ.

دېگەندەك، جۈمە كۈنى ئەپەندىم ئوردىغا كەپتۇ ۋە
پادىشاھقا:

— تەقسىر، تەرگەن ئالتۇنىمىز تازا ئوخشىدى. ئىككى تىللادىن يىگىرمە تىللا ئۇنۇپتىكەن، سىزگە ئون تىللا ئەكەلدىم، — دەپ پادىشاھنىڭ ئالدىغا ئون تىللا قويۇپتۇ.

ئون تىللانى كۆرگەن پادىشاھ ناھايىتى خۇشال بولۇپ، بۇ قېتىم تېرىش ئۈچۈن ئەللىك تىللا ئۇرۇق-لۇق بېرىپتۇ.

يەنە بىر ھەپتىدىن كېيىن ئەپەندىم قۇرۇق قول كەپتۇ.

— ئەپەندىم، ئالتۇن قېنى؟ — دەپتۇ پادىشاھ.

— تەقسىر، بۇ قېتىم تەلەي سولدىن كەلدى، يامغۇر ياغماستىن، ئالتۇنلار قۇرۇپ كەتتى، — دەپتۇ ئەپەندىم.

— يالغان گەپ، — دەپتۇ پادىشاھ غەزەپلە-نىپ، — ئالتۇنمۇ قۇرۇپ كېتەمدۇ؟

— تەقسىر، ئەقلىڭىز جايىدىمۇ، ئالتۇننىڭ ئۇنۇ-شىغا ئىشىنىسىزۇ، قۇرۇپ كېتىشىگە ئىشەن-مەمسىز؟ — دەپ قايتىپ كېتىپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

ھەقىقەت دېگەن نېمە؟

بىر كىشى ئەپەندىمدىن سوراپتۇ:

— ئەپەندىم، ھەقىقەت دېگەن نېمە؟

— ھەقىقەت دېگەن پادىشاھ ئەزەلدىن دەپ باقمىغان، بەلكى مەڭگۈ دېمەيدىغان، ئۇنى كۆرگەندە قورقۇسى كېلىدىغان نەرسە، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

(ئافغان)

ساراڭنى گەپكە كۆندۈرۈش

بىر ساراڭ كوچىنىڭ ئوتتۇرىسىدا تۇرۇۋېلىپ، ھەممە ئادەمنى بىرلا تەرەپكە ماڭىسىلەر دەپ توسۇۋالىدىكەن، ھېچكىم بۇ ساراڭنى گەپكە كۆندۈرەلمەپتۇ، ئاخىر ئەپەندىمنى تېپىشىپتۇ.

ئەپەندىم يېقىن كېلىپ، ئاغزىنى ساراڭنىڭ قۇلىقىغا يېقىن ئەكېلىپ:

— بىزنىڭ بۇ كوچا چوڭ بىر كېمىگە ئوخشايدۇ، ئەگەر ھەممە كىشى بىرلا تەرەپكە ماڭسا، كېمە بىر تەرەپكە يەڭدەپ كېتىدۇ ـ دە، ھەممىمىز كۆمتۈرۈلۈپ دېڭىزغا چۆكۈپ كېتىمىز، — دەپتۇ.

ساراڭ ئاڭلاپ، بۇ گەپ ئورۇنلۇق ئىكەن دەپ كېتىپ قاپتۇ.

(ئۆزبېك)

خۇدامۇ ماڭا يېلىنىدىكەن - ھە!

ئەپەندىم قازى بولغاندىن كېيىن، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن سوكۇلداپ، چاپانچىلىق قىلىدىغان ئادەملەر بارا - بارا كۆپەيگىلى تۇرۇپتۇ. ئۇلار ئۆز ئىشلىرىنى پۈتتۈرۈۋېلىش ئۈچۈن، ئەپەندىمنى ماختاپ - ئۇچۇرۇپ ئاسمانغا كۆتۈرۈۋېتىدىكەن.

بىر كۈنى بىرى ئۇنىڭغا ياخشىچاق بولۇپ:

— ئەپەندىم، كېچە مەن بىر چۈش كۆرۈپتىمەن، چۈشۈمدە ئاللاتائالا سىزنى گۈل پەرىزاتلارغا ماختاپ بېرىۋېتىپتۇ، — دەپتۇ.

— ھە، شۇنداقمۇ؟ — دەپتۇ ئەپەندىم پېشانىسىگە ئۇرۇپ، — قارىغاندا، خۇدامۇ ماڭا يېلىنىدىكەن - ھە!

(قازاق)

ئادەم بولۇشنىڭ يولى

ئەپەندىم باشقا بىرى بىلەن پاراڭلىشىۋاتقاندا، بىرى ئەپەندىمنىڭ گېپىنى بۆلۈپلا:

— ئەپەندىم، ئادەم بولۇشنىڭ يولى نېمە؟ — دەپ سوراپتۇ.

ئەپەندىم ئويلىنىپ تۇرۇپ جاۋاب بېرىپتۇ:

— سۆزلىگۈچى ئادەم پۈتۈن دىققىتى بىلەن سۆزلىشى كېرەك، ئاڭلىماسلىقى كېرەك، ئاڭلىغۇچى ئادەم پۈتۈن دىققىتى بىلەن ئاڭلىشى كېرەك، سۆزلىمەسلىكى كېرەك.

(تۈرك)

****

ۋىجدانىڭىزنى جىڭلاپ بېقىڭ

شەھەردە گۆش ساتسا ھەمىشە كەم تارتىپ بېرىدىغان بىر مەككار قاسساپ بار ئىكەن. بىر كۈنى ئەپەندىم گۆش ئالغىلى بارسا، يەنە كەم بېرىپتۇ. ئەپەندىمنىڭ ئاچچىقى كېلىپ:

— ھەي! سىز يەنە كەم بېرىپسىزغۇ؟ — دەپتۇ.

— مۇمكىن ئەمەس، مېنىڭ بۇ تارازام ھېچ يەردە يوق توغرا تارازا، — دەپتۇ مەككار قاسساپ ئۆزىنى ئاقلاپ.

— ئۇنداق بولسا، سىز مۇشۇ ھېچ يەردە يوق توغرا تارازىڭىز بىلەن ۋىجدانىڭىزنى جىڭلاپ بېقىڭ! — دەپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

يۈز كېلەلمەيدىغان ئىش

ئەپەندىمنىڭ بىر ئاغىنىسى بار ئىكەن، دائىم ئەپەندىمدىن پارچە پۇل ئۆتنە ئېلىپ قايتۇرمايدىكەن. بىر كۈنى ئۇ يەنە كېلىپ پۇل سوراپتۇ.

ئەپەندىم ئۇنىڭدىن:

— ئاغىنە، سەن مېنى ۋاقتى كەلگەندە ئېغىز ئېچىشقا يۈز كېلەلمەيدۇ دەپ مۇشۇنداق پارچە پۇل سورىغىنىڭمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.

— شۇنداق! — دەپتۇ ئاغىنىسى.

— خوش، ئەمىسە سېنىڭ يا قولۇڭ، يا پۇتۇڭ كەم ئەمەس، شۇڭلاشقا يۈز كېلەلمەي پۇتۇن پۇل سورىمىغىنىڭمۇ؟

— شۇنداق! — دەپتۇ ئاغىنىسى.

— ئۇنداق بولسا، بۇنىڭدىن كېيىن بىز ئىككىمىز بۇنداق يۈز كېلەلمەيدىغان ئىشنى قىلمايلى! — دەپتۇ ئەپەندىم.

(قازاق)

نان دېگەن قانداق نەرسە؟

بىرنەچچە پەيلاسوپ، مەنتىقشۇناس ۋە قانۇنشۇناس ئوردىدا مەلۇم بىر مەسىلە ئۈستىدە تالاش - تارتىشقا چۈشۈپ كېتىپتۇ، ئۇلار ئۆز قاراشلىرىنى ئوتتۇرىغا قويۇشۇپتۇ، ئەمما ھېچقايسىسى بىر - بىرىگە قايىل بولماپتۇ.

تۈگىمەس تالاش - تارتىش ئەپەندىمنىڭ بېشىنى قايدۇرۇۋېتىپتۇ. ئەپەندىم ئورنىدىن تۇرۇپ:

— سىلەر ھەممىڭلار ئوخشاش قاپاق باش ئىكەنسىلەر! — دەپتۇ.

ئەپەندىمنىڭ بۇ گېپى ئالىملارنىڭ جېنىغا تېگىپتۇ، ئالىملار پادىشاھتىن ئەپەندىمنى جازالاشنى تەلەپ قىپتۇ. پادىشاھ دەررىچىلەرنى چاقىرىپ، ئەپەندىمنى ئەللىك دەررە ئۇرۇشنى بۇيرۇپتۇ.

— توختاڭ، دانا پادىشاھىم، — دەپتۇ ئەپەندىم ئالدىرىماي - تەمتىرىمەي ئورنىدىن تۇرۇپ، — مەن بىر سوئالنى ئوتتۇرىغا قوياي، ئالىملىرىمىز جاۋاب بەرسۇن. ئەگەر ئۇلار توغرا جاۋاب بېرەلىسە، مەن بۇ جازاغا چىن كۆڭلۈمدىن رازىمەن.

— بولىدۇ، قېنى ئوتتۇرىغا قويۇڭ! — دەپتۇ

پادىشاھ.

— ئاۋۋال ماڭا قەغەز - قەلەم ئەكەلسۇن! — دەپتۇ ئەپەندىم.

قەغەز - قەلەم كەلتۇرۇلۇپتۇ، ئەپەندىم قەغەز - قەلەملەرنى ئالىملارغا ئايرىم - ئايرىم تارقىتىپ بېرىپتۇ، ئارقىدىن:

— نان دېگەن قانداق نەرسە؟ ئاۋۋال قەغەزگە بۇ سوئالنىڭ جاۋابىنى يېزىپ چىقىڭلار، — دەپتۇ.

ئالىملار جاۋابىنى يېزىپ بولغاندىن كېيىن پادىشاھنىڭ قولىغا تاپشۇرۇپتۇ، پادىشاھ جاۋابلارنى ئېلان قىلىپ ئوقۇپتۇ:

بىرىنچى جاۋابتا: «نان دېگەن بىر خىل يېمەكلىك» دەپتۇ.

ئىككىنچى جاۋابتا: «نان دېگەن ئۇن بىلەن سۇنىڭ بىرىكمىسى» دەپتۇ.

ئۈچىنچى جاۋابتا: «نان دېگەن ئاللانىڭ ئىلتىپاتى» دەپتۇ.

تۆتىنچى جاۋابتا: «نان دېگەن ئوتتا قاقلانغان خام ئۇن» دەپتۇ.

بەشىنچى جاۋابتا: «نان دېگەن ئوزۇقلۇق ماددا» دەپتۇ.

ئالتىنچى جاۋابتا: «نان دېگەن ئۆزگەرتكىلى بولىدىغان نەرسە، ھەركىم ئۆزىنىڭ چۈشىنىشى بويىچە، يۇمىلاق، يېسى، چوڭ، كىچىك قىلىپ پىشۇرسا بولىۋېرىدۇ...» دەپتۇ.

يەتتىنچى جاۋابتا: «نان دېگەن زادى قانداق نەرسە ئىكەنلىكىنى ھېچكىم ئېنىق دەپ بېرەلمەيدىغان نەرسە» دەپتۇ.

پادىشاھ جاۋابلارنى ئېلان قىلىپ بولغاندىن كېيىن، ئەپەندىمدىن سوراپتۇ:

— ئەپەندىم، سىزنىڭچە ئۇلار توغرا جاۋاب بېرەلەپتىمۇ؟

— ئانچە توغرا جاۋاب بېرەلمەپتۇ. ئەسلىدە ئاددىيلا بىر مەسىلە، ئۇلار جاۋاب بېرىمىز دەپ مۇرەككەپلەشتۈرىۋېتىپتۇ، يەنە دەل جايىنى تاپالماپتۇ، — دەپتۇ ئەپەندىم.

— ئۇنداق بولسا، بۇ سوئالغا ئۆزىڭىز جاۋاب بېرىڭ! — دەپتۇ پادىشاھ.

— ناھايىتى ئاددىي، نان دېگەن يەيدىغان نەرسە!

پادىشاھ بۇ جاۋابنى ئورۇنلۇق دەپ قاراپ، ئەپەندىمگە بېرىلىدىغان جازانى بىكار قىپتۇ.

(ئافغان)

قارا كۆسەي

بىر كۈنى قازى ئەپەندىمنى ئۆيىگە چاقىرىپ كېلىپ:

— ئەقىللىق ئەپەندىم، مەن سىزگە چىن كۆڭلۈمدىن بىر ياردەم قىلاي دەيمەن، سىز ئۈچ - تۆت كۈندە بىر قېتىم كېلىپ يالغان گۇۋاھلىقتىن ئۆتۈپ بەرسىڭىز، كەم دېگەندە چاي پۇلىنى تېپىۋالىسىز، ئەگەر ئاللانىڭ ئالدىدا قەسەم بېرىشكە توغرا كەلسە، ئاش پۇلىنى تېپىۋالىسىز... — دەپتۇ.

ئەپەندىم ئاڭلاپ، قوشۇلمىغان ھالدا:

— ئەگەر ئەتراپىمىزدىكى كىشىلەر بىلىپ قالسا قانداق قىلىمىز؟ — دەپتۇ.

— بىلىۋالسا نېمە قىلالايتتى؟ كېرەك يوق! — دەپتۇ قازى.

— ھەممىنىڭ بېشىدا ئۆلۈم بار، — دەپتۇ ئەپەندىم، — ئەگەر مەن بىر كۈنى ئۆلۈپ - تارتىپ قالسام، باشقىلار: «ئەپەندىم زادى قانداق ئادەم ئىدى؟» دەپ سوراپ قالسا، ئەتراپىمدىكىلەر چوقۇم «ئەپەندىم قارا كۆڭۈل قازىنىڭ قول ئاستىدىكى بىر قارا كۆسەي ئىدى» دەيدۇ، مەن قارا كۆسەي بولمايمەن، باشقا ئەقىللىقراق كىشىنى تېپىۋېلىڭ!

(ئۆزبېك)

ئاق ئات بىلەن قارا ئات

پادىشاھ بىر ۋەزىرىنى ئەپەندىمگە قوشۇپ، سىرتقا خىزمەتكە ئەۋەتىپتۇ. ئەپەندىمنىڭ مىنگىنى قېرىپ كەتكەن بىر قارا ئات ئىكەن، ۋەزىرنىڭ مىنگىنى بولسا يورغىلاپ ماڭىدىغان بىر ئاق ئات ئىكەن.

كەچ كىرگەندە ئۇلار يا يېزا كۆرۈنمەيدىغان، يا بىرەر قونالغۇ كۆرۈنمەيدىغان بىر دالىغا يېتىپ كەپتۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار دالىدا قونۇشنى قارار قىپتۇ. ۋەزىر ئەپەندىمگە:

— ئەپەندىم، بۇ يەردىن يىرتقۇچ ھايۋان ئۆكسۈ-مەيدۇ، ئۇنىڭ ئۈستىگە قاراقچىمۇ بار، بۈگۈن كېچە سىز بۇ ئىككى ئاتقا قاراڭ، — دەپتۇ.

— ياق، مەن قارىمايمەن، سىز ئۆزىڭىز قاراڭ، مېنىڭ ئېتىم قارا ئات، كېچىدە يىرتقۇچلار ياكى قاراق-چىلار ھەرگىز كۆرەلمەيدۇ، — دەپتۇ ئەپەندىم.

ۋەزىر ئەپەندىمنىڭ گېپى ئورۇنلۇق دەپ، ئۇنىڭ-غا:

— ئۇنداق بولسا، ئىككىمىز ئاتلىرىمىزنى تېگى-شەيلى، مېنىڭ ئاق ئېتىم سىزنىڭ بولسۇن، سىزنىڭ قارا ئېتىڭىز مېنىڭ بولسۇن، — دەپتۇ.

ئەپەندىم خۇشال بولۇپ، ئېتىنى تېگىشىپتۇ، ئار-قىدىن ۋەزىرگە:

— بەك ياخشى بولدى، بۈگۈن كېچە بۇ ئىككى ئاتقا سىز قاراڭ! — دەپتۇ.

— نېمىشقا؟ — دەپتۇ ۋەزىر.

— ئەمدى قارا ئات سىزنىڭ بولدى، بۇ قاپقاراڭغۇ كېچىدە ئېتىڭىزنى بۆرە يەپ كەتتىمۇ ياكى قاراقچى ئېلىپ قاچتىمۇ، بىلەلمەيسىز. ئاق ئات مېنىڭ بول-دى، ئۇنىڭ بىر - يوقلۇقىنى بىر قاراپلا بىلىۋالى-مەن، — دەپتۇ - دە، ئەپەندىم ئۇيقۇغا كېتىپتۇ.

ۋەزىر تاڭ ئاتقۇچە ئاتقا قاراپ چىقىپتۇ.

(قازاق)

ئوت بىلەن سۇ

ئەپەندىم بىر سارايغا چۈشۈپتۇ. سارايۋەن ئالدىغا قىزغىن چىقىپ:

— سىزگە نېمە كېرەك بولسا تارتىنماي دەڭ، — دەپتۇ.

يېرىم كېچە بولغاندا ئەپەندىم بەك ئۇسساپ كېتىپتۇ. «سۇ بارمۇ» دەپ بىرنەچچە قېتىم توۋلاپتۇ، ئەمما ھېچكىمنىڭ كارى بولماپتۇ.

ئەپەندىمنىڭ كېكىردىكى قۇرۇپ، خۇددى ئوت يېنىۋاتقاندەك بولۇپ كېتىپتۇ. بىر چاغدا ئۇنىڭ كاللىسىغا بىر ئوي كېلىپ:

— ئوت! ئوت! — دەپ ۋارقىراپتۇ.

سارايۋەن ئوت كەتكەن ئوخشايدۇ دەپ، دەرھال بىر چېلەك سۇنى كۆتۈرۈپ ئەپەندىمنىڭ ئالدىغا ئۇنۇپتۇ ۋە:

— نەگە ئوت كەتتى؟ — دەپ سوراپتۇ.

— مانا ماۋۇ يەرگە! — دەپ ئاغزىنى كۆرسىتىپتۇ ئەپەندىم.

(ئافغان)

دوزاخ نەدە؟

بىر كۆنى پادىشاھ ئەپەندىمدىن سوراپتۇ:

— ئەپەندىم، ئۇن سەككىز قەۋەت دوزاخنىڭ ئورنى نەدە؟

— تەقسىر، مېنىڭچە، ئۇن سەككىز قەۋەت دوزاخنىڭ ئورنى، بەلكىم سىزگە قاراشلىق ئۇن سەككىز زىندانىنىڭ تەكتىدە بولسا كېرەك، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

(تۈرك)

گۆر كولاش

بىر كۈنى موللام ئەپەندىمدىن سوراپتۇ:

— ئەپەندىم، سىز كەلگۈسىدە پادىشاھقا قانداق خىزمەت كۆرسىتىشنى ئويلاۋاتىسىز؟

— مەن ھېچبولمىغاندا پادىشاھنىڭ گۆرىنى كولاپ بېرەرمەن، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

(تۈرك)

ئالغاي كۆز

ئەپەندىمنىڭ كۆزى سەل ئالغاي ئىكەن.

پادىشاھ كۆپچىلىكنىڭ ئالدىدا قىزىقچىلىق قىلىپ:

— ئەپەندىم، ئالغاي ئادەمنىڭ كۆزىگە بىر نەرسە قوش كۆرۈنەمدۇ؟ — دەپتۇ.

— خوش، پادىشاھىئالەم، شۇ تاپتا سىز مېنىڭ كۆزۈمگە تۆت پۇتلۇق بولۇپ كۆرۈنۈۋاتىسىز، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

(ئۆزبېك)

باش جىنايەتچى

بىر يىلى مېۋە ـ چېۋە تازا ئوخشاپتۇ، پاشا ـ چىۋىن كۆپىيىپ ئاپەتكە ئايلىنىپتۇ. پادىشاھ زىياپەت ئۆتكۈزۈپ، ئەپەندىمنى مەخسۇس شىرەنىڭ يېنىدا تۇرۇپ چىۋىن قورۇشقا قويۇپتۇ.

پادىشاھ بىلەن مېھمانلار تۈرلۈك غىزالارنى بىمالال ئولتۇرۇپ يېگىلى تۇرۇپتۇ، ئەپەندىم بولسا بىر چەتتە تۇرۇپ، قولىدىكى چىۋىن قورۇغۇچ بىلەن داستىخاندىكى چىۋىنلارنى قورۇپتۇ، چىۋىنلار بىرنى قورۇسا بىرى قونۇپ، ئەپەندىمنى ھاردۇرۇۋېتىپتۇ، ئەپەندىمنىڭ قورسىقى ئېچىپ دۇتار چالغىلى تۇرۇپتۇ، ئەمما ھېچكىم ئەپەندىمنى بىردەم ئارام ئېلىۋېلىڭ ياكى ئازراق بىر نەرسە يەۋېلىڭ دېمەپتۇ.

مېھمانلار راسا خۇش چاقچاق پاراڭلارنى سېلىشىپ، ئولتۇرۇشنىڭ پەيزىنى سۈرۈۋاتقاندا، ئەپەندىم ئاچچىقىغا پايلىماي، ئۈستىگە ھەرخىل غىزالار تىزىلغان شىرەدىن بىرنى ئۆرۈۋېتىپ، ئۈستىنى داستىخان بىلەن يېپىپ قويۇپتۇ.

پادىشاھ غەزەپ ئاچچىقى بىلەن:

— ئەپەندىم، بۇ نېمە قىلغىنىڭىز؟ — دەپ ۋارقىراپتۇ.

— پادىشاھىئالەم، بۇ ئۆلمىگۈر چىۋىنلارنى بىرد-
نى قوغلىسام بىرى كېلىۋالىدۇ، قاچان قوغلاپ تۈگەت-
كىلى بولىدۇ، بۇنداق كاتتا زىياپەتنى ئۇلار قولدىن
بېرەمدۇ؟ بىرى ئونىنى، ئونى يۈزنى باشلاپ كېلىدۇ.
ئەگەر چىۋىنلار ئۇچۇپ كېلىدىغان بولسا ھەممىمىزنى
يەپ كېتىشى مۇمكىن، باش جىنايەتچى مانا مۇشۇ زىيا-
پەت شىرەسى، ئۇنى يوقاتمايدىغان بولساق…، — دەپتۇ
ئەپەندىم.

(تۈرك)

ئېكىنچى ياكى ئېشەك

ئەپەندىم ئېشەك سېتىۋالغىلى ئېشەك بازىرىغا بې-رىپتۇ. ئېشەك بازىرىدا ئادەم مىغ - مىغ بولۇپ، كۆپىنچىسى يېزىلاردىن ئېشەك ساتقىلى كەلگەن ئېكىن-چىلەر ئىكەن. كاتتا كىيىنگەن بىر ئادەم بۇ يەردىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ:

— بۇ يەردىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئېكىنچى ياكى ئېشەك ئىكەن! — دەپتۇ.

ئەپەندىم ئاڭلاپ ھېلىقى ئادەمنىڭ قېشىغا بېرىپ:

— تەقسىر، سىز جەزمەن ئېكىنچى قېرىنداشلار-دىن ئىكەنسىز! — دەپتۇ.

— ياق، مەن ئېكىنچى ئەمەس! — دەپتۇ ئۇ ئاچ-چىقى كېلىپ.

— ئۇنداق بولسا ئۆزىڭىز دېگەندەك، ئېشەك ئى-كەنسىز - دە! — دەپتۇ ئەپەندىم.

(ئىران)

دۇئا بىلەن دورا

بىر پىخسىق ئادەمنىڭ بەدىنىگە قىچىشقاق چىقىپ قاپتۇ، كىشىلەر ئۇنىڭغا دورا ئىلىپ چاپقىن دەپ مەسلىھەت بىرىپتۇ. ئەمما ئۇ ئەپەندىمنى تېپىپ:

— ئەپەندىم، بەدىنىمگە قىچىشقاق چىقىپ قالدى، باشقىلار دورا ئىلىپ چاپساڭ ساقىيىپ قالىدۇ دەيدۇ. بىراق، مەن ئۇلارنىڭ گېپىگە ئىشەنمىدىم، سىزگە ئىشىنىمەن، مەن ئۇچۇن خۇدادىن تىلەپ دۇئا قىلىپ بەرسىڭىز ياخشى بولۇپ قالىدۇ، — دەپتۇ.

— دۇئا قىلىپ بەرسەم بولىدۇ، — دەپتۇ ئەپەندىم، — بىراق، دورىنى ئالمىسىڭىز بولمايدۇ، دۇئا بىلەن دورا قوشۇلسا، ئاندىن ساقىيىدۇ.

(ئىران)

غەيۋەت قىلماڭلار

ئۇچىغا چىققان قۇۋ، مەككار، قىلمىغان ئەسكىلىكى قالمىغان بىر باي بار ئىكەن. كىشىلەر ھەمىشە غەيۋىتىنى قىلىپ تىللايدىكەن.

بىر كۈنى باي ئەپەندىمنى ئۆيىگە چاقىرىپ، پولۇ، قورداق بىلەن مېھمان قىپتۇ، ئارقىدىن ئەپەندىمگە:

— ئەپەندىم، سىز بولسىڭىز مەھەللىمىزدە ئابرۇيىڭىز بار كىشى، ھەممە كىشى سىزنىڭ گېپىڭىزنى ئاڭلايدۇ، سىز ئوتتۇرىغا چىقىپ، مەھەللىدىكىلەرگە نەسىھەت قىلسىڭىز، ئۇلار مېنىڭ كەينىمدىن غەيۋىتىمنى قىلمىسا، مېنى يامان گەپلەر بىلەن تىللىمىسا!

— بولىدۇ، بولىدۇ! — دەپ بولۇپ، ئەپەندىم باينى باشلاپ جامائەتنىڭ ئارىسىغا ئېلىپ كىرىپ شۇنداق دەپتۇ، — قەدىرلىك جامائەت، بۇ ئۇچىغا چىققان قۇۋ، مەككار، قىلمىغان ئەسكىلىكى قالمىغان باي. بۇنىڭدىن كېيىن بۇ كىشىنىڭ كەينىدىن غەيۋەت - شىكايەت قىلماڭلار ھەم ئۇنى تىللىماڭلار.

(ئۇيغۇر)

پۇخادىن چىقىش

بىر كۈنى قازىنىڭ ئوغلى ئەپەندىمنى كەمسىتىپ:

— ئەپەندىم، ئاخشام دادامنىڭ چۈشىدە ئايان بوپتۇ، قىيامەتتە دادام تۆگىگە مىنىپ قوپىدىكەن، سىز دادامنىڭ تۆگىسىنى يېتىلەيدىكەنسىز، — دەپتۇ.

— ئەجەبمۇ ياخشى ئىش بولىدىكەن، — دەپتۇ ئەپەندىم، — داداڭنىڭ تۆگىسىنى يېتىلىگىنىمچە دوزاخقا ئەكىرىپ قويۇپ پۇخادىن چىقىدىغان بوپتىمەن - دە!

(ئۇيغۇر)

شەيتاننىڭ ئۆزى

بىر كۈنى مەككار دەللال ئەپەندىمدىن سوراپتۇ:

— ئەپەندىم، سىزنى شەيتان بىلەن بىرىش - كې-
لىشى بار دەپ ئاڭلىدىم، شەيتان قانداق بولىدىكەن؟

— شەيتاننى مەندىن سورىغۇچە، ئاخشاملىققا ئۆيد-
ىڭىزگە بىرىپ ئەينەككە قارىسىڭىز، شەيتاننىڭ ئۆزىنى
كۆرىسىز، — دەپ جاۋاب بىرىپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

راست گەپ

پادىشاھ پۇقرالارنىڭ دەرد - ئەلەمىنى بىلمەك ئىستىكى بىلەن شەھەر ئارىلاپ ئەپەندىمنىڭ ئۆيىگە كەپتۇ.

پادىشاھ ئەپەندىمدىن سوراپتۇ:

— ئاۋۋال مېنى يەر - زېمىنىڭىزغا باشلاپ بې-رىڭ، بىر كۆرەي.

ئەپەندىم:

— يەر - زېمىنىم غوجامنىڭ ئىلكىگە ئۆتۈپ كەت-كەن، — دەپتۇ.

— ئەمىسە ئاشلىقىڭىزنى كۆرسىتىڭ، — دەپتۇ پادىشاھ.

— ئاشلىقىمنى پادىشاھىئالەمنىڭ ئوردىسىغا ئاپى-رىپ بەرگەن، — دەپتۇ ئەپەندىم.

— ئۆيىڭىزنىڭ تورۇسى قېنى؟ — دەپتۇ پادىشاھ.

— مىڭبېگى سېلىق ئۈچۈن بۇزۇپ ئەكەتكەن، — دەپتۇ ئەپەندىم.

— ئەمىسە، ئۆي - بىساتىڭىز قېنى؟

— قازى بېگىمگە ئارىلىق[1] قىلىپ بېرىۋەتكەن.

---

① ئارىلىق — پارا.

— بالىڭىز يوقمۇ؟

— ئوغلۇم بار ئىدى، يۈزبېگى ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈۋەتكەن، — دەپتۇ ئەپەندىم.

پادىشاھنىڭ ئاچچىقى كېلىپ:

— ئەمىسە خوتۇنىڭىزچۇ؟ — دەپ سورىسا، ئەپەندىم:

— ئۆزلىرىنىڭ كۆزى چۈشۈپ قالامدىكىن، دەپ يوشۇرۇپ قويدۇم، — دەپتۇ ئەپەندىم.

پادىشاھنىڭ جان - پېنى چىقىپ ۋارقىراپتۇ:

— ئەخمەق! نېمانچە يالغان - ياۋىداق گەپلەرنى قىلىسەن؟!

— راست گەپ، پادىشاھىئالەم، — دەپتۇ ئەپەندىم، — ئەگەر يالغان بولسا بۇنچىلىك ئاچچىقلىرى كەلمىگەن بولاتتى.

(ئۇيغۇر)

دوستۇمنىڭ سانى

ئەپەندىم قازى بولۇپ ئولتۇرغان كۈنلىرىدە ئۆيىگە كېلىپ - كېتىپ تۇرىدىغان كىشىلەرنىڭ ئايىغى ئۈزۈلمەيدىغان بولۇپ كېتىپتۇ.

بىر كىشى ئەپەندىمدىن:

— يائاللا ئەپەندىم، دوستلىرىڭىز شۇنچىمۇ كۆپ بولامدىغان، كېلىپ - كېتىپ بارغان ئادەمنىڭ سانى يوققۇ دەيمەن؟ — دەپ سوراپتۇ.

— قانچىلىك دوستۇم بارلىقىنى هازىر ئۆزۈممۇ بىلمەيمەن، — دەپتۇ ئەپەندىم، — دوستۇمنىڭ سانىنى مەن قازىلىقتىن چۈشكەندە سوراڭ.

(ئۇيغۇر)

بۆرە بىلەن يولۋاس

بىر بەگ بۆرىنىڭ ئاغزىدىن بىر قوينى قۇتۇلدۇرۇپ ئۆيىگە ئەكەپتۇ - دە، ئۇنى بوغۇزلىماقچى بولۇپ يەرگە يىقىتىپتۇ. يولدىن ئۆتۈپ كېتىپ بارغان ئەپەندىم قوينىڭ مەرگىنىنى ئاڭلاپ، بەگنىڭ هويلىسىغا كىرىپتۇ.

بەگ ئەپەندىمنى كۆرۈپ دەرهال:

— بۇ قوينى بۆرىنىڭ ئاغزىدىن قۇتۇلدۇرۇۋالدىم، — دەپتۇ.

— ئەمىسە نېمىشقا سىزنى قارغايدۇ؟ — دەپتۇ ئەپەندىم.

— نېمىدەپ قارغاپتۇ؟

— نېمىدەپ قارغايتتى، بۆرىدىن قۇتۇلۇپ، يولۋاسقا تۇتۇلدۇم، دەپچۇ، — دەپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

قىبىن سوئال

پادىشاھنىڭ ئوردىسىغا باشقا بىر مەملىكەتتىن كەلگەن ئۈچ سودىگەر پادىشاھقا ھەربىرىنىڭ بىردىن قىيىن سوئالى بارلىقىنى بايان قىپتۇ. پادىشاھ ئىجازەت بەرگەندىن كېيىن، ئۇلار سوئاللىرىنى ئوتتۇرىغا قويۇپتۇ. بىراق، ئوردىدىكىلەرنىڭ ھېچقايسىسى ئۇلارنىڭ سوئاللىرىغا جاۋاب بېرەلمەپتۇ، ئوردىدىكىلەردىن بىرى نەسرىدىن ئەپەندىمنى چاقىرتىپ كەلسەك دېگەن مەسلىھەتنى بېرىپتۇ. پادىشاھ ماقۇل بولۇپ ئەپەندىمنى چاقىرتىپتۇ. ئەپەندىم پادىشاھنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئىشىكىدىن چۇشۇپتۇ ـ دە:

— خوش، پادىشاھىئالەم، بۇيرۇقلىرىغا بىنائەن كەلدىم، — دەپتۇ.

— ئەپەندىم، قېنى بۇ مېھمانلارنىڭ سوئاللىرىغا جاۋاب بېرىپ بېقىڭچۇ، — دەپتۇ پادىشاھ.

ئەپەندىم سودىگەرلەرگە قاراپ:

— قۇلىقىم سىلەردە، قېنى، سوئاللىرىڭلارنى بېرىڭلار، — دەپتۇ.

بىرىنچى سودىگەر سوراپتۇ:

— ئەپەندىم، يەرنىڭ كىندىكى نەدە؟

ئەپەندىم تېنىمەي ـ تەمتىرىمەي قولىدىكى تاياق بىلەن كۆرسىتىپ تۇرۇپ:

— ئەنە، دەل ئاشۇ ئېشىكىمنىڭ ئوڭ پۇتى تۇرغان يەردە، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

— قانداق ئىلەنچۇكىڭىز[1] بار؟ — دەپتۇ سودىگەر.

— سىز ئاۋۋال ئۆلچەپ كۆرۈڭ، بىر غېرىچ كەم ياكى بىر غېرىچ ئارتۇق چىقسا يەنە مەن بار، — دەپتۇ ئەپەندىم.

سودىگەر گەپ ـ سۆز قىلالماپتۇ.

— ئاسماندىكى يۇلتۇزنىڭ سانى قانچە؟ — دەپ سوراپتۇ ئىككىنچى سودىگەر.

— ئېشىكىمنىڭ تۈكى قانچە بولسا، ئاسماندىكى يۇلتۇزنىڭ سانىمۇ شۇنچە، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم، — ئەگەر ئىشەنمىسىڭىز ساناپ كۆرۈڭ، ئارتۇق ـ كەم چىقسا مېنى ئىزدەڭ.

شۇنىڭ بىلەن ئىككىنچى سودىگەرمۇ جىم بوپتۇ.

ئەپەندىم ئۈچىنچى سودىگەرگە قاراپتۇ.

ئۈچىنچى سودىگەر:

— مېنىڭ ساقىلىم نەچچە تال؟ — دەپ سوراپتۇ.

— ئېشىكىمنىڭ قۇيرۇقىدىكى تۈك نەچچە تال بولسا، ساقىلىڭىزمۇ شۇنچە تال، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

---

① ئىلەنچۇك — ئاساس، دەلىل، ئىسپات.

سودىگەرنىڭ ئاچچىقى كېلىپ:
— نېمە ئىلەنچۈكىڭىز بار؟ — دەپتۇ.
— ساقىلىڭىزنى بىر - بىردىن يۇلۇڭ، مەنمۇ ئېشىكىمنىڭ قۇيرۇقىدىكى تۈكنى يۇلىمەن، ئارتۇق - كەم چىقسا ئۆزۈم ئىگە، — دەپتۇ ئەپەندىم.
سودىگەر ساقىلىنى سىلىغىنىچە گەپ قىلالماي قاپتۇ.

(ئۇيغۇر)

سىز ئەخمەق

بىر كۆنى ئەپەندىم قازىنى «ئەخمەق» دەپتىكەن، قازى پادىشاھقا ئەرز قىپتۇ.

پادىشاھ ئەپەندىمنى چاقىرتىپ ئەكېلىپ ئاچچىقى بىلەن:

— قازىمىزدىن كەچۈرۈم سورالڭ، سىز ئەخمەق ئادەم ئەمەسسىز دەڭ، بولمىسا جازاغا بۇيرۇيمەن، — دەپتۇ.

ئەپەندىم ئورنىدىن تۇرۇپ قازىنىڭ ئالدىغا كەپتۇ ـ دە:

— سىز ئەخمەق، ئادەم ئەمەسسىز! — دەپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن پادىشاھ ئەپەندىمنى كەچۈرۈم قىپتۇ.

(ئۇيغۇر)

ﻩ*************************

مەكروھ ئەمەس

ئەپەندىم ئېتىزدىن قورسىقى ئېچىپ قايتىپتۇ ۋە ئوخشىتىپ پولۇ ئېتىپتۇ. پولۇ پىشقاندىن كېيىن تاۋاقتا ئۇسۇپ تۇرۇشىغا سىرتتىن بىرى چاقىرىپ قاپتۇ. ئەپەندىم كوچىدىن يېنىپ كىرسە، ئىشىك ئالدىدا بىر لالما ئىت سۆڭەك غاجىلاپ يېتىپتۇ. ئەپەندىم ئىتنى قوغلىۋېتىپ، پولۇنى يېمەك بولۇپ ئۆيگە كىرىپتۇ. بىراق، كۆڭلىگە شەك چۈشۈپ يېيەلمەپتۇ. ئەپەندىم «ئىت پۇراپ قويغان ئوخشايدۇ، ئىت پۇراپ قويسا مەكروھ بولىدۇ دەيدىغان، ھەرھالدا موللىدىن سوراپ باقاي» دەپ ئويلاپتۇ.

ئەپەندىم تاۋاقتىكى پولۇنى كۆتۈرگىنىچە موللىنىڭ قېشىغا بېرىپ:

— موللام، بىر ھۆكۈم قىلىپ بەرسىلە، ئىت پۇراپ قويغان پولۇنى يېگىلى بولامدۇ، بولمامدۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.

موللام كىتابنى ۋاراقلاپ كۆرۈپ:

— ھەي ئىسىت، پولۇ مەكروھ بوپتۇ، كىتابتا ئېيتىلىشىچە، قىرىق گەز يەردىنمۇ ئىتنىڭ پۇرىقى تەگسە، تائام مەكروھ بولىدۇ، — دەپتۇ.

— بەك سەت ئىش بوپتۇ، — دەپتۇ ئەپەندىم، — ئەسلىدە بۇ پولۇنى ئۆزلىرى بىللە يەمىز دەپ ئەتكەنىدىم، ئالدىلىرىغا ئەكەلگۈچە قاملاشمىغان ئىش بوپتۇ، ھەي ئىسىت، ھەي ئىسىت...

— توختاپ تۇرۇڭ، — دەپتۇ موللام، — سىز ھازىر قانداق ئىت دېگەنىدىڭىز، كىتابقا ئوبدانراق قا-راپ باقايلى!

— لالما ئىت ئىكەن، — دەپتۇ ئەپەندىم.

موللا كىتابنى يەنە ۋاراقلاپ كۆرۈپ:

— كىتابتا «ئىتلا» دېيىلگەن، «لالما ئىت» دې-گەن گەپ يوق ئىكەن، پولۇ مەكروھ ئەمەس، قېنى، پولۇنى ئېچىلڭ، — دەپتۇ.

— ئۇنداق بولسا لالما ئىت پۇرىغان پولۇنى ئۆزد-ڭىز يەڭ، — دەپ چىقىپ كېتىپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

قىرىق سوئالغا بىر جاۋاب

پادىشاھنىڭ ئوردىسىغا باشقا بىر مەملىكەتتىن بىر ئۆلىما كەپتۇ. ئۇ ئۆزىنىڭ قىرىق سوئالىغا بىرلا جاۋاب بېرىشنى تەلەپ قىپتۇ. پادىشاھ ئۇيان ئويلاپ، بۇيان ئويلاپ، ئاخىر ئەپەندىمنى چاقىرتىپ كېلىشنى بۇيرۇپتۇ.

ئەپەندىم پادىشاھ ئوردىسىغا كېلىپ ئىشنىڭ تەكتىنى ئۇققاندىن كېيىن، ھېلىقى ئۆلىماغا قاراپ:

— قېنى سوئالىڭىزنى بېرىڭ، قۇلىقىم سىزدە، — دەپتۇ.

ئۆلىما كەينى - كەينىدىن قىرىق سوئالنى بېرىپتۇ - دە:

— ئەپەندىم، جاۋاب بېرىپ بېقىڭ، — دەپتۇ.

ئەپەندىم ئورنىدىن تۇرۇپ:

— سوئالىڭىزنىڭ بىرىنى چۈشەنگەن بولسام ئۆلەي، جاۋاب شۇ، — دەپلا چىقىپ كېتىپتۇ.

(ئۇيغۇر)

كۆزۈڭ ئاغرىسا، قولۇڭنى تارت

ئەپەندىم تېۋىپلىق قىلىپ يۈرگەن كۈنلەردە، ئال-
دىغا كۆزى ئاغرىغان بىر كىشى كېلىپ كۆزىگە داۋا
سوراپتۇ. ئـەپەندىم ئـاغرىققا سەپسېلىپ قـارىغاندىن
كېيىن:

— ئاغرىقىڭىز يىلتىزى قورساقتا ئىكەن، قورسى-
قىڭىزدا يىلان پەيدا بولۇپ قاپتۇ، — دەپتۇ.

ئاغرىق تەشۋىشكە چۈشۈپ، ئۇنىڭ داۋاسىنى ئېيى-
تىپ بېرىشنى سوراپتۇ.

— قولىڭىز بىكار بولسىلا قورسىقىڭىزنى سىلاپ
بېرىڭ، — دەپتۇ ئەپەندىم.

ئاغرىق كىشى ئەپەندىمنىڭ ئېيتقىنىنى بويىچە بىكار
تۇرماي قورسىقىنى سىلاپتۇ. بىر ھەپتىدىن كېيىن
كۆزى ياخشى بولۇپ قاپتۇ - دە، يەنە ئەپەندىمنىڭ
ئالدىغا كېلىپ:

— ئەپەندىم، بىر كۆرۈپ بېقىڭە، كۆزۈممۇ ساقاي-
دى، قـورسىقىمدىكى يىلان يـوقىلىپتىمۇ؟ — دەپ
سوراپتۇ.

— يىلانمۇ يوقىلىپتۇ، كۆزىڭىزمۇ ساقىيىپتۇ.
كۆزۈڭ ئاغرىسا، قولۇڭنى تارت، دېگەن مۇشۇ، —
دەپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

جاھان بۇزۇلۇپ كەتتى

ئەپەندىم بىر تال قوزۇقنى كۈندۈزى بېغىغا ئەكىد-
رىپ قاقىدىكەن، ئاخشىمى سۇغۇرۇۋېلىپ ئۆيىگە ئە-
كىرىپ كېتىدىكەن، ھەر كۈنى شۇنداق قىلىدىكەن.
كىشىلەر بۇ ئىشنى چۈشىنەلمەي ئەپەندىمدىن سوراپتۇ:

— بۇ نېمە قىلغىنىڭىز؟

— جاھان بۇزۇلۇپ كەتتى، — دەپتۇ ئەپەندىم، —
ھەممە كىشى ئۆزىنىڭ مال - مۈلكىگە مەھكەم بولمىسا
بولمايدۇ. نېمە ئىش يۈز بېرىدىغىنىنى كىم بىلىدۇ
دەيسىلەر؟

(ئافغان)

****

قەدرىگە يەتسۈن دەپ

بىر كىشى ئەپەندىمدىن:
— كىشىلەر سىزدىن بىرەر نەرسە سورىسا، نې-
مىشقا شۇ كۈنى بەرمەي ئەتىسى بېرىسىز؟ — دەپ
سوراپتۇ.
— ئۇ كىشى مەندىن ئالىدىغان نەرسىنىڭ قەدرىگە
يەتسۇن دەپ شۇنداق قىلىمەن، — دەپتۇ ئەپەندىم.

(تۈرك)

خالىسىڭىز ئوك يېرىمىنى ئېلىڭ، خالىسىڭىز سول يېرىمىنى

پادىشاھ ئەپەندىمنى تەڭلىكتە قالدۇرماقچى بو-لۇپ، ۋەزىرلىرى بىلەن مەسلىھەتلىشىۋالغاندىن كې-يىن، ئەپەندىمنى ئوردىغا چاقىرتىپ كەپتۇ. ئەپەندىم ئوردىغا كەلگەندە، پادىشاھ ئەپەندىمگە:

— ئەپەندىم، بىزگە بىر نەرسە ھاجەت بولۇپ قال-غاندى، شۇ ھاجەتتىن بىر چىقسىڭىزكەن، — دەپتۇ.

— خوش قېنى، ھاجىتىڭىزنى ئېيتىڭ، — دەپتۇ ئەپەندىم.

— پادىشاھ ئالىيلىرىغا يېرىم يوتەل كېرەك بولۇپ قاپتىكەن، — دەپتۇ ۋەزىر، — شۇنى بىر بەجا كەلتۇ-رۇپ بەرسىڭىز.

ئەپەندىم ھېچبىر تېڭىرقىماستىن، غىلاپتىن پى-چىقنى چىقىرىپتۇ-دە، ئاغزىنىڭ ئوتتۇرىسىغا قويۇپ قاتتىق بىر يوتىلىپتۇ ۋە:

— پادىشاھىئالەم، خالىسىڭىز يوتەلنىڭ ئوڭ يې-رىمىنى ئېلىڭ، خالىسىڭىز سول يېرىمىنى، — دەپتۇ-دە، ئوردىدىن چىقىپ كېتىپتۇ.

(ئەزەربەيجان)

ئۇمۇ ئەمەس، بۇمۇ ئەمەس

ئەپەندىم بازاردا ئوقەت قىلىپ ئولتۇرسا، بازاربې-
گى كېلىپ:

— ئەپەندىم، ئوقەت قانداقراق؟ — دەپ سوراپتۇ.

— بېگىم، ياخشىمۇ ئەمەس، يامانمۇ ئەمەس، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

بەگ ھەيران بولۇپ:

— قانداق بولغىنى بۇ؟ ياخشىمۇ بولمىسا، يامانمۇ بولمىسا! — دەپتۇ.

— بېگىم، ئوقەت يامان دېسەم، باج ئالغاندا سىز رەنجىيسىز، ياخشى دەي دېسەم، ئۆيگە بارغاندا خوتۇن رەنجىيدۇ. شۇڭا ئۇمۇ ئەمەس، بۇمۇ ئەمەس، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

بىر «ئۇھ»قا بىر «جىرىك»دىن

ئەپەندىم قازىخانىدا قازى بىلەن سۆھبەتلىشىپ ئولتۇراتتىكەن، بىرى ھەرە، بىرى پالتا كۆتۈرگەن ئىككى ئوتۇنچى ئەرزگە كەپتۇ. ئاۋۋال پالتا كۆتۈرگىنى ئەرز قىپتۇ:

— بىز بىر ئادەمنىڭ ھەرىلەنگەن پۇتاقلىق ئوتۇنىنى يېرىپ بېرىشكە سۆزلىشىپ كۆتۈرە ئالغاندۇق، پالتا بىر بولغانلىقتىن، مەن ئوتۇن ياردىم، شېرىكىم ئۇدۇلۇمدا ھەربىر پالتا ئۇرۇپ «ئۇھ» دېگىنىمدە، ماڭا قوشۇلۇپ «ئۇھ» دېيىشىپ بەردى. ئوتۇننى يې-رىپ بولغىنىمدىن كېيىن، خوجايىن پۇلنى ماڭا بەر-دى. شېرىكىم پۇلنىڭ يېرىمىنى بېرىسەن دەپ جېدەل چىقاردى، ماڭا قوشۇلۇپ «ئۇھ» دېيىشىپ بەرگىنى ئۈچۈن پۇلغا شېرىك بولماقچى.

قازى ھەرىچىدىن سوراپتۇ:

— خوش، سەن نېمە دەيسەن؟

— نېمە دەيتتىم، تەقسىر! كىمگە چۈشكەننىڭ جېنى بىر دېيىشىدۇ. شېرىكىم نامەردلىك قىلىۋاتىدۇ. ئۇ ھەربىر پالتا ئۇرغاندا، مەن بىكار ئولتۇرغىنىم يوق، ئولتۇرغان جايىمدا «ئۇھ» لىشىپ تۇردۇم. ئادەم

هەدەپ يۇرەكتىن چىقىرىپ «ئۇھ» دەۋەرسە ھېرىپ قالىدىكەن. شېرىكىم پالتا ئۇرۇپ قانچىلىك ھارغان بولسا، مەنمۇ شۇنچىلىك ھاردىم، شۇنىڭ ئۇچۇن مۇشۇ بىر تەڭگىنىڭ يېرىمىنى ماڭا بەرسۇن.

قازى قانداق ھۆكۈم چىقىرىشنى بىلمەي، ئەپەندىمگە قاراپتۇ. ئەپەندىم ئورنىدىن تۇرۇپ، پالتىچىدىن ھېلىقى تەڭگىنى سوراپتۇ. تىرنىقىنىڭ ئۇستىگە قويۇپ يەتتە قېتىم ئاسمانغا قارىتىپ چېكىپتۇ. تەڭگە جىرىڭلاپ خىش ئۇستىگە چۈشۈپتۇ. ھەر چۈشكەندە ئەپەندىم ھەرىكەشكە «ئاڭلاۋاتامسىز» دەپ ئاگاھلاندۇرۇپ تۇرۇپتۇ. كېيىن تەڭگىنى ئوتۇن يارغانغا قايتۇرۇپ بېرىپ ھەرىچىگە:

— تەڭگىنىڭ ھەربىر جىرىڭلىشى ئون قېتىم «ئۇھ»تىن قىممەت تۇرىدۇ. بار، ساڭا ئەرزان قىلىۋەتتۇق. يەتتە قېتىم «ئۇھ» دېگەن بولساڭ، يەتتە جىرىڭ. ساڭا بىر «ئۇھ» بىر «جىرىڭ»دىن چۈشىدۇ. يولۇڭغا ماڭ…، — دەپتۇ.

(قىرغىز)

پادىشاھنىڭ سايىسىدە

پادىشاھ ئەپەندىمنى ئۇچرىتىپ قىلىپ ئەھۋال سوراپتۇ:

— خوش ئەپەندىم، ئەھۋالىڭىز قانداق؟

— ئاتتەك.

پادىشاھ چاقچاق قىلىپ:

— مەن ئىتتەك دەمدىكىن دەپ ئويلىغانىدىم، — دەپتۇ.

ئەپەندىم قول قوشتۇرۇپ:

— جانابىي ئالىيلىرىنىڭ سايىسىدە ئەھۋالىم ئىتتەك...، — دەپتۇ.

— نېمىشقا ئەمىسە ئاۋۋال ئاتتەك دېدىڭىز؟

— كەچۈرۈڭ، شاھىم، سىزنىڭ ئەھۋال سوراۋاتقىنىڭىزنى ئۇنتۇپ قاپتىمەن.

(ئۇيغۇر)

ئىت ئىكەن

ئەمىر تېمۇر كېچىسى ئەپەندىم بىلەن مەي ئىچە-
شىپ ئولتۇرۇپ مۈچىلىنى سۈرۈشتۈرۈپ قاپتۇ، ئەپەن-
دىم ھېسابلاپ چىقىپ:

— مۈچىلىڭىز ئىت ئىكەن، — دەپتۇ.

— جاھانغا شىر بولۇپ تونۇلغان بىر جاھانگىر ئىت بولسا ـ ھە! يېڭىلىشماستىن تۈزۈكرەك ھېسابلاپ چىقىڭ، ئەپەندىم. ھېچبولمىغاندا بۆرە قىلىپ چىقىدىڭ، — دەپتۇ ئەمىر تېمۇر.

— بۇ يېقىنى دەيدىغان بولسىڭىز، سىز ئىتلىقىڭىزدا تۇرۇۋېرىڭ ـ دە، ماختاشنى ماڭا قويۇپ بېرىڭ: مۈچىلىڭىز پىل! — دەپتۇ ئەپەندىم.

(ئۆزبېك)

كىشىنەشتىن ھاڭرىغان يامان

بەگنىڭ خوتۇنى مەيدە بازارنى ئايلىنىپ يۈرۈپ، كىمنىڭ دۇكىنى بولۇشىدىن قەتئىينەزەر بىرەر مالغا كۆزى چۈشۈپ قالسا، «پۇلنى ئېرىمدىن ئالىسىز» دەپ ئەكېتەتتىكەن، ئۇنىمىغان دۇكاندارلارغا تۆھمەت قىلىپ، «ماڭا گەپ قىلدى» دەپ ئېرىگە چېقىپ سولىتىۋېتىدىكەن.

بۇ خوتۇندىن تويغان دۇكاندارلار ئەپەندىمگە يالۋۇرۇپتۇ:

— ئەپەندىم، سىز بەگ بىلەن پات - پات سۆھبەتلىشىپ تۇرىسىز. خوتۇنى بەگنى ئېشەك قىلىپ مىنىۋالغىنىنى بەگكە تەنە بىلەن تەگكۈزۈپ قويسىڭىز، بەلكىم بەگ خوتۇنىنىڭ ئەدىپىنى بېرىپ قويار...

ئەپەندىم بىر پەيتنى تېپىپ، بەگكە بۇ ئىشنى ئېيتىپ كېلىپ:

— خوتۇنىڭىز ئابرۇيىڭىزنى تۆكۈۋاتىدۇ، بەگ، — دەپتۇ.

بەگ بۇ گەپنى ئاڭلاپ خوتۇنىنىڭ ئەدىپىنى بېرىپتۇ. بۇنى كىم ئېيتقانلىقىنى سۈرۈشتۈرۈپ بىلىۋالغان خوتۇنى ئەپەندىمدىن ئۆچ ئېلىش مەقسىتىدە ئۇنىڭ خو-

تۆنى بىلەن دوست بوپتۇ.

— مەن بەگ ئەردىن بەكمۇ تويدۇم، زادى ئەركىلىتىشنى بىلمەيدۇ. باشقا خوتۇنلارنى ئەرلىرى ئەركىلىتىدۇ دەپ ئاڭلىغانتىم، سىزنىڭ ئېرىڭىز قانداقىراق؟

ئەپەندىمنىڭ خوتۇنى:

— ئارىلاپ - ئارىلاپ مەن ئەپەندىمنى ئات قىلىپ مىنىمەن، ئۇ كىشى كىشنەپ هويلىنى بىر ئايلاندۇرۇپ چىقىدۇ، — دەپتۇ.

بەگنىڭ خوتۇنى بۇ گەپنى ئېرىگە ئېيتىپ بېرىپتۇ.

بەگ ئەپەندىمنى مازاق قىلىپ:

— بەزىلەرنىڭ خوتۇنى ئېرىنى مىنىپ، كىشنىتىپ ئوينايدىكەنغۇ، — دەپتۇ.

ئەپەندىم گەپنىڭ تېگىنى دەررۇ پەملەپ مۇنداق جاۋاب بېرىپتۇ:

— كىشنىگەندىن هاڭرىغان يامان.

(ئۇيغۇر)

يول بولسۇن

ئەپەندىم ئىشكىنىڭ ئالدىدا ئولتۇراتتىكەن، قازى ئۆتۈپتۇ.

— يول بولسۇن، تەقسىر، نەگە؟ — دەپتۇ ئەپەندىم.

— كېكىردەككە! — دەپتۇ قازى ئەپەندىمنى زاڭلىق قىلماقچى بولۇپ.

ئەپەندىم كۈلۈپ كېتىپ:

— قايتىپ كېلەمسىز ياكى شۇ ياقتىن ئىتىزغا چىقىپ كېتەمسىز؟ — دەپتۇ.

(ئۇيغۇر)

ئادالەتلىك ھۆكۈم

بىر ئادەم خوتۇنىنى قويۇۋەتكەندىن كېيىن، كۈدە - كۆرپىسىنى ئۆزى ئېلىپ قالماقچى بولۇپ ئەپەندىمنىڭ ئالدىغا ئەرزگە بېرىپتۇ.

— قازى تەقسىر، خوتۇنۇمغا كۆڭۈلسىز بولدۇم، كۈدە - كۆرپىنى ئۆزۈم تاپقان، ئۆزۈم ئېلىشىم كېرەك، — دەپتۇ ئۇ ئادەم.

ئەپەندىم ئۇنى ئىنساپقا كەلتۈرمەكچى بولۇپ خېلى ئۇرۇنۇپ باققان بولسىمۇ، ھېچ ئىلاج قىلالماپتۇ، ئاخىر:

— ئۇنداق بولسا سىز دەۋاتقان نەرسىلەرنى بىرمۇ بىر ئېيتىڭ، بىز خەتلەپ ھۆكۈم چىقىرايلى، — دەپتۇ.

دەۋاگەر نەرسىلەرنى بىر - بىرلەپ ئېيتىشقا باشلاپتۇ:

— كالا - پالا، گىلەم - پىلەم، كۆرپە - مۆرپە، ساندۇق - پاندۇق، هويلا - پويلا…

ئەپەندىم خېلىدىن كېيىن ھۆكۈمنى ئوقۇپتۇ…

— كۈدە - كۆرپىنى ئەر - خوتۇن بىللە تاپقىنىڭلار ئۈچۈن ئىككىڭلارغا تەڭ تەقسىم قىلىنىدۇ، دې-

مەك، كالا خوتۇنىڭىزغا، پالا سىزگە؛ گىلەم خوتۇنـ
ىڭىزغا، پىلەم سىزگە؛ كۆرپە خوتۇنىڭىزغا، مۆرپە
سىزگە؛ ساندۇق خوتۇنىڭىزغا، پاندۇق سىزگە؛ هويلا
خوتۇنىڭىزغا، پويلا سىزگە...

دەۋاگەر هودۇقۇپ كىتىپ:

— مەيلى، مەيلى، ئارىغا باشقا گەپ قوشماي، كۆدە - كۆرپىنى تەڭ بۆلۈپ قويۇڭ!...، — دەپتۇ.

(ئۇيغۇر)

ئەزرائىل قورقىدۇ

ئەپەندىم قاتتىق ئاغرىپ ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قاپتۇ. ئۇنى بىر ئاغىنىسى يوقلاپ كەپتۇ. ئەپەندىم ئاغىنىسىدىن دەرۋازا ئۇستىگە بەگنىڭ ئىسمىنى يوغان قىلىپ يېزىپ قويۇشنى ئۆتۈنۈپتۇ.

ئاغىنىسى ھەيران بولۇپ:

— بۇنىڭ نېمە كېرىكى بار؟ — دەپ سوراپتۇ.

— تەلەپمۇ قىل، سەۋەبمۇ قىل، دەپتىكەن، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم، — بەگنىڭ پەيلىدىن ئەزرائىلمۇ قورقىدۇ، بەلكىم ئۇنىڭ ئىسمىنى كۆرسە، ئەزرائىلمۇ قورقۇپ ئۆيگە كىرمەي كېتىپ قالار.

(ئەزەربەيجان)

پۇلى يوقنىڭ گېپى توك

مەھەللىنىڭ بېيى ئەپەندىمنىڭ بىر قويىنى ئۆز قويلىرىغا قوشۇۋاپتۇ. ئەپەندىم قويىنى سوراپ بارسا، باي: «قوي ئۆزۈمنىڭ قويى» دەپ تۇرۇۋاپتۇ. ئەپەندىم قازىنىڭ ئالدىغا بارسىمۇ ئەپەندىم گېپىنى ئاققۇزالماپتۇ. باي ئەپەندىمنى زاڭلىق قىلىپ:

— تولا ئاۋارە بولماڭ، گېپىڭىزنى ئاقتۇرالمايسىز، پۇلى بارنىڭ گېپى ئوڭ، — دەپتۇ.

ئەتىسى ئەپەندىم باينىڭ بەش قويىنى ھەيدەپ كېلىپ سولىۋاپتۇ. باي سوراپ كەلسە، ئەپەندىم باينى تازا يامان تىللار بىلەن تىللاپ، رەسۋاسىنى چىقىرىپتۇ.

باي:

— ئەپەندىم، بۇ نېمە قىلىق؟ — دېسە، ئەپەندىم:

— شۇنداق، باي جانابلىرى، پۇلى يوقنىڭ گېپى توك! — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

(ئۇيغۇر)

پەس يەرلەرگە يىغىلىپ قالغان

ئەپەندىمدىن كىشىلەر:

— ئەپەندىم، نېمىشقا بەزىلەر باي، بەزىلەر كەمبەغەل بولىدۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.

ئەپەندىم:

— بايلىق، پۇل دېگەن نەرسە سۇغا ئوخشاش بولىدۇ. سۇ دېگەن پەس، ئويمان يەرلەرگە يىغىلىپ قالىدۇ. بايلار پەس، كەمبەغەللەر ئېگىز بولغاچقا، پۇلمۇ سۇغا ئوخشاش ئېگىز تاغلاردىن ئېقىپ چۈشۈپ، پەس يەرلەرگە يىغىلىپ قالغان، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

(ئۇيغۇر)

ئىسمىڭدىن بىلدىم

ئەپەندىمنىڭ ئۆيىگە بىر تونۇشى كەلسە، ئەپەندىم ئۆيىدە يوق ئىكەن. تونۇشى ئەپەندىمنىڭ ئىشىكىگە «ئېشەك» دەپ يېزىپ قويۇپ كېتىپتۇ.

ئىككىنچى كۈنى ئەپەندىم تونۇشىنى بازاردا ئۇچرىتىپ:

— ئاغىنە، ئاخشام ئۆيگە بېرىپتىكەنسەن، مەن يوق بولۇپ قاپتىمەن، — دەپتۇ.

— نەدىن بىلدىڭ؟ — دەپ سوراپتۇ تونۇشى.

— ئىشىكىمگە يېزىپ قويغان ئىسمىڭدىن، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

قازىنى ئەخمەق قىلىش

بىر ئىت كېلىپ ئىككى ئائىلىنىڭ ئىشىكى ئالدى-
دىكى يولغا چىچىپ قويۇپتۇ. ئىككى ئائىلىنىڭ ئىگى-
سى پوقىنى سەن ئالىسەن دېسە، سەن ئالىسەن دەپ
بىر - بىرىگە ئىتتىرىپ گەپ تالىشىپ قاپتۇ. بۇلار
تەگىشە - تەگىشە ئاخىر قازىنىڭ ئالدىغا سۆرىشىپ
كەپتۇ. بۇ چاغدا ئەپەندىمۇ بىر ئىش بىلەن قازىخانىغا
كېلىپ قالغانىكەن.

قازى بۇ ئىككى ئادەمنىڭ بىر - بىرى ئۈستىدە
قىلىشقان شىكايەتلىرىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، ئەپەن-
دىمنى ئەخمەق قىلماقچى بولۇپ:

— ئەپەندىم، بۇ ئىككى ئادەمنىڭ ئىشى ئۈستىدە
سىز بىر ھۆكۈم چىقىرىپ قويسىڭىز قانداق؟ — دەپتۇ.

ئەپەندىم بۇ ئىككى ئادەمگە بىر قۇر قارىۋېتىپ،
قىلچە ئىككىلەنمەي مۇنداق ھۆكۈم چىقىرىپتۇ:

— بۇ ناھايىتى چۈشىنىشلىك ئىش ئىكەن. ئىت
كۆپچىلىك ماڭىدىغان يول ئۈستىگە چىچىپ قويۇپتۇ.
بۇنى ئىككىڭلار ئالماڭلار، قازى ئېلىشى كېرەك،
ئەلۋەتتە!

(ئۆزبېك)

****

قوش ھەق

ئەپەندىم مۈنچىغا چۈشۈپتىكەن، مۈنچىكەش ئەپەندىمنى كۆزىگە ئىلماي، ئەسكى داس، يىرتىق لۆڭگە بېرىپتۇ. ئەپەندىم يۇيۇنۇپ بولۇپ، باشقىلاردىن كۆپرەك ھەق تۆلەپ چىقىپ كېتىپتۇ.

مۈنچىكەش قىلغان ئىشىغا پۇشايمان قىپتۇ.

ئىككىنچى قېتىم ئەپەندىم يەنە شۇ مۈنچىغا چۈشۈپتۇ. بۇ قېتىم مۈنچىكەش ئەپەندىمنى ئىززەتلەپ، يېڭى داس، يېڭى لۆڭگە بېرىپتۇ. لېكىن ئەپەندىم ھەق تۆلىمەي مۈنچىدىن چىقىپ كېتىپتۇ.

— ئەپەندىم! — دەپ ۋارقىراپتۇ مۈنچىكەش ئەپەندىمنىڭ كەينىدىن، — ھەق تۆلەش يادىڭىزدىن چىقتىمۇ؟

— يوقسۇ، ئۆتكەن قېتىم قوشلاپ ھەق تۆلىگىنىم ھازىرقىدەكلا يادىمدا، — دەپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

بۇيرۇققا بىنائەن

ئەپەندىم ئوردىدا مۇلازىملىق قىلىپ يۈرگەن كۈنلىرىدە، پادىشاھ ئۇنىڭغا:

— ئەپەندىم، پەملىكرەك بولۇڭ. مەن بىر ئىشقا بۇيرۇسام، شۇنىڭغا مۇناسىۋەتلىك باشقا ئىشلارنىمۇ پۈتتۈرۈپ كېلىڭ! — دەپتۇ.

بىر كۈنى پادىشاھ ئاغرىپ قېلىپ، ئەپەندىمنى تېۋىپ چاقىرىپ كېلىشكە بۇيرۇپتۇ. ئەپەندىم تېۋىپ چاقىرىش بىلەن بىللە، كېپەنلىك ماتا، تاۋۇت ئېلىپ ئىمامنىمۇ قوشۇپ چاقىرىپ كەپتۇ.

بۇنى كۆرگەن پادىشاھنىڭ ئەرۋاھى ئۇچۇپ:

— سىزنى تېۋىپقا بۇيرۇسام، بۇ نەرسىلەرنى نېمىشقا ئەكەلدىڭىز؟ — دەپ كايىپتۇ.

— بۇيرۇقلىرى بويىچە، پادىشاھىئالەم، — دەپتۇ ئەپەندىم، — ھەزرەتلىرى مۇناسىۋەتلىك باشقا ئىشلارنىمۇ پۈتتۈرۈپ كېلىشنى تاپىلىغانىدىلە، شۇنىڭغا بىنائەن، مۇناسىۋەتلىك باشقا ئىشلارنىمۇ پۈتتۈرۈپ كەلدىم.

(ئۇيغۇر)

يولدىكى گەپ

پادىشاھ: «كىم ماڭا ياققۇدەك قەسىدە يېزىپ بې-غىشلىسا، مۇكاپات بېرىمەن» دەپ ئېلان چىقىرىپتۇ. بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغان ئەپەندىم قاملاشمىغان بىر قەسىدە توقۇپ، پادىشاھ ئوردىسىغا مېڭىپتۇ. يولدا پۇقراچە كىيىنگەن بىرى ئۇچراپ ئەپەندىمدىن سوراپتۇ:

— نەگە ماڭدىڭىز؟

— پادىشاھقا قەسىدە بېغىشلىغىلى، — دەپتۇ ئەپەن-دىم.

ھېلىقى كىشى قەسىدىنى ئوقۇپ بېقىشنى سوراپ-تۇ. ئەپەندىم ئوقۇپ بېرىپتۇ.

ھېلىقى كىشى ئاڭلاپ:

— ئاۋارە بولماڭ، بۇ قەسىدىنى پادىشاھ قوبۇل قىلمايدۇ، — دەپتۇ.

— پادىشاھ قوبۇل قىلمىسا، ئاستىمدىكى ئېشەك-كىمگە بېغىشلىۋېتىمەن، — دەپتۇ ئەپەندىم.

ئەپەندىم ئەتىسى ئوردىغا كىرسە، ئاخشام يولدا كۆرگەن ئادەم تەختتە ئولتۇرغۇدەك.

— خوش، قەسىدىڭىزنى ئوقۇڭ! — دەپتۇ پادىشاھ.

ئەپەندىم قەسىدىنى ئوقۇپتۇ.

— قاملاشماپتۇ، — دەپتۇ پادىشاھ.

— قاملاشمىغان بولسا، يولدىكى گېپىم گەپ. ئېشىكىم ئىشىك ئالدىدا باغلاقلىق، ئېشىكىمگە بېغىشلىۋېتىمەن، — دەپتۇ ئەپەندىم پادىشاھقا.

(ئۇيغۇر)

پۇراقچا جىرىك

ئەپەندىم بىر ئاشپۇزۇلنىڭ ئالدىدا ئوقەت قىلىپ ئولتۇرغان كۈنلەردە، ئاشپۇزۇلنىڭ ئىگىسى ئۇنىڭغا:

— ئەپەندىم، كۈندە ئاشپۇزۇلنىڭ ئالدىدا ئولتۇرۇپ، پولۇ، مانتىنىڭ مەززىلىك پۇرىقىدىن قورسىقىڭىزنى تويدۇرۇپ يۈرسىز، بۇنىڭ پۇلىنى تۆلەڭ! — دەپتۇ.

— پۇراقچىمۇ پۇل تۆلەمدۇ؟ — دەپتۇ ئەپەندىم.

— مېنىڭ پولۇ، مانتىلىرىمغىلا ئەمەس، ئۇنىڭ پۇرىقىغىمۇ پۇل تۆلىتىمەن، بولمىسا قازىغا بېرىپ سۆزلىشىمىز، — دەپ تۇرۇۋاپتۇ ئاشپۇزۇلنىڭ ئىگىسى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئەپەندىمنى قازىخانىغا ئېلىپ بېرىپتۇ. قازى:

— خوش، ئەپەندىم، بۇ دەۋاغا نېمە دەيسىز؟ — دەپ سوراپتۇ. ئەپەندىم قازىغا:

— توغرا، بۇ كىشىنىڭ تاماقلىرىنىڭ پۇرىقىدىن ئاغزىمغا سېرىقسۇ كەلگىنى راست. ئەمما، كۈندە جىرىڭلىتىپ سانىغان تەڭگىلىرىمنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ بۇ كىشىنىڭ كۆڭلىگە ۋەسۋەسە چۈشكىنىمۇ راست. دېمەك، پۇراقچا جىرىڭ بېرىپ ئارىمىزدىكى ھېساب - كىتابنى تۈگەتكەندۇق، — دەپتۇ.

(ئۇيغۇر)

تەتۈر مەخلۇق

يېزىنىڭ جاھىل، مۇتتەھەم بىر بېيى سوغا چۈ-
شۈپ ئۆلۈپ قاپتۇ. كىشىلەر ئۇنىڭ جەسىتىنى سوغا
چۈشكەن يېرىنىڭ تۆۋەنرەك تەرىپىدىن ئىزدەۋاتقاندا،
ئەپەندىم كېلىپ قاپتۇ.

— تۆۋەندىن ئىزدەپ بىكار ئاۋارە بولۇپسىلەر، —
دەپتۇ ئەپەندىم كىشىلەرگە، — يۇقىرى تەرەپتىن ئىز-
دەڭلار، تىرىك چېغىدا تازىمۇ تەتۈر مەخلۇق ئىدى،
سوغا چۈشكەندىمۇ تەتۈر ئاققان بولۇشى مۇمكىن.

(ئۇيغۇر)

ئىككى ئېشەكنىڭ يۈكى

بىر كۈنى پادىشاھ بىلەن ۋەزىر ئوۋغا چىققاندا، ئەپەندىمنىمۇ بىللە ئېلىپ چىقىپتۇ. يولدا ئۇلار ئىسسىپ كېتىپ، چاپانلىرىنى يېشىپ، ئەپەندىمگە ئارتىپ قويۇپتۇ. پادىشاھ ھاسىراپ - ھۆمۈدەپ كېلىۋاتقان ئەپەندىمگە قاراپ:

— ئەپەندىم، ئۈستىڭىزدىكى بىر ئېشەكنىڭ يۈكى بوپتۇ، — دەپ زاڭلىق قىپتۇ.

ئەپەندىممۇ دەرھال:

— يوقسۇ، تەقسىر، ئۈستۈمدىكى ئىككى ئېشەكنىڭ يۈكى! — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

(ئۇيغۇر)

قازى ۋە ئەقىل

بىر كۈنى كىشىلەر ئەپەندىمگە خەۋەر يەتكۈزۈپ:

— شەھەرنىڭ قازىسى ئەقلىدىن ئېزىپتۇ، — دېيىشىپتۇ.

ئەپەندىم بۇ خەۋەردىن ئۇزاق ئويلىنىپ قاپتۇ. كىشىلەر ئەپەندىمدىن نېمىشقا ئويلىنىپ قالغانلىقىنى سورىسا، ئەپەندىم:

— قازىنىڭ ئۆزىدە ئەقىل يوق تۇرسا، يەنە نېمىدىن ئازغاشتىكىن دەپ ئويلىنىۋاتىمەن، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

(ئۇيغۇر)

هۆۋقۇش نېمە دەيدۇ؟

ئەپەندىم «قۇشلارنىڭ تىلىنى بىلىمەن» دەپ يۇر-
گەن كۈنلىرىدە پادىشاھ ئۇنى ئوۋغا ئېلىپ چىقىپتۇ.
يولدا ئۇلارغا بىر ۋەيرانىدە سايراپ تۇرغان هۆۋقۇش
ئۇچراپتۇ.

پادىشاھ ئەپەندىمدىن:

— قېنى ئېيتىڭە، ئەپەندىم، هۆۋقۇش نېمە دەۋا-
تىدۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.

ئەپەندىم:

— هۆۋقۇش پادىشاھنىڭ زۇلۇمى مۇشۇنداق بولى-
ۋەرسە، ئاز كۈندە شەھەرمۇ مېنىڭ ماكانىمغا ئايلىنى-
دۇ، دەۋاتىدۇ، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

(ئۇيغۇر)

پادىشاھنىڭ ئەقلى

پادىشاھ ئەپەندىمنى ئەخمەق قىلىش مەقسىتىدە ئۇ-نى ئېلىپ ھەمراھلىرى بىلەن بىللە ئوۋغا چىقىپتۇ، ئەپەندىمگە بىر قېرى قىرچاڭغۇ ئاتنى مىندۇرۇپ قويۇپتۇ.

ئۇلار تازا ئوۋ قىلىۋاتقاندا ھاۋا بىردىنلا ئۆزگىرىپ شارىلداپ يامغۇر يېغىپ كېتىپتۇ. پادىشاھ ئوۋنى توخ-تىتىپ، ئاتنىڭ بېشىنى بۇراپ ھەمراھلىرى بىلەن ئوردىغا قايتىپتۇ. ئەپەندىمنىڭ قېرى قىرچاڭغۇسى نە-دىمۇ چاپالىسۇن، ئۇ ئاماللىنىڭ يوقىدا چاپان - چارىلى-رىنى سېلىپ خۇرجۇنغا تىقىپتۇ - دە، يامغۇرغا قارى-ماي، ئېتىنى سوكۇلدىتىپ ئوردىغا قايتماقچى بوپتۇ. يولنىڭ يېرىمىغا كەلگەندە يامغۇر توختاپتۇ. ئەپەندىم خۇرجۇندىن قۇرۇق كىيىملىرىنى ئېلىپ كىيگىنىچە ئوردىغا كەپتۇ. پادىشاھ ھەيران قېلىپ:

— ئەپەندىم، كىيىملىرىڭىز ئەجەب ھۆل بولماپ-تىغۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.

— ئۇلۇغ پادىشاھىم، ماڭا بەرگەن ئېتىڭىز خىس-لەتلىك بىر ئات ئىكەن، سىلەر كەتكەندىن كېيىن، ئۇ بىردىنلا قانات چىقىرىپ، كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقۇچە

مۇشۇ يەرگە يەتكۈزۈپ كەلدى، — دەپتۇ ئەپەندىم.
پادىشاھ ئىشىنىپ قاپتۇ. ئىككىنچى قېتىم ئۇۋغا چىققاندا ئۆزىنىڭ ئېتىنى ئەپەندىمگە بېرىپ، ئۆزى ئەپەندىمگە بەرگەن قېرى قىرچاڭغۇغا مىنىپتۇ. بۇ قېتىممۇ قاتتىق يامغۇر يېغىپ كېتىپتۇ. ئەپەندىم ئاتنىڭ بېشىنى قايرىپ ئۇچقاندەك چېپىپتۇ، پادىشاھنىڭ ھەمراھلىرىمۇ ئەپەندىمنىڭ كەينىدىن چېپىپ ئوردىغا قايتىپ كەپتۇ. ئەمما، پادىشاھ مىنگەن قېرى ئات ھەرگىز ئەپەندىم دېگەندەك قانات چىقارماپتۇ، ئەكسىچە بارغانسېرى ئاستىلاپ كېتىپتۇ. شۇ چاغدىلا پادىشاھ ئەپەندىمنىڭ ئالدىمىغا چۈشكەنلىكىنى بىلىپ، قايتىپ بارغاندىن كېيىن ئەپەندىمنىڭ تازا بىر جاجىسىنى بەرمىسەم قېنى دەپ قەسەم ئىچىپتۇ.
پادىشاھ سۇغا چۈشكەن مۇشۇكتەك سولىشىپ، مىڭ تەسلىكتە ئوردىغا قايتىپ كەپتۇ. ئۇ ئەپەندىمنى سوراققا تارتىپتۇ:
— ئەپەندىم، سەن قايسى يۈرىكىڭ بىلەن مېنى ئالدىدىڭ، قېنى، ئۇ ئاتنىڭ قانات چىقارغىنى؟
— پادىشاھى ئالەم، ئات قانات چىقىرىدۇ دەپ قاچان ئاڭلىغانتىڭىز؟ ئۇ چاپالمىغان بولسا، ماڭا ئوخشاش كىيىم - كېچەكلىرىڭىزنى خۇرجۇنغا تىقىشنى بىلمىدىڭىزمۇ؟ ھەي، پادىشاھ بىلەن ئەقىل باشقا - باشقا نەرسە ئىكەن، — دەپتۇ ئەپەندىم.

(ئۆزبېك)

نومۇسنى بىلمەيدىغان كىشى

ئەپەندىم بىر يېقىن دوستىغا خەت يېزىۋاتسا، بىرى ئەپەندىمنىڭ كەينىگە كېلىپ، ئوغرىلىقچە خەتنى ئوقۇپتۇ. ئەپەندىم خەت ئوقۇۋاتقان كىشىنى سېزىپ قېلىپ، خەتنىڭ ئاخىرىغا: «قەدىرلىك ئاغىنە، ساڭا يازىدىغان گەپلىرىم كۆپ ئىدى، بىراق، نومۇسنى بىلمەيدىغان بىر كىشى كەينىمدە تۇرۇپ خەتنى ئوغرىلىقچە ئوقۇۋاتىدۇ» دەپ يېزىپتۇ.

ھېلىقى كىشى تېرىكىپ ئەپەندىمگە:

— ئەپەندىم، كىشىنى نېمىشقا ھاقارەت قىلىسىز، سىزنىڭ خېتىڭىزنى كىم ئوقۇپتۇ؟ — دەپتۇ.

— خەتنى ئوغرىلىقچە ئوقۇمىغان بولسىڭىز، ھاقارەت قىلغانلىقىمنى نەدىن بىلدىڭىز؟ — دەپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

ئىت يىرگەندى

ئەپەندىمنىڭ ئىتى كېچىسى هويلىنى كۆزەت قىلىپ، كۈندۈزى كاتەككە كىرىپ ئۇخلايدىكەن.

بىر كۈنى ئەپەندىمنىڭ هويلىسىغا مىڭبېگى كىرىپتىكەن، ئىت دەررۇ كاتەككە كىرىپ كېتىپتۇ. مىڭبېگى قاقاقلاپ كۈلۈپ:

— ئەپەندىم، ئىتىڭىز مېنى كۆرۈپ قورقۇپ كاتەككە كىرىۋالدى، — دەپتۇ.

— يوقسۇ، تەقسىر، قورقىنى يوق، بەلكىم يىرگەندى، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

خۇدادىن قورققۇچە قۇداڭدىن قورق

ئەپەندىم مەسچىتتە ناماز ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن، ئاۋۋال سول تەرىپىگە، ئاندىن ئوڭ تەرىپىگە سالام بېرىپتۇ.

بۇنى كۆرگەن بىر نامازخان ئەپەندىمگە:

— بۇگۈن نامازدا خاتا قىلدىڭىز، ئاۋۋال ئوڭ تەرەپكە سالام بېرىش ئېسىڭىزدىن چىقىپ كەتتىمۇ؟ — دەپتۇ.

— ئېسىمدىن چىققىنى يوق، — دەپتۇ ئەپەندىم، — بىراق، بۇگۈن سول تەرىپىمدە ئوغلۇمنىڭ قېيناتىسى ئولتۇرۇپتىكەن، خۇدادىن قورققۇچە قۇداڭدىن قورق، دېگەن گەپ ئېسىمگە چۈشۈپ قالدى ـ دە، ئاۋۋال سول تەرىپىمگە سالام بەردىم.

(ئۇيغۇر)

قازىنىڭ ئۆلپىتى

بىر كۈنى ئەپەندىم ئېشىكىنى يېتىلەپ كېتىۋاتسا، قازى ئۇچراپ قاپتۇ.

قازى ئەپەندىمنى زاڭلىق قىلىپ:

— ئەپەندىم، ئىككى بۇرادەر قاياققا ماڭدىڭلار؟ — دەپ سوراپتۇ.

— خوش، تەقسىر، بۇرادىرىڭىز: «زېرىكىپ كەتتىم، بىرەر ئۆلپىتىمنىڭ ئۆيىگە ئاپارغىن» دېۋىدى، سىزنىڭ ئۆيىڭىزگە باشلاپ كېتىۋاتاتتىم، جانابىڭىز ئۇچراپ قېلىپ يولۇم قىسقاردى، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

چۈش

ئەپەندىم قازىخانىغا كىرسە، بىر باي قازىنى ماختاۋاتقانىكەن.

— تەقسىر، ئاخشام شۇنداق بىر چۈش كۆرۈپتىمەن، — دەپتۇ باي قازىغا، — چۈشۈمدە ئەرشكە چىقىپتىمەن، قارىغۇدەك بولسام، خۇدا ئۆزلىرىنى پەرىشتىلەرگە ماختاپ بېرىۋاتقۇدەك.

— ناھايىتى مەنىلىك چۈش ئىكەن، — دەپتۇ ئەپەندىم قازىغا، — بۇ چۈشكە قارىغاندا، يېقىن ئارىدا ئۆزلىرىگە يا بۇ كىشىنىڭ ھاجىتى چۈشىدۇ، يا خۇدانىڭ.

(ئۇيغۇر)

شورپىنىڭ شورپىسى

ئەپەندىمگە بىر ئوۋچى دوستى توشقان ئەكىلىپ بېرىپتۇ. ئەپەندىم خۇشال بولۇپ، توشقان گۆشى بىلەن مېھمان قىپتۇ، بىر ھەپتە ئۆتكەندىن كېيىن ئەپەندىمنىڭ ئىشىكىنى بىرى چېكىپتۇ. ئەپەندىم چىقىپ قاردىسا، ئىشىك ئالدىدا ئىككى - ئۈچ ئادەم تۇرغۇدەك.

— سىلەر كىم بولىسىلەر؟ — دەپ سوراپتۇ ئەپەندىم.

— بىز سىزگە توشقان ئەكىلىپ بەرگەن دوستىڭىزنىڭ دوستلىرى بولىمىز! — دەپتۇ كەلگەن كىشىلەر.

ئەپەندىم «خۇش كەپسىلەر» دەپ ئۇلارنىمۇ شورپا بىلەن مېھمان قىپتۇ.

يەنە بىر ھەپتە ئۆتكەندىن كېيىن ئەپەندىمنىڭ ئۆيىگە بەش - ئالتە ئادەم كەپتۇ. ئەپەندىم ئۇلارنىڭ كىملىكىنى سورىسا، «بىز توشقان ئەكىلىپ بەرگەن دوستىڭىزنىڭ دوستلىرىنىڭ دوستلىرى بولىمىز» دەپتۇ.

— ناھايىتى ئوبدان كەپسىلەر، قېنى ئۆيگە كىرەيلى، — دەپ ئەپەندىم كەلگەنلەرنى ئۆيگە باشلاپتۇ، ئار-

قىدىن يوغان جاۋۇرغا ئېرىقتىكى لاي سۇنى لىق تولدۇ-
رۇپ ئەكىرىپ مېھمانلارنىڭ ئالدىغا قويۇپتۇ:
— قېنى مېھمانلار، غىزاغا باقايلى!
مېھمانلار ھەيران بولۇپ:
— ئەپەندىم، بۇ قانداق غىزا؟ — دەپ سوراپتى-
كەن. ئەپەندىم:
— دوستۇم ئەكېلىپ بەرگەن توشقاننىڭ شورپى-
سىنىڭ شورپىسى! — دەپتۇ.

(ئۇيغۇر)

جەننەت بىلەن دوزاخ

ئەپەندىمدىن كىشىلەر سوراپتۇ:

— ئەپەندىم، كىشىلەر قاچانغىچە تۇغۇلۇپ ئۆلۈۋېرىدۇ؟

— جەننەت بىلەن دوزاخ تولغۇچە، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

داۋا

ئەپەندىم بازارغا كېتىپ بارسا، مەھەللىنىڭ بىر گەپدانى ئۇنىڭ ئالدىنى توسۇپتۇ ۋە گەپتىن چۈشۈرمەك بولۇپ:

— ئەپەندىم، ئاخشام ئۇخلاپ ياتسام، بىر چاشقان ئاغزىمدىن كىرىپ كەتتى، بۇنىڭغا نېمە داۋا؟ — دەپ سوراپتۇ.

— داۋاسى ئاسان، — دەپتۇ ئەپەندىم، — بىر ئاچ قالغان مۈشۈكنى تېپىپ ـ دە، ھۆللەپ يۇتۇۋېتىڭ.

(ئۇيغۇر)

شەھەرنى بېشىمغا كىيىمەن

ئەپەندىم قوغۇن سېتىپ يۈرگەن كۈنلەردە بەگنىڭ بىر خىزمەتچىسى ئاغىنىلىرى بىلەن كېلىپ، ئەپەندىمنىڭ قوغۇنىنى يەپ پۇلىنى بەرمەپتۇ.

ئەپەندىم بەگكە ئەرز قىلىپ:

— تەقسىر، خىزمەتچىڭىزدىن پۇلۇمنى ئېلىپ بېرىڭ، بولمىسا يۇرتنى بېشىمغا كىيىمەن، — دەپ دوق قىپتۇ.

ئەپەندىمنىڭ غوۋغا كۆتۈرۈشىدىن ئەنسىرەپ، بەگ خىزمەتچىسىدىن پۇلنى ئېلىپ بېرىپتۇ-دە، ئەپەندىمدىن سوراپتۇ:

— ئەپەندىم، پۇلنى بەرمىسەم، يۇرتنى بېشىڭىزغا قانداق كىيمەكچىدىڭىز؟

— ئاسان، — دەپتۇ ئەپەندىم، — يۇرتنىڭ قاق ئوتتۇرىسىنى تاپاتتىم-دە، بېشىمنى يەرگە، پۇتۇمنى ئاسمانغا قىلىپ تۇراتتىم.

(ئۇيغۇر)

پەرق

بىر كۈنى ئەپەندىم سەرايقا چۈشۈپتۇ. ئەپەندىم ئالدىراپ بېرىپ، سۈپىدا ئولتۇرغان بىر كىشىنىڭ يې- نىدا ئولتۇرۇپ يۇيۇنۇشقا باشلاپتۇ. سۈپىدا ئولتۇرغان كىشى يۇرتنىڭ بېگى ئىكەن. ئەپەندىمنى بىھۆرمەتلىك قىلدى دەپ ئاچچىقى كەلگەن بەگ:

— ھەي بىھۆرمەت، ئەدەپسىز، سېنىڭ ئېشەكتىن پەرقىڭ زادى قانچىلىك؟ — دەپتىكەن.

ئەپەندىم دەررۇ ئىككىسىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى ئارى- لىقنى غېرىچلاپ كۆرۈپ:

— پەرق كۆپ ئەمەس ئىكەن، ئارانلا ئىككى غې- رىچ! — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

(ئۇيغۇر)

سىزدىن تەلىم ئېلىپ

بىر كۈنى مىڭبېگى ئەپەندىمدىن يامان بىر ئىت تېپىپ ئەكېلىپ بېرىشنى سوراپتۇ. ئىككى كۈن ئۆت-كەندىن كېيىن ئەپەندىم تەپسە تەۋرىمەيدىغان بىر ياۋاش ئىتنى تېپىپ ئەكېلىپ مىڭبېگىگە بېرىپتۇ.

— ئەپەندىم، سىزگە ھويلىغا ئادەم يولاتمايدىغان يامان ئىتنى تېپىپ ئەكېلىڭ دېسەم، تېپىپ ئەكەلگەن ئىتىڭىزنى قاراڭ! — دەپ رەنجىپتۇ مىڭبېگى.

— تەخىر قىلىڭ، مىڭبېگى، — دەپتۇ ئە-پەندىم، — بۇ ئىت ئىككى - ئۈچ كۈنلا سىزدىن تەلىم ئالسا، ھويلا ئۆياقتا تۇرسۇن، كوچىغىمۇ ئادەم يولات-مايدىغان بولۇپ كېتىدۇ.

(ئۇيغۇر)

ۋەز

خۇپتەندىن كېيىن ئىمام ۋەز ئېيتماق بولۇپ قۇبە-
گە چىقىپ، كۆزلىرىنى يۇمغىنىچە تۇرۇپ قاپتۇ.

جامائەتتىن بىرى:

— ۋاقىت ئۆتمىسۇن، ئىمام ئاخۇنۇم، قېنى گې-
پىڭىزنى باشلاڭ، — دەپتۇ.

ئىمام بىر هازادىن كېيىن:

— ئېسىمگە هېچنېمە كەلمەيۋاتىدۇ، — دەپتى-
كەن، ئالدىنقى قاتاردا ئولتۇرغان ئەپەندىم:

— ئەقلىڭىزگە هەيرانمەن، هېچبولمىسا، ئەقلى-
ڭىزگە پەشتاقتىن چۈشۈپ كېتىشمۇ كەلمىدىمۇ؟ —
دەپتۇ.

(ئۇيغۇر)

توخۇ ۋە ئۆرۈك

سەپەرگە چىققان بىر مۇساپىر سودىگەر شەھەر سا-رايلىرىدىن بىرىدە قونۇپتۇ. سارايۋەن ئۇنىڭغا بىر تو-خۇ، ئىككى تۇخۇم پىشۇرۇپ بېرىپتۇ. ئەتىسى سودى-گەر يولغا چىقىش ئالدىدا سارايۋەنگە:

— قايتىشىمدىمۇ مۇشۇ سارايغا چۈشىمەن، شۇ چاغدا ھېسابلىشارمىز، — دەپ كېتىپ قاپتۇ.

ئۈچ يىل ئۆتكەندىن كېيىن سودىگەر يەنە شۇ سا-رايغا چۈشۈپتۇ. سارايۋەن بۇ قېتىممۇ ئۇنى توخۇ گۆ-شى، تۇخۇم بىلەن كۈتۈۋاپتۇ. ئەتىسى سودىگەر ساراي-ۋەندىن سوراپتۇ:

— بەرگەن تاماقلىرىڭىزنىڭ ھەققى ئۈچۈن نەچچە تۆلەيمەن؟

سارايۋەن ئۇياق - بۇياققا ھېسابلاپ كۆرۈپ:

— ئىككى يۈز تەڭگە بەرسىڭىز بولىدۇ! — دەپتۇ.

— ئىككى توخۇ بىلەن تۆت تۇخۇم ئىككى يۈز تەڭگە بولامدۇ؟ — دەپتۇ سودىگەر ھەيران بولۇپ.

— ئەلۋەتتە، شۇنداق بولىدۇ! — دەپتۇ ساراي-ۋەن، — ئۆزىڭىز ئويلاپ كۆرۈڭ، بۇنىڭدىن ئۈچ يىل ئىلگىرى يېگەن توخۇ تىرىك بولىدىغان بولسا، ھەر يىلى ئاتمىش - يەتمىش تۇخۇم تۇغاتتى. تۇخۇمنى باس-تۇرساق، ھېچبولمىغاندا، قىرىق - ئەللىك چۈجە

چىقاتتى. شۇنداق بولىۋەرسە، ئۈچ يىل دېگەندە پۈتۈن ئەتراپنى توخۇ بېسىپ كېتەتتى. ھېسابلاپ كۆرۈڭ، تېخى مەن ئىنساپ بىلەن ئاران ئىككى يۈز تەڭگىلا سورىدىم.

سودىگەر بىلەن سارايۋەن كېلىشەلمەي قازىنىڭ ئالدىغا بېرىشىپتۇ. سارايۋەن قازىغا ئاستا شەرەت قىلىپ: «مېنىڭ پايدامغا ھۆكۈم قىلسىڭىز، ئالدىغان پارىڭىزمۇ ئاز بولمايدۇ» دېگەن مەنىنى ئۇقتۇرۇپتۇ. قازى سودىگەردىن سوراپتۇ:

— سىز توخۇنى يېيىشتىن ئاۋۋال نەرخىنى سۆزلەشكەنمۇ؟

— ياق، توخۇ دېگەننىڭ نەرخى ھەممىگە مەلۇم بولغاندىكىن سوراپ نېمە قىلىمەن، — دەپتۇ سودىگەر.

— ئۇنداقتا، سىز قاچان قايتىپ كېلىشىڭىزنى سارايۋەنگە ئۇقتۇرغانمۇ؟

— ياق.

— يا توخۇنىڭ نەرخىنى سۆزلەشمىگەن بولسىڭىز، يا قايتىپ كېلىدىغان مۇددىتىڭىزنى ئېيتىپ قويمىسىڭىز، توخۇ تىرىك بولغان بولسا، ھە، يەنە تېخى تۇخۇم تۇغۇپ چۈجە چىقارغان بولسا، ئۇنداقتا، ئۇنىڭ نەرخى ئىككى يۈز تەڭگىدىنمۇ ئېشىپ كېتىدۇ. ھېلىمۇ سارايۋەن ئىنساپلىق ئىكەن. ئىككى يۈز تەڭگە تۆلەڭ! — دەپ ھۆكۈم چىقىرىپتۇ قازى.

سودىگەر قازىدىن نارازى بولۇپ، ئەپەندىمنى ئىزدەپتۇ ۋە بولغان ۋەقەنى سۆزلەپ بېرىپتۇ. ئەپەندىم قازىخانىغا كېلىپ، بۇ دەۋانى قايتا سوراپ، باشقىدىن

ھۆكۈم چىقىرىشنى تەلەپ قىپتۇ. قازى ئىلاجسىز ماقۇل بولۇپ، ئۈچ كۈندىن كېيىن قايتا سوراق قىلماقچى بوپتۇ.

بەلگىلەنگەن كۈنى ئەپەندىم قازىخانىغا كېچىكىپ قاپتۇ. قازى ئەپەندىمنىڭ يولىغا قاراپ، تاقىتى تاق بولۇپ تۇرغىنىدا، ئەپەندىم كىرىپ كەپتۇ.

— ئەپەندىم، نېمىشقا ۋاقتىدا كەلمىدىڭىز؟ ئادەمنى شۇنچىمۇ ساقلىتامسىز؟ — دەپ ئاچچىقلاپتۇ قازى.

— رەنجىمىسىلە، تەقسىر، — دەپتۇ ئەپەندىم، — قوشنىمىز بىلەن ئورتاق بۇغداي تېرىمەكچىتۇق، يەرنىڭ ئوسسى تاۋلىنىپ قاپتىكەن، ئۇرۇقلۇق بۇغداينى قورۇپ بېرىمەن دەپ كېچىكىپ قالدىم.

— يالغان گەپ قىلماڭ، — دەپ كۈلۈپتۇ قازى، — قورۇلغان ئۇرۇقمۇ ئۈنەمدۇ؟

— بەللى، — دەپتۇ ئەپەندىم، — قورۇلغان ئۇرۇقنىڭ ئۈنۈشىگە ئىشەنمەيدىكەنلا، ئەمىسە نېمىشقا پىشۇرۇلغان توخۇ تۇخۇم تۇغىدۇ، دەپ ھۆكۈم چىقاردىلا؟

قازى كۆپچىلىك ئالدىدا شەرمەندە بولۇپ، قۇلاقلىرىغىچە قىزىرىپ كېتىپتۇ ۋە ئىلاجسىز ئاۋۋال چىقارغان ھۆكۈمنى بىكار قىپتۇ. مۇساپىر سودىگەر ئەپەندىمگە كۆپ رەھمەتلەر ئېيتىپتۇ.

(ئۇيغۇر)

مەرگەن ئەپەندىم

ئەپەندىم ئۆزىنى مەرگەن دەپ ماختاپ يۈرگىنىدە، پادىشاھ ئۇنى سىناپ كۆرمەك بولۇپ، بىللە ئوۋغا ئې- لىپ چىقىپتۇ. يولدا ئۇلارغا ئوتلاپ يۈرگەن بىر كې- يىك ئۇچراپتۇ. پادىشاھ ئەپەندىمگە شەرەت قىلىپ، ئېتىشنى بۇيرۇپتۇ. ئەپەندىمنىڭ بىرىنچى ئوقى كې- يىككە تەگمەپتۇ. ئەپەندىم دەرھال:

— پادىشاھتىن ئاۋۋال ئوق ئۈزۈش ئەدەپسىزلىك بولىدۇ. بۇ سىزگە ئاتاپ ئاتقىنىم، — دەپتۇ ـ دە، ئىككىنچى ئوقنى ئېتىپتۇ، ئىككىنچى ئوقمۇ تەگمەپ- تۇ.

— ۋەزىرنىمۇ ھۆرمەت قىلىش كېرەك. بۇ ۋەزىر- گە ئاتاپ ئېتىشىم، — دەپتۇ ئەپەندىم، ئاندىن ئۈچىنچى ئوقنى ئېتىپتۇ. ئوق دەل كېيىكنىڭ يۈرىكىگە تېگىپتۇ.

— بۇ ئۆزۈمنىڭ ئېتىشىم. ئوق دېگەننى مانا شۇنداق ئېتىش كېرەك، — دەپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

دۆلدۆل

پادىشاھنىڭ ئۆچىدىغان دۆلدۆل مىنگۈسى كېلىپ، ئەپەندىمدىن مەسلىھەت سوراپتۇ.

ئەپەندىم:

— دۆلدۆل پەرۋىشكە باغلىق. ياخشى ئاتلىرىڭىزدىن بىرنى تاللاپ، سەۋر - تاقەت بىلەن ئون يىل پەرۋىش قىلساق، قانات چىقىرىپ دۆلدۆل بولىدۇ، — دەپ مەسلىھەت بېرىپتۇ.

ئەپەندىمنىڭ ئەقلىگە قايىل بولۇپ يۈرگەن پادىشاھ ئەپەندىمنىڭ گېپىگە ئىشىنىپ:

— ئاتنىڭ پەرۋىشىگە نېمە لازىم بولىدۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.

— ئارتۇق نەرسە كېرەك ئەمەس، — دەپتۇ ئەپەندىم، — بەش يۈز تىللا بىلەن ئون يىل پۈرسەت بەرسىڭىز كۇپايە.

پادىشاھ ئەپەندىمگە ياخشى ئېتىدىن بىرنى مىندۈرۈپ، بەش يۈز تىللا بىلەن يولغا سالپتۇ.

ئەپەندىم ئۆيگە كېلىپ، بولغان ۋەقەنى خوتۇنىغا سۆزلەپ بېرىپتۇ. خوتۇنى ۋەھىمىگە چۈشۈپ:

— ھەي ئادەم، ئاتنىڭ قانات چىقارغىنى نەدە بار؟

بېشىڭىزغا بالا تېپىۋاپسىز! — دەپتۇ.

— ئەندىشە قىلما خوتۇن، — دەپتۇ ئەپەندىم، — ئاتنى ئۆچ ـ تۆت يىل ئىشلىتىۋالىمىز ـ دە، ئاندىن سەمرىتىپ سوقۇم قىلىمىز. ئاتنىڭ قانات چىقىرىشىغا ئىشەنگەن ئەخمەق پادىشاھ مۇددەتتىن بۇرۇن قانات چىقىرىپ ئۇچۇپ كەتتى دېگىنىمىزگىمۇ ئىشىنىدۇ.

(قىرغىز)

ئادىل ئىشەك

ئەپەندىم ئىشىكىنى يوقىتىپ قويۇپ ئىزدەپ يۈر-
سە، بىر ئاغىنىسى چاقچاق قىلىپ:
— ئەپەندىم، ئىشىكىڭىز شەھەرگە قازى بوپتۇ-
مىش، — دەپتۇ.
— خۇداغا شۈكرى، ئىشىكىم ئادىل ئىشەك ئىد-
دى، ئىككى كۈندىلا مەنسەپتىن ئايرىلىپ قايتىپ كېلى-
دىكەن - دە، — دەپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

ئەيىبنى يوشۇرۇش

ئەپەندىم كوچىدا مەست بولۇپ ياتقان خان ئەمەلدا-رىنىڭ كىمخاب تونى بىلەن شايى سەللىسىنى يېشىپ ئەكېتىپتۇ. ئەتىسى ئەمەلدار خىزمەتكارلىرىغا سەللە بىلەن توننى تېپىپ كېلىشنى بۇيرۇپتۇ. خىزمەتكارلار بازاردا ئەمەلدارنىڭ تونىنى كىيىپ، سەللىسىنى ئوراپ غادىيىپ يۈرگەن ئەپەندىمنى ئۇچرىتىپ، تونى سالدۇ-رۇۋالماق بوپتۇ.

ئەپەندىم:

— توختاڭلار، تونى ئىگىسىنىڭ ئۆز قولىغا بې-رىمەن، — دەپ سالغىلى ئۇنىماپتۇ.

خىزمەتكارلار ئەپەندىمنى ئەمەلدارنىڭ ئالدىغا ئاپى-رىپتۇ.

— تون بىلەن سەللىنى نەدىن ئالدىڭىز؟ — دەپ سوراپتۇ ئەمەلدار.

— ئاخشام كوچىدا بىرى مەست بولۇپ يېتىپ قاپتۇ. «سەندەك شەرىئەت يولىدىن ئازغان پەس ئادەمگە تون بىلەن سەللە زايە» دېدىم ـ دە، سالدۇرۇۋېلىپ، ئۆزىنى ئېرىققا دومىلىتىۋەتتىم. ئەگەر شۇ مەست سىز بولسىڭىز، تون بىلەن سەللە مانا، تەقسىر، — دەپتۇ

ئەپەندىم.

— ياق، ياق، مەن مەست بولۇپ باققان ئەمەس، — دەپتۇ ئەمەلدار، — تون تونغا ئوخشايدۇ - دە، بۇ تون مېنىڭ ئەمەس، ئىگىسىنى تېپىپ شۇنىڭغا بېرىڭ.

(ئۇيغۇر)

ياغنىڭ كۆنجۈرىسى

بارات كۆنى پادىشاھ ئەپەندىمنى كۆلكىگە قالدۇرۇش ئۆچۈن: «ئەپەندىم قۆيماق سېلىپ يېسۇن» دەپ بىر قاپاق سۈيدۈك ئەۋەتىپتۇ.

ئەپەندىم پادىشاھنىڭ بۇ قىلىقىغا لايىق جاۋاب قايتۇرۇشنى ئويلاپ يۈرگىنىدە، پادىشاھنىڭ چىشى ئاغرىپ ھېچبىر داۋا تاپالماپتۇ، پادىشاھ ئاخىر ئەپەندىمنى چاقىرتىپتۇ. ئەپەندىم قۇرۇق گەندىدىن بىرئاز ئېلىپ قەغەزگە ئوراپتۇ - دە، ئوردىغا بېرىپتۇ.

— سىزگە دورا كەلتۈردۈم، — دەپتۇ ئەپەندىم پادىشاھقا، — دورىنى ئاغرىغان چىشىڭىزغا بېسىپ، ئاغزىڭىزنى مەھكەم يۇمۇڭ، چىشىڭىزنىڭ ئاغرىقى دەرھال پەسلەيدۇ.

پادىشاھ گەندىنى چىشىغا بېسىپ، ئاغزىنى يۇمۇپ بىر پەس تۇرغاندىن كېيىن سېسىقىغا چىدىيالماي قاپتۇ.

— ئەپەندىم، قانداق دورا بۇ، سېسىقلىقىدىن دىماغلىرىم يېرىلىپ كېتەي دېدىغۇ! — دەپتۇ پادىشاھ.

— بۇ سىز ماڭا ئەۋەتكەن ياغنىڭ كۆنجۈرىسى، — دەپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

ئېچىلىپ قاپتۇ

بىر كۈنى پادىشاھ ئەپەندىمنى بىللە ئوۋغا ئېلىپ چىقىپتۇ. بىر قونالغۇغا چۈشكەندە، پادىشاھ ئەپەندىمنى مازاق قىلماقچى بولۇپ، ئەپەندىمنىڭ ئېتىنىڭ كالپۇكىنى كەستۇرۇۋېتىپتۇ. بۇ ئىشنى پەملەپ قالغان ئەپەندىم دەررۇ پادىشاھنىڭ ئېتىنىڭ قۇيرۇقىنى كېسىپ تاشلاپتۇ.

ئەتىسى ئوۋدىن قايتقاندا، پادىشاھ كەينىدىن كېلىۋاتقان ئەپەندىمگە قاراپ:

— ئەپەندىم، ئېتىڭىز نېمىگە كۈلۈۋاتىدۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.

— تەقسىر، ئېتىڭىزنىڭ كەينى ئېچىلىپ قاپتىكەن، شۇنى كۆرۈپ كۈلۈۋاتىدۇ، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

خىجىل بولماسلىق ئۈچۈن

بىر كۈنى ئەپەندىمنىڭ بىر سودىگەر تونۇشى سوراپتۇ:

— ئەپەندىم، سىز پۇلغا ئامراقمۇ، ئۆچمۇ؟

— ئەلۋەتتە پۇلغا ئامراقمەن، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

— نېمىشقا ئامراق؟ — دەپ سوراپتۇ قايتىلاپ سودىگەر.

— مەككار سودىگەرلەرنىڭ ئالدىدا خىجىل بولماسلىق ئۈچۈن، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

بىلگىنىڭنى قىل

بىر كۈنى ئەپەندىمنىڭ قوشنىسى خوتۇنى بىلەن جېدەللىشىپ قېلىپ، ئاچچىقىدا ئەپەندىمگە:

— بۇ خوتۇندىن تويدۇم، قويۇپلىۋېتەي دەيمەن، قانداق دەيسىز، ئەپەندىم؟ — دەپتۇ.

— خوتۇنۇڭنى قويۇۋەت دېسەم، كېيىن تىللايسەن، قويۇۋەتمە دېسەم ھازىر تىللايسەن، شۇڭا ئۆزۈڭ بىلگىنىڭنى قىل، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

ئۈچ خىل مەخلۇقنىڭ ئوزۇقى

پادىشاھ ئەپەندىمنى لەت قىلماق بولۇپ ئوردىغا چاقىرتىپتۇ ۋە بىر تەڭگە پۇل بېرىپ:

— بۇ پۇلغا بىرلا نەرسە سېتىپ ئەكېلىڭ، ئۇ ئۈچ خىل مەخلۇققا ئوزۇق بولىدىغان بولسۇن، — دەپتۇ.

ئەپەندىم بازارغا بېرىپ يوغان بىر قوغۇن ئەكەپتۇ ۋە قوغۇننى پادىشاھنىڭ ئالدىغا قويۇپ:

— بۇ قوغۇننىڭ ئېتىنى ئۆزىڭىز يەڭ، شاپىقىنى ئېشىكىڭىز يېسۇن، ئۇرۇقىنى توخۇڭىزغا بېرىڭ - دە، ئۈچ خىل مەخلۇق تەڭ تويىسىلەر، — دەپتۇ.

(ئۇيغۇر)

ئېشەكنىڭ ھاڭرىشى ئەۋزەل

پادىشاھ شائىرلىققا ھەۋەس قىلىپ، كەلسە ـ كەلمەس سۆزلەر بىلەن بىر شېئىر يېزىپ ئەپەندىمگە كۆرسىتىپتۇ.

ئەپەندىم شېئىرنى ئوقۇپ كۆرۈپ:

— تەقسىر، شېئىر يېزىشنى شائىرلارغا قويۇپ، پادىشاھلىقىڭىزنى قىلىڭ، — دەپ مەسلىھەت بېرىپتۇ.

پادىشاھنىڭ ئاچچىقى كېلىپ:

— ئاپار بۇنى، ئېغىلغا باغلا، شېئىرنىڭ قەدرىنى بىلمىگەن ئەخمەق ئېشەكنىڭ ھاڭرىشىنى ئاڭلىسۇن! — دەپ بۇيرۇق قىپتۇ.

ئەپەندىم بىر ھەپتە ئېغىلغا باغلانغاندىن كېيىن، پادىشاھ: «ئەمدى بۇرنىغا سۇ كىرگەندۇ، بۇ قېتىم شېئىرىمنى ماختىسا ئەجەب ئەمەس» دەپ ئويلاپ، ئەپەندىمنى چاقىرتىپتۇ ۋە يېڭىدىن يازغان بىر شېئىرنى ئۈنلۈك ئوقۇپ بېرىپتۇ.

— قانداق، ئەپەندىم، بۇنىسى ياقامدۇ؟

ئەپەندىم ئۈنچىقماستىن ئارقىسىغا بۇرۇلۇپلا سىرتقا مېڭىپتۇ.

پادىشاھ ئەپەندىمنى توختىتىپ:

— قاياققا ماڭدىڭىز؟ — دەپ سوراپتىكەن.

ئەپەندىم:

— ئېغىلغا، تەقسىر، ئېشەكنىڭ ھاڭگىرىشى ئەۋ-زەل ئىكەن، — دەپتۇ.

(ئۇيغۇر)

ئۇستا تېۋىپ

ئەپەندىم تېۋىپلىق قىلىپ يۈرگەندە، ئالدىغا سې-مىزلىكىدىن ماڭالماس بولۇپ قالغان بىر كىشى كې-لىپ:

— نەچچە ئالسىڭىز ئېلىڭ، مېنىڭ ئاغرىقىمنى بىر ساقايتىڭ. ئون قەدەم يول ماڭسامىلا يۈرىكىم ئاغ-زىمغا تىقىلىپ، دېمىم سىقىلىپ كېتىدۇ، — دەپ يال-ۋۇرۇپتۇ.

ئەپەندىم ئاغرىقنى كۆرگەندىن كېيىن:

— يۈرىكىڭىزنى ماي قاپلاپ كېتىپتۇ، بۇنىڭغا چارە يوق. كۆپ بولسا يېرىم ئاي، بولمىسا ئون كۈندە ئۆلىسىز، — دەپتۇ.

سېمىز كىشى قايتىپ كەتكەندىن كېيىن غەم-غۇسسىگە چۈشۈپ يا گېلىدىن تاماق ئۆتمەپتۇ، يا ئۇيقۇ-سى كەلمەپتۇ. ئون بەش كۈن دېگەندە، ئورۇقلاپ قو-رايدەك بولۇپ قاپتۇ، ئەمما ئۆلمەپتۇ.

— قانداق تېۋىپسىز، يالغان گەپنى قىلىپ كىشى-نى شۇنچىمۇ ئەنسىرىتەمسىز؟ قېنى ئۆلگىنىم؟

— ئەمدى ساقىيىپسىز، — دەپتۇ ئەپەندىم، — قېنى، تېۋىپلىق ھەققىنى بېرىڭ.

(ئۇيغۇر)

تەسەللىگە جاۋاب

ئېشىكى ئۆلۈپ قالغىنىغا ئەپەندىم بەكلا قايغۇرۇپتۇ. قوشنىلاردىن بىرى ئەپەندىمگە تەسەللى بېرىپ:

— سەۋر قىلىڭ ئەپەندىم، كۆپ قايغۇرماڭ، ئېشىكىڭىزنى ئالغان خۇدا يەنە بىر ئېشەك بېرەر، — دەپتىكەن، ئەپەندىم:

— ھەي ئاغىنە، مەن بىلىدىغان خۇدا شۇ بولسا، بەش تىللاسىز ئېشەك بەرمەيدۇ، — دەپتۇ.

(ئۇيغۇر)

ئېشىكىڭ بولسا ھۆرۈن...

ئەپەندىمنىڭ ئېشىكى ناھايىتى قاشاڭ، جورۇق بىر ئېشەك ئىكەن. بىر كۈنى ئەپەندىم ئېشەكنى مىنىپ كېتىۋاتسا، قوشنىسى سوراپتۇ:

— ئەپەندىم، سەپەر قاياققا؟

— جۈمە نامىزىغا.

— ھوي، بۈگۈن پەيشەنبىغۇ؟

— ئۇغۇ شۇنداق. بىراق، ئېشىكىمنىڭ مېڭىشى مۇشۇ بولسا، جۈمەگىمۇ كېچىكىدىغان ئوخشايمەن، — دەپتۇ ئەپەندىم، — ئېشىكىڭ بولسا ھۆرۈن، ھەر ئىشنى باشلا بۆرۈن دېگەن شۇ ـ دە!

(ئۇيغۇر)

ساۋابلىق ئىش

بىر زالىم پادىشاھ ئەپەندىمدىن سوراپتۇ:

— ئەپەندىم، ئەقىللىق ئادەمسىز، ئەمدىكى ئۆمىرۈمدە بىر ساۋابلىق ئىش قىلاي دەيمەن، يول كۆرسىتىڭە!

— تەقسىر، سىز ئۇچۇن ساۋابلىق ئىش قىلىشنىڭ بىردىنبىر يولى — كېچە - كۈندۈز ئۇيقۇدىن باش كۆتۈرمەسلىك، — دەپتۇ ئەپەندىم.

— ئۇيقۇنىڭ نېمە ساۋابى بولسۇن؟ — دەپتۇ پادىشاھ ھەيران بولۇپ.

— زالىم پادىشاھ بولغىنىدىن بولمىغىنى ساۋاب، جىنايەت ئۆتكۈزۈشتىن ئۇخلىغىنى ساۋاب، — دەپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

ئىچىدە ماڭغان يامان

بىر كىشى ئەپەندىمدىن:

— ئەپەندىم، جىنازىنىڭ ئالدىدا ماڭغان ياخشىمۇ، ئارقىسىدىمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.

— ئارقىسىدا ماڭساڭمۇ، ئالدىدا ماڭساڭمۇ ئوخشاش، ئىچىدە ماڭغان يامان، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

ئوغرىدىن سوراڭ

ئەپەندىمنىڭ ئېشىكىنى ئوغرى ئاپتۇ.

قوشنىسى ئەپەندىمدىن:

— ئېشىكىڭىزنى قانداق ئوغرىلاپتۇ، كېچىسىمۇ ياكى كۈندۈزىمۇ؟ — دەپ سوراپتىكەن، ئەپەندىم:

— ئېشەكنى ئوغرى ئالغاندا ئۆزۈم يوق ئىدىم، قانداق ئوغرىلىغانلىقىنى ئوغرىدىن سوراڭ! — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

(ئۇيغۇر)

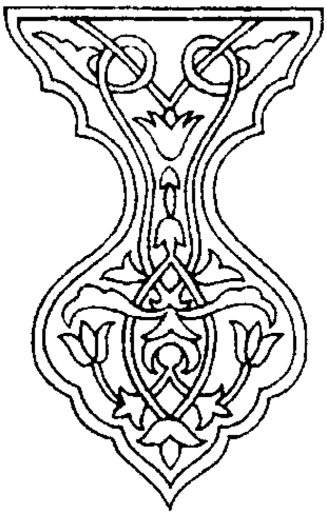

دۇئا

ئەپەندىم ياماقچىلىق قىلىپ ئولتۇرسا، شەھەرنىڭ بىر چوڭ ئاخۇنى كېلىپ:
— ئەپەندىم، مەسەمنىڭ ئۇچى يىرتىلىپ، پۇتۇم چىقىپ قالدى، تەرەت توختىمايۋاتىدۇ. ھازىرلا ياماپ بەرسىڭىز، — دەپ ئۆتۈنۈپتۇ.
— تەقسىر، ھازىر ۋاقتىم يوق، ئەتە كېلىڭ، — دەپتۇ ئەپەندىم.
— ياق، ھازىرلا تىكىپ بېرىڭ، بولمىسا بىر دۇئا بىلەنلا سىزنى ئىشىكتىن چىقالماس قىلىپ قويىمەن؟ — دەپ پوپوزا قىپتۇ ئاخۇنۇم.
— دۇئايىڭىز شۇنچە كۈچلۈك بولسا، مەسىڭىزگە ئوقۇپ، ئىككىنچى يىرتىلماس قىلىۋېلىڭ! — دەپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

پادىشاھ بىلەن يىپ

بىر ئەخمەق پادىشاھ چەت مەملىكەتتىن كەلگەن ئەلچىلەر، ئالىملار ئالدىدا كەلسە ـ كەلمەس گەپلەرنى قىلىۋېرىپ، ۋەزىرلىرى ۋە ئوردا ئەھلىنى بەكمۇ ئوسال قىپتۇ. ئۇلار بۇنداق شەرمەندىچىلىكتىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن، ئەپەندىمنى ئوردىغا چاقىرىپ، پادىشاھقا مەسلىھەتچى بولۇشنى تەكلىپ قىپتۇ.

— مەسلىھەتچى بولسام بولاي، — دەپتۇ ئەپەندىم پادىشاھقا، — ئەمما كۆرپىنىڭ تېگىدىن ئۆتكۈزۈپ پۇتىڭىزغا بىر يىپ باغلاپ قويىمەن ـ دە، بىر ئۇچىنى ئۆزۈم تۇتۇپ تۇرىمەن. توغرا گەپ قىلسىڭىز جىم تۇرىمەن، بولمىغۇر گەپ قىلسىڭىز يىپنى تارتىپ قويىمەن، دەرھال جىم بولىسىز.

پادىشاھ ئەپەندىمنىڭ شەرتىگە ماقۇل بوپتۇ. يەنە چەت ئەلدىن ئەلچىلەر كەپتۇ. ئەلچىلەر ئوردىغا كىرىپ ئولتۇرۇش بىلەنلا پادىشاھ ئۇلارغا سوئال قويۇپتۇ:

— مەملىكىتىڭلاردا ئىت، مۈشۈكلەر سېمىزمۇ؟

ئەپەندىم يىپنى تارتىپ قويۇپتىكەن، پادىشاھ جىم بوپتۇ. ئەپەندىم دەرھال پادىشاھنىڭ گېپىگە «مەنە» بېرىپتۇ:

— پادىشاھىمىز مەنىلىك گەپلەرنى قىلىدۇ.
ئىت، مۈشۈكلەرنىڭ سېمىز بولۇشى ئۇلارنىڭ توقلۇ-
قىدىن، خەلقنىڭ تىنچ - پاراۋان تۇرمۇش كەچۈرۈشىد-
دىن دېرەك بېرىدۇ.
ئەلچىلەر پادىشاھنىڭ مەنىلىك گەپلىرىگە قايىل
بولۇپ تەزىم قىپتۇ. پادىشاھ ئەپەندىمگە ۋارقىراپتۇ:
— ئەخمەق مەسلىھەتچى ئىكەنسەن، شۇنچە مەنى-
لىك گەپ قىلسام، يەنە نېمىشقا يېپىنى تارتىسەن؟

(ئۇيغۇر)

يۈزۈمنى كۆرسەتمەي…

ئەپەندىم پادىشاھنى زاڭلىق قىلغىنى ئۈچۈن پادى-
شاھ ئاچچىقلاپ:

— ئوردىدىن يوقال! ئىككىنچى يۈزۈڭنى كۆرسەت-
كۈچى بولما! — دەپ ئەپەندىمنى ئوردىدىن قوغلاپتۇ.

بىرنەچچە كۈن ئۆتمەيلا پادىشاھنىڭ ئوردىسىغا
باشقا بىر مەملىكەتتىن ئەلچىلەر كەپتۇ. پادىشاھ ئەلچى-
لەرنىڭ سوئاللىرىغا جاۋاب بېرىشكە قىينىلىپ، يەنە
ئەپەندىمنى چاقىرتىپ كېلىشكە مەجبۇر بوپتۇ.

ئەپەندىم ئوردىغا دوڭغايغان پېتى كەينىچە مېڭىپ
كىرىپ كەپتۇ. بۇ ھالنى كۆرگەن پادىشاھنىڭ تېخىمۇ
غەزىپى ئۆرلەپ:

— ئەپەندىم، بۇ قانداق ھاياسىزلىق! ئالدىمغا
كەينىڭچە كىرىشكە قانداق پېتىندىڭ؟ — دەپتۇ.

— بۇيرۇقلىرىغا بىنائەن، تەقسىر، — دەپتۇ ئە-
پەندىم، — ئۆزلىرى يۈزۈڭنى كۆرسەتكۈچى بولما دېگە-
نىدىلە، شۇڭا يۈزۈمنى كۆرسەتمەي، ئارقامنى كۆرسى-
تىپ كىردىم!

(ئۇيغۇر)

قازىغا لايىق جاۋاب

قازى ئەپەندىمدىن سوراپتۇ:

— ئەپەندىم، قىرائەت قىلغاندا، قۇرئاننى خاتا ئوقۇپ قويغان چاغلىرىڭىز بارمۇ؟

— بار، تەقسىر، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

— قانداق چاغلاردا خاتا ئوقۇپ قويىسىز؟

— پۇلسىز ئاش يادىمغا چۈشكەن چاغدا، يات خوتۇننىڭ ئاۋازى قۇلىقىمغا كىرگەندە، قازى بولۇپ پارا يېگۈم كەلگەندە خاتا ئوقۇپ قويىمەن، — دەپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

شەھەرنىڭ سارىڭى

بىر كۈنى ئەپەندىم شەھەرگە كىرىپ قايتىپ كېلىۋاتسا، يولدا بىر كىشى ئۇچراپتۇ. بۇ كىشى ئەپەندىمدىن:
— قەيەردىن كېلىۋاتىسىز؟ — دەپ سوراپتۇ.
— شەھەرنى ئايلىنىپ چىقتىم، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.
— شەھەر قانداق ئىكەن؟
— قويۇقچۇ، شۇمۇ شەھەر بوپتۇمۇ، بەكمۇ مەينەت، قەھەتچىلىك ئىكەن.
— شەھەرنىڭ بېگىچۇ؟
— شەھىرى شۇ بولسا، بېگى نېمە بولاتتى، تازىمۇ زالىم، ئاچ كۆز كىشىمىش.
بۇ كىشىنىڭ چىرايى ئۆڭۈپ، زەردە بىلەن:
— مېنىڭ كىملىكىمنى بىلەمسەن؟ — دەپتۇ.
— بىلمەيمەن، — دەپتۇ ئەپەندىم.
— مەن مۇشۇ شەھەرنىڭ بېگى بولىمەن، ھەر ھەپتىدە بىر كۈن پۇقراچە كىيىنىپ، شەھەر ئايلىنىمەن.
— سىز مېنى تونۇمسىز؟

— ياق، — دەپتۇ بەگ.

— خۇدايا شۇكرى، — دەپتۇ ئەپەندىم، — ئەمىسە تونۇپ قويۇڭ، مەن شەھەرنىڭ سارىڭى بولىمەن، مەنمۇ ھەر ھەپتىدە بىر قېتىم ئەقلىمدىن ئېزىپ قالىمەن. بۈگۈن دەل ئەقلىمدىن ئازغان كۈنى سىزگە ئۇچراپ قاپتىمەن.

(ئۇيغۇر)

****

ئۆتۈپ كەتكەن جازانىخور

ئەپەندىم خىراجەتتىن قىسىلىپ خۇداغا يالۋۇرۇپ- تۇ: «ئەي خۇدا، ھالىمنى كۆرۈپ تۇرۇپسەن، بەندە- ڭنىڭ ئالدىدا قىسىلدۇرغۇچە، ئۆزۈڭلا يۈز تەڭگە بەر- سەڭ! بىرئۈيتىشكە كۆزۈڭ قىيمىسا، قەرز گە بولسىمۇ مەيلى...»

شۇ پەيتتە ئىشىك تاقىلداپ قېقىلىپتۇ. ئەپەندىم ئىشىكنى ئاچسا، مىڭبېگى ئىكەن. مىڭبېگى ئەپەندىمگە:

— ئەپەندىم، مەھەللىمىزگە خۇدا يولىدا بىر مەس- چىت سالدۇرىدىغان بولدۇق. سىزگە ئون تەڭگە خالىس سېلىق چۈشتى، — دەپتۇ.

— سورىغان پۇلنى تېخى بەرمەي تۇرۇپلا ئۆسۈمى- نى قىستاۋاتامدۇ، نېمە؟ پاھ، پاھ، خۇدامۇ ئۆتۈپ كەتكەن جازانىخور ئىكەنغۇ، — دەپتۇ ئەپەندىم ھەيران بولۇپ.

(ئۇيغۇر)

سىلەردىن ئۆگەنسە بولغۇدەك

بىر باي ئەپەندىمنى لەت قىلماقچى بولۇپ، ئۆزىنىڭ بىرنەچچە يېقىن كىشىلىرى بىلەن قوشۇپ ئەپەندىمنى ئۆيىگە چاقىرىپتۇ ۋە قوغۇن تىلىپ ئەكىرىپتۇ.

باي ۋە ئۇنىڭ يېقىنلىرى يېگەن قوغۇننىڭ شاپىقىنى ئاستا ئەپەندىمنىڭ ئالدىغا ئىتتىرىپ قويۇپتۇ.

— بەللى، ئەپەندىم، — دەپتۇ باي قوغۇن يېيىلىپ بولغاندىن كېيىن، — ھەممە قوغۇننى ئۆزىڭىزلا يېگەن ئوخشىمامسىز!

— مەنمۇ قوغۇن يېدىم دەپ يۈرۈپتىمەن، قوغۇننى شاپىقى بىلەن قوشۇپ يېيىشنى سىلەردىن ئۆگەنسە بولغۇدەك، — دەپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

زىندان تەكشۈرۈش

بىر كۈنى پادىشاھ ئەپەندىمنى باشلاپ زىندان تەك-
شۈرۈشكە بېرىپتۇ، پادىشاھ زىندانغا سولانغانلاردىن:
— سىلەر نېمە گۇناھ قىلغان؟ — دەپ سوراپتى-
كەن، ھەممىسىلا:
— تەقسىر، ھېچ گۇناھىمىز يوق ئىدى، — دەپ
جاۋاب بېرىپتۇ. لېكىن، ئارىدىن بىرلا كىشى ھەقىقە-
تەن ئۆزىنىڭ گۇناھكار ئىكەنلىكىنى ئېيتىپتۇ.
ئەپەندىم پادىشاھقا:
— تەقسىر، بۇ كىشىنى زىنداندىن چىقىرىۋەتسى-
ڭىز، — دەپ ئىلتىماس قىپتۇ گۇناھكارنى كۆرسى-
تىپ، — زىنداندىكى گۇناھسىز بەندىلەرگە گۇناھى يۇ-
قۇپ قالمىسۇن!

(ئۇيغۇر)

ئىككى كۈن بۇرۇن ئۆلىمەن

ئەپەندىم پادىشاھنىڭ سەركەردىسىگە چاقچاق قىلىپ، «ئىككى كۈندىن كېيىن ئۆلگۈدەكسىز» دەپتۇ. دېگەندەك، ئىككى كۈندىن كېيىن بۇ سەركەردە ئاتتىن يىقىلىپ ئۆلۈپتۇ.

پادىشاھ ئەپەندىمنى ئوردىغا چاقىرتىپ:

— ئەپەندىم، سەركەردەمنىڭ ئۆلۈمىگە سىز سەۋەبچى بولدىڭىز، گۇناھىڭىزغا ئىقرارمۇسىز؟ — دەپ سوراپتۇ.

— خوش، تەقسىر، — دەپتۇ ئەپەندىم.

— سەركەردەمنىڭ قايسى كۈنى ئۆلۈشىنى بىلىدىكەنسىزۇ، ئۆزىڭىزنىڭ قاچان ئۆلۈشىڭىزنىمۇ بىلەمسىز؟ — دەپتۇ پادىشاھ غەزەپ بىلەن.

ئەپەندىم پادىشاھنىڭ يامان غەرىزىنى پەملەپ:

— بىلىمەن، تەقسىر، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ، — ئاخشام يۇلتۇزۇمغا قارىسام، ئۆزلىرىدىن ئىككى كۈن بۇرۇن ئۆلىدىكەنمەن.

پادىشاھ ئۆز ئۆلۈمىنىڭ خەۋىرىنى ئاڭلاپ ئەندى-

شىگە چۈشۈپتۇ ۋە ئەپەندىمنى ئۆلتۈرۈش نىيىتىدىن يېنىپ:

— خۇدا، ئەپەندىمنىڭ ئۆمرىنى ئۇزۇن قىلسۇن! — دەپ پىچىرلاپتۇ.

(ئۇيغۇر)

ئەپەندىم — ئىشەكبېشى

پادىشاھ ئەپەندىمنى مەسخىرە قىلىش مەقسىتىدە، ئوردىغا چاقىرىپتۇ ۋە پۈتۈن ئوردا ئەھلىنى يىغىپ بۇيرۇق ئېلان قىپتۇ:

— شۇنداق پەرمان جاكارلايمەنكى، بۈگۈندىن تارتىپ نەسرىدىن ئەپەندىگە ئىشەكبېشىلىق مەنسىپىنى لايىق كۆردۇق...

ئوردا ئەھلى پاراق - پاراق كۈلۈشۈپ كېتىپتۇ. ئەپەندىم ئورنىدىن تۇرۇپ پادىشاھقا تەزىم بەجا كەلتۈرۈپتۇ - دە، پادىشاھنىڭ تەختىدىنمۇ يۇقىرىراق ئورۇنغا چىقىپ ئولتۇرۇپتۇ. پادىشاھ:

— ئەپەندىم، تەختىمدىن يۇقىرى يەردە ئولتۇرۇشقا قانداق پېتىندىڭىز؟ — دەپتۇ ئاچچىقى بىلەن.

— پۇقرالىرىم، جىم! — دەپتۇ ئەپەندىم ئوردا ئەھلىگە قاراپ، — پەرمانى ئالىي بويىچە ئۆز ۋەزىپەمنى ئىجرا قىلىشقا كىرىشتىم، بېگىڭلارنىڭ سۆزىنى ھەرگىز يەردە قويماڭلار!

(ئۇيغۇر)

مىڭ لەنەت

ئەپەندىم بازارغا كېتىۋېتىپ، بىر تاشقا پۇتلىشىپ يىقىلىپ چۈشۈپتۇ ۋە تاشنى «مىڭ لەنەت ساڭا!» دەپ تىللاپتۇ. شۇ پەيتتە ئەپەندىمنىڭ قارشىسىدىن چىقىپ قالغان ئىشان ئۇنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ قاپتۇ ـ دە، ئەپەن-دىمگە ئېسىلىپتۇ.

— سىز مېنى «مىڭ لەنەت» دەپ تىللىدىڭىز، يۈرۈڭ قازىغا، — دەپ تۇرۇۋاپتۇ ئىشان ۋە ئەپەندىمنى سۆرىگىنىچە قازىخانىغا ئاپىرىپتۇ.

قازى دەۋانى ئاڭلىغاندىن كېيىن، «ئىشانىمىزغا ھاقارەت قىلغىنىڭىز ئۈچۈن يېرىم تەڭگە جەرىمانە تۆ-لەيسىز» دەپ ھۆكۈم چىقىرىپتۇ. قازىنىڭ ناھەق ھۆ-كۈمىدىن ئەرۋاھى ئۇچقان ئەپەندىم يېنىدىن بىر تەڭگە چىقىرىپ قازىغا ئۇزىتىپتۇ ـ دە:

— مىڭ لەنەت دېگەنگە يېرىم تەڭگە ئالىدىغان ئىشىڭىز بولسا، قالغان يېرىم تەڭگە ئۈچۈن سىزگىمۇ مىڭ لەنەت، — دەپتۇ.

(ئۇيغۇر)

كەڭ گۆر

ئەپەندىم ئۆيىنىڭ تارلىقى توغرىسىدا شىكايەت قىلىپتىكەن، ئاڭلاپ تۇرغانلارنىڭ بىرى ئەپەندىمگە تەسەللى بېرىپ:

— ئەپەندىم، كۆڭلىڭىزنى يېرىم قىلماڭ، بۇ دېگەن تۆت كۈنلۈك ئالەم، ئۆتۈپ كېتىدۇ. خۇدايىم ئۇ دۇنيالىق گۆرىڭىزنى كەڭ قىلسۇن! — دەپتۇ.

— خۇدايىم رەھىم قىلسا، مۇشۇ دۇنيادا كەڭ ئۆي بەرسۇن، ئۇ دۇنيادا بېرىدىغان كەڭ گۆردە ئوغلاق تارتاتتىمۇ! — دەپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

خۇشاللىق كۈن

بىر كۈنى پادىشاھ ئەپەندىمنى چاقىرتىپ سوراپتۇ:
— ئەپەندىم، سىز مەملىكىتىمىزنىڭ كۆپ جايلىرىنى ئايلىنىپ، پۇقرالار ئارىسىدا بولدىڭىز. پۇقرالىرىمىزنىڭ ئەڭ خۇشاللىق كۈنى قايسىكەن؟
— مېنىڭ بىلىشىمچە، پۇقرالارنىڭ ئەڭ خۇشاللىق كۈنى ھەزرەتلىرى جەننەتكە يول ئالغان كۈن ئىكەن، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

ھېكمەتلىك سۆز

ئەپەندىم يۇدۇمچىلىك قىلىپ يۇرگەن كۇنلەردە، يۇدۇمچىلەر بازىرىغا بىر كىشى كېلىپ:

— بىر ساندۇق چىنە - قاچام بار، كىم ئۆيۇمگە يەتكۇزۇپ بەرسە، ئۇچ ھېكمەتلىك سۆز ئېيتىپ بېرىمەن، — دەپتۇ.

باشقا يۇدۇمچىلەر: «قۇرۇق گەپكە مۇشۇك ئاپتاپقا چىقمايدۇ» دەپ ئۇنىماپتۇ. ئەپەندىم «پۇل دېگەن تېپىلىدۇ، ئەقىل تېپىلمايدۇ. ھېكمەتلىك سۆزنى ئاڭلاپ ئەقلىمنى ئاشۇراي» دەپ ئويلاپ ماقۇل بوپتۇ.

ئەپەندىم ساندۇقنى كۆتۇرۇپ يېرىم يولغا بارغاندا:

— قېنى، ھېكمەتلىك سۆزنى ئاڭلاي، — دەپتۇ.

— سىزگە بىرى «توقلۇقتىن ئاچلىق ياخشى» دېسە، ھەرگىز ئىشەنمەڭ! — دەپتۇ ھېلىقى كىشى.

— پاھ، پاھ، تازىمۇ ياخشى گەپ ئىكەن، — دەپتۇ ئەپەندىم. بىرئاز ماڭغاندىن كېيىن، — قېنى، ئەمدى ئىككىنچىسىنى ئاڭلاي، — دەپتۇ يەنە.

— ئەگەر سىزگە بىرى «ئاتلىق يۇرگەندىن پىيادە يۇرگەن ياخشى» دېسە، ئۇنىڭغىمۇ ئىشەنمەڭ، — دەپتۇ ھېلىقى كىشى.

— ۋاھ، ۋاھ، بۇ گېپىڭىز تېخىمۇ مەنىلىك ئىد-
كەن، — دەپتۇ ئەپەندىم. يەنە بىر ئاز ماڭغاندىن كېيىن
ئەپەندىم ئۇچىنچى ھېكمەتلىك سۆزنى سوراپتۇ.
— ئۇچىنچىسى شۇكى، — دەپتۇ چىنە - قاچا
ئىگىسى، — سىزگە بىرى دۇنيادا سەندىنمۇ ئەخمەق
يۇدۇمچى بار دېسە، ھەرگىز ئىشەنمەڭ!
ئەپەندىم مۇرىسىدىكى ساندۇقنى يەرگە تاشلىۋې-
تىپ:
— سىزگىمۇ بىرى ساندۇق ئىچىدىكى چىنە -
قاچىلار سۇنمىدى دېسە، ھەرگىز ئىشەنمەڭ، —
دەپتۇ - دە، كېتىپ قاپتۇ.

(ئۇيغۇر)

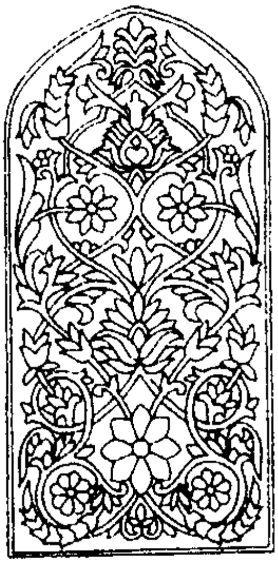

باغاق

ئەپەندىمنىڭ قوشنىسى توي قىلماقچى بولۇپ، ئەپەندىمنىڭ باغاق تارقىتىپ بېرىشىنى ئۆتۈنۈپتۇ. ئەپەندىم پۈتۈن شەھەردە تەكەببۇرلۇقى بىلەن داڭق چىقارغان بىر باينىڭ باغىقىنى ئېلىپ بېرىپتىكەن، باينىڭ ئاچچىقى كېلىپ:

— باغاق ئەكېلىشكە سىزدىن ياخشىراق ئادەم تېپىلماپتىمۇ؟ — دەپ كايىپتۇ.

— ياخشىراق ئادەملەر بار ئىدى، — دەپتۇ ئەپەندىم جاۋابەن، — بىراق، ئۇلار ياخشىراق ئادەملەرنىڭ باغىقىنى ئەكېتىپتۇ.

(ئۇيغۇر)

راست بىلەن يالغان

بىر كۈنى پادىشاھ ئەپەندىمدىن سوراپتۇ:

— ئەپەندىم، راست بىلەن يالغاننىڭ پەرقى نېمە؟

— ئۇلارنىڭ پەرقى كۆز بىلەن قۇلاقنىڭ پەرقىگە ئوخشاش، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

پادىشاھ ئەپەندىمنىڭ گېپىنى چۈشىنەلمەي:

— بۇ نېمە دېگىنىڭىز؟ — دەپ سوراپتۇ.

— تەقسىر، مەن سىزگە چۈشەندۈرۈپ قوياي، كۆز بىلەن كۆرگەن نەرسە «راست» بولىدۇ، قۇلاق بىلەن ئاڭلىغان نەرسە «يالغان» بولىدۇ! ئەمدىغۇ چۈشەنگەنسىز! — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

(تۈرك)

سىنى قانغا بۇلغىۋېتىدۇ

بىر كۈنى ئەپەندىم بىر ئاغىنىسى بىلەن ئوۋغا چىقىپتۇ. يولدا ئۇلار بىر بۆرە ئۇۋىسىغا ئۇچراپتۇ. ئاغىنىسى بۆرە كۈچۈكىنى تۇتىمەن دەپ بۆرە ئۇۋىسىغا كىرىپتۇ.

بۇ چاغدا، دەل چىشى بۆرە كېلىپ قاپتۇ. ئەپەندىم چاقچاقلىق قىلىپ بۆرىنىڭ قۇيرۇقىدىن تۇتۇۋاپتۇ، چىشى بۆرە ئۆزىنى ئوڭ - سولغا ئۇرۇپ، چاڭ - توزان توزىتىپ، ئەپەندىمنىڭ ئاغىنىسىنى توپىغا بۇلغىۋېتىپتۇ. ئاغىنىسى نېمە بولغانلىقىنى بىلەلمەي ئەپەندىمگە ۋارقىراپتۇ:

— هوي ئەپەندىم، مېنى نېمانداق توپىغا بۇلغىۋەتتىڭ!

— هوي ئەخمەق، ئەگەر چىشى بۆرە قولۇمدىن چىقىپ كەتسە، سىنى قانغا بۇلغىۋېتىدۇ! — دەپ ۋارقىراپتۇ ئەپەندىم.

(تۈرك)

ئاغىنىسىنى تاشلىۋەتكەن ئادەم ياخشى ئادەم ئەمەس

ئەپەندىم بىر ئاغىنىسى بىلەن ئورمانلىقتا ئويناغىلى بېرىپتۇ. توساتتىن، بىر توپ قارىغاينىڭ ئارقىسىدىن بىر ئېيىق چىقىپ قاپتۇ.

ئەپەندىمنىڭ ئاغىنىسى ئۇچقاندەك بېرىپ بىر توپ قارىغايغا چىقىپ مۆكۈنۈۋاپتۇ. ئەپەندىم ئېيىقنىڭ ئۆلۈك ئادەمنى يېمەيدىغانلىقىنى ئەسلەپ، يالغان ئۆلۈك بولۇپ يەرگە يېتىۋاپتۇ، دېمىنىمۇ چىقىرالماپتۇ. ئېيىق پالاسلاپ كېلىپ، ئەپەندىمنىڭ بەدەنلىرىنى، يۈزلىرىنى پۇراپ - پۇراپ كېتىپ قاپتۇ. ئېيىق كەتكەندىن كېيىن، ئاغىنىسى قارىغايدىن سەكرەپ چۈشۈپ ئەپەندىمدىن سوراپتۇ:

— هوي، ئېيىق قۇلاقلىرىڭنى پۇراپ نېمىلەرنى دېدى؟

يەردە يېتىپ قورقۇپ تامدەك تاتىرىپ كەتكەن ئەپەندىم بىر تىنىپ:

— ئېيىق ماڭا، خەۋپكە يولۇققاندا ئاغىنىسىنى تاشلىۋەتكەن ئادەم ياخشى ئادەم ئەمەس، دېدى، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

(قازاق)

چىۋىن

ئەپەندىمنىڭ تام قوشنىسى ئۆچىغا چىققان پىخسىق ئىكەن، تاماق يېگەندە تاماقنىڭ ھىدى تالاغا چىقىپ كەتمىسۇن دەپ، ئىشىك - تۈڭلۈكنى ھەم ئېتىپ يەيدىكەن.

بىر كۈنى ئۇنىڭ ئەھۋالىنى ياخشى بىلىدىغان ئاغىنىسى ئەپەندىمدىن سوراپتۇ:

— ئەپەندىم، ئۇنىڭ تامىقىنى ئۆز ئۆيىدىكىلەردىن باشقا ھېچكىم يەپ باقمىغاندۇ بەلكىم؟

— ياق، بىرى بار! — دەپتۇ ئەپەندىم.

— ئۇ كىم بولغاي؟ — دەپتۇ ئاغىنىسى ئەجەبلىنىپ.

— چىۋىن! — دەپتۇ ئەپەندىم.

(قازاق)

مېنىڭ دادام كەمبەغەل ئىدى

ئەپەندىم بىر يىلى بېيىپ قاپتۇ، ئەمما ئۇ يەنىلا ئۆزىنىڭ قەدىناس ئېشىكىنى مىنىپ يۈرۈپتۇ.

بىر باي ئۇنىڭدىن سوراپتۇ:

— ئەپەندىم، ھازىر خېلى پۇللۇق بولۇپ قالدىڭىز، نېمىشقا يەنىلا ئېشەك مىنىپ يۈرىسىز، ئوغلىڭىز چېغىدا ئېگىز ئارغىماق مىنىپ يۈرىدۇ؟

— راست ئېيتتىڭىز، — دەپتۇ ئەپەندىم، — چۈنكى ئۇنىڭ دادىسى باي - دە، مېنىڭ دادام كەمبەغەل ئىدى.

(ئۇيغۇر)

پۇلىڭىزنى هازىر ئىلىۋېلىڭ

ئىككى كىشى كوچىدا پۇل جېدىلى بىلەن ئۇرۇ-شۇپ قاپتۇ.

— پۇلۇڭنى بەرمەيمەن، قانداق قىلالايسەن؟ — دەپتۇ بىرى.

— بەرمىسەڭ بەرمە، قىيامەتكە بارغاندا ئالىمەن، شۇ چاغدا بەرمىگىنىڭنى كۆرەي قېنى؟ — دەپتۇ. دەل شۇ چاغدا ئەپەندىم كېلىپ قاپتۇ. ئەپەندىم ئالارمەنگە:

— ئاغىنە، سىز ئۇنىڭغا بىر - ئىككى ئېغىز ياخشى گەپ قىلىپ پۇلىڭىزنى ئىلىۋالغىنىڭىز ياخشى، قىيامەتكە بارغاندا ئىلىۋالغىنىڭىز بىلەنمۇ خەجلەيدىغان يەر تاپالمايسىز! — دەپتۇ.

(ئۇيغۇر)

لوڭقىنىڭ توغرا سىغىمى

تۆركىيىدە جۆڭگونىڭ قەدىمكى ئېسىل بىر گۈل لوڭقىسى تېپىلىپتۇ. كىشىلەر چايخانىدا ئولتۇرۇپ ئۇ-نىڭ توغرا سىغىمىنىڭ زادى قانچىلىك ئىكەنلىكى ئۈس-تىدە تالاش - تارتىش قىلغىلى تۇرۇپتۇ.

دەل بۇ تالاش - تارتىشنىڭ ئۈستىگە ئەپەندىم كى-رىپ قاپتۇ. كىشىلەر ئەپەندىمنى بۇنىڭغا بىر كېسىم چىقىرىپ بېرىشكە تەكلىپ قىپتۇ.

— بۇ ئاسان، — دەپتۇ ئەپەندىم، — گۈل لوڭقى-سىنى ئەكېلىڭلار، ئاندىن بىر تەلەڭگە قۇم ئەكې-لىڭلار.

ئەپەندىم قۇمنى بىرئاز - بىرئازدىن لوڭقىنىڭ ئىچىگە قۇيۇپتۇ، ئاندىن بىر تال ياغاچ بىلەن قوچۇپ، قۇمنى ئاستىغا چۆشۈرۈپتۇ. لوڭقا گويا يېرىلىپ كەت-كۈدەك دەرىجىدە قۇمغا توشۇپتۇ. ئاندىن ئەپەندىم:

— ئەمدى لوڭقىنىڭ سىغىمى ئەڭ يۇقىرى پەللىگە يەتتى، ئەمدى سىلەرنىڭ قىلىدىغان ئىشىڭلار شۇكى، لوڭقىنىڭ ئىچىدىكى قۇمنى چىقىرىپ، بىر چىنە - بىر چىنىدىن ئۆلچەڭلار، شۇ چاغدا لوڭقىنىڭ توغرا سىغى-مىنى تاپالايسىلەر، — دەپتۇ.

(تۆرك)

ھەقىقەتنىڭ بەدىلى

بىر كۈنى ئەپەندىم ئۆزىنىڭ بىر تۈركۈم مۇ-رىتلىرىغا:

— ئەگەر سىلەر ھەقىقەتكە ئېرىشمەن دېسەڭلار، ئۇنىڭ بەدىلى ئۈچۈن تەر تۆكۈشۈڭلار كېرەك، — دەپتۇ.

— ئەمىسە، سىز نېمە ئۈچۈن ھەقىقەتسىمان نەر-سىلەرنىڭ بەدىلى ئۈچۈنمۇ تەر تۆكىسىز؟ — دەپ سو-راپتۇ مۇرىتلاردىن بىرى.

— سىلەر دىققەت قىلمىدىڭلارمۇ؟ بۇنداق ئوخشاش نەرسىلەرنىڭ ئۆزى ئۇنىڭ قىممىتىنى بەلگىلەيدۇ، شۇ-ڭا مەن بۇنداق نەرسىلەرنىڭ بەدىلى ئۈچۈنمۇ تەر تۆكىمەن، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

(ئافغان)

ئېشەك بىلەن تاغار

بىرنەچچە پەيلاسوپ چايخانىدا ئولتۇرۇپ بىر مەسىلە ئۈستىدە مۇنازىرىلىشىپ قاپتۇ. ئۇلارنىڭ ئۈستىگە ئەپەندىم كىرىپ قاپتۇ.

— ئەپەندىمدىن بىر مەسىلىنى سوراپ باقايلى، — دەپتۇ ئۇلارنىڭ بىرى.

— ئېشەكتىن باشقا نېمىنى بىلەتتى ئۇ، — دەپتۇ يەنە بىرى.

— ئېشەكتىمۇ پەلسەپە بار ـ دە، — دەپتۇ ئەپەندىم ئاڭلاپ.

— ئۇنداق بولسا، ئەپەندىم، — دەپتۇ كېيىنكىسى، — سىز مۇنۇ مەسىلىگە جاۋاب بېرىپ بېقىڭ، ئېشەك بۇرۇن بولغانمۇ ياكى سامان قاچىلايدىغان تاغار بۇرۇن بولغانمۇ؟

— بۇنى سوراشنىڭ نېمە ھاجىتى، تاغار بۇرۇن بولغان ـ دە، — دەپتۇ ئەپەندىم دەرھال.

— نېمە ئۈچۈن؟ — دەپتۇ پەيلاسوپلاردىن بىرى.

— بىر ئېشەك بىر تاغارنى تونۇيالايدۇ، ئەمما بىر تاغار بىر ئېشەكنى تونۇيالمايدۇ! — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

(ئافغان)

ئىككىلا ئاي ياخشى

بىر كىشى ئەپەندىمدىن سوراپتۇ:

— ئەپەندىم، بىر نەرسىنى ئېيتىپ بەرسىڭىز، ئورغاققا ئوخشاش ھىلال ئاي ياخشىمۇ ياكى نانغا ئوخشاش يۇمىلاق ئاي ياخشىمۇ؟

— مېنىڭچە، ئىككىلا ئاي ياخشى، — دەپتۇ ئەپەندىم.

— نېمىشقا؟

— ئەگەر ئورغاق بولمىسا، نان نەدىن كېلىدۇ؟ ئەگەر نان بولمىسا، ئورغاقنى قانداق تۇتقىلى بولىدۇ؟ — دەپ چۈشەندۈرۈپ بېرىپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

مەسىلەن

بىشەم، پەلپەتىش گەپ قىلىدىغان بىر ئادەم ئەپەندىمدىن سوراپتۇ:

— ئەپەندىم، كالىنىڭ سىڭىرى، تېرىسى، قامچىسى زادى پىشمايدۇ، ئادەمنىڭمۇ پىشمايدىغان يېرى بارمۇ؟

— ئەلۋەتتە بار! — دەپتۇ ئەپەندىم.

— مەسىلەن، — دەپ سوراپتۇ ھېلىقى ئادەم.

— مەسىلەن، سىزنىڭ مۇشۇ ئاغزىڭىز! — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

(قازاق)

ئۆسەك گەپ

بىر كىشى ئەپەندىمدىن:

— ئەپەندىم، قانداق قىلغاندا ئۆسەك گەپ تارقىتىشتىن ساقلانغىلى بولىدۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.

— ئەگەر سىز ئۆسەك گەپ تارقىتىشتىن ساقلىنىمەن دېسىڭىز، ئەڭ ياخشىسى ئۆزىڭىزنىڭ ئۆسەك گەپنى ئاڭلاشقا ئامراق قۇلىقىڭىزنى كېسىۋېتىڭ، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

(تۈرك)

راست گەپ ئېغىر

بىر كىشى ئەپەندىمدىن سوراپتۇ:

— دۇنيادا ھەممىدىن نېمە ئېغىر؟

— راست گەپ ئېغىر! — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

— راست گەپنى ئۆلچەيدىغان يەر نەدە؟ — سوراپتۇ ئۇ كىشى.

— راست گەپنى ئۆلچەيدىغان يەر سىزنىڭ كۆكرىكىڭىزدە! — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

(ئۇيغۇر)

نەدە ئىش بولسا شۇ يەرگە

ئەپەندىم ئوردىدىكى خىزمىتىدىن بوشىتىلىپتۇ، شۇنىڭ بىلەن ئەپەندىم ئىشسىز قاپتۇ.

ئىشسىز قالغان ئەپەندىم بىر كۈنى تام تۈۋىدە ئاپ-تاپسىنىپ ئولتۇرسا، قوشنىسى چىقىپ سوراپتۇ:

— ئەپەندىم، سىز ئۆلسىڭىز بېھىشكە كىرىشنى خالامسىز ياكى دوزاخقىمۇ؟

— ھەي، ئوبدان قوشنام، — دەپتۇ ئەپەندىم ئاھ چېكىپ، — نەدە ئىش بولسا شۇ يەرگە...

(تۈرك)

كۆز ئالدىدا، قۇلاق ئارقىدا

ئەپەندىم بىر نەچچە ئاغىنىسى بىلەن تال تۈۋىدە قار-تا ئويناۋېتىپتىكەن، بىردىنلا ھاۋا بۇزۇلۇپ چاقماق چېقىپ، ئارقىدىن ھاۋا گۈلدۈرلەپ كېتىپتۇ.

ئەپەندىمنىڭ بىر يېتىم ئاقساقال ئاغىنىسى ئەپەن-دىمدىن سوراپتۇ:

— ئەپەندىم، نېمىشقا چاقماق چاققاندا، ئاۋۋال چاقماقنى كۆرىمىز، ئارقىدىن گۈلدۈرنى ئاڭلايمىز؟

ئەپەندىم سەل ئويلىنىۋېلىپ، ئاندىن جاۋاب بېرىپتۇ:

— چۈنكى كۆز ئالدىدا، قۇلاق ئارقىدا، شۇڭا...

(تۈرك)

راست گەپ بىلەن يالغان گەپ

بىر كۈنى بىر توپ ئادەم ئەپەندىمنى ئورىۋېلىپ سوراپتۇ:

— ئەپەندىم، راستىڭىزنى دەڭە، سىز زادى يالغان گەپ قىلامسىز؟

— بەزىدە قىلىپمۇ قويىمەن، — دەپتۇ ئەپەندىم.

— قانداق چاغدا؟

— راست گەپنىڭ يۈزىگە يالغان گەپنىڭ ئۈپىسىنى سۈرۈشكە توغرا كەلگەندە، — دەپتۇ ئەپەندىم.

(قازاق)

خوراز سوقۇشتۇرۇش بىلەن قوچقار سوقۇشتۇرۇش

چاتاقچى ھەم ئۆسەكچى بىر ئادەم قولىدا يوغان بىر خورازنى كۆتۈرۈپ تۇرۇپ ئەپەندىمدىن سوراپتۇ:

— ئەپەندىم، خوراز سوقۇشتۇرۇش قىزىقمۇ ياكى قوچقار سوقۇشتۇرۇشمۇ؟

— خوراز سوقۇشتۇرۇش بولسۇن، قوچقار سوقۇشتۇرۇش بولسۇن، ئارىغا زىددىيەت تۇغدۇرماسلىق، كىشى بىلەن كىشىنى ئۈرۈشتۇرماسلىق ھەممىدىن ئارتۇق، — دەپتۇ ئەپەندىم.

(قازاق)

ئەركەكزەدەك بېلىق

ئەپەندىم بىر كۈنى پادىشاھقا بېلىق سوۋغا قىپتۇ. پادىشاھ خۇشال بولۇپ بىر تىللا ئىنئام بېرىپتۇ. بۇنىڭغا ۋەزىرى نارازى بولۇپ:

— تەقسىر، بىر بېلىق ئۈچۈن بىر تىللادىن ئىنئام بەرسىڭىز خەزىنە قۇرۇپ قالىدۇ. تىللانى قايتۇرۇۋېلىڭ، — دەپتۇ.

پادىشاھ تەڭلىكتە قېلىپ:

— تىللانى قايتۇرۇۋالغان بىلەن يۈزىمىز كېتىپ قالارمىكىن، — دەپتۇ.

— بۇنىڭ يولى ئاسان، — دەپتۇ ۋەزىر يول كۆرسىتىپ، — ئەپەندىمنى چاقىرتىپ، «بېلىقىڭىز ئەركەكمۇ، چىشىمۇ؟» دەپ سورايسىز. «ئەركەك» دېسە، «ماڭا چىشى بېلىق كېرەك» دەيسىز، ئەگەر چىشى دېسە، «ئەركەك بېلىق كېرەك» دەيسىز. شۇنداق قىلىپ بېلىقنى بېرىۋېتىسىز ـ دە، تىللانى قايتۇرۇۋالىسىز.

پادىشاھ ئەپەندىمنى چاقىرتىپ كېلىپ:

— ئەكەلگەن بېلىقىڭىز ئەركەكمۇ، چىشىمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.

ئەپەندىم پادىشاھنىڭ نىيىتىنى بايقاپ:

— ئەكەلگەن بىلىقىم ئەركەك-زەدەك بىلىق ئىدى، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

ئەپەندىمنىڭ جاۋابى ئالدىدا پادىشاھمۇ، ۋەزىرمۇ ئىلاجسىز قاپتۇ.

(تۈرك)

گوۋاھلىق بېرىش

شەھەر قازىسى دەۋا ئىشلىرىنى دائىم يالغان گوۋاھلىق بەرگۈچىلەرگە تايىنىپ ئېلىپ بارىدىكەن. ئەپەندىم بىر يوقسۇل كىشىنىڭ دەۋاسىغا گوۋاھلىق بېرىش ئۈچۈن قازىخانىغا كەپتۇ. قازى ئەپەندىمنىڭ راستچىللىقىدىن ئەنسىرەپ، ئەپەندىمنى گوۋاھلىقتىن ئۆتكۈزمەسلىككە ئامال ئىزدەپتۇ. ئاۋۋال ئۇ:

— گوۋاھلىقتىن ئۆتۈش ئۈچۈن ئەھلى مۇسۇلمان بولۇش لازىم. قۇرئان ئايەتلىرىنى يادا بىلمەك شەرتتۇر، — دەپتۇ.

ئەپەندىم قازى سورىغان ئايەتلەرنى تولۇق ئوقۇپ بېرىپتۇ. كېيىن قازى ئۆلۈكنى غۇسۇل قىلغاندا ئوقۇيدىغان ئايەتنىمۇ سوراپتۇ، ئەپەندىم ئۇنىمۇ يادا ئوقۇپ بېرىپتۇ.

— بۇلار تېخى كۆپايە قىلمايدۇ، — دەپتۇ قازى، — ئۆلۈكنى يەرلىككە قويغاندا ئوقۇيدىغان تەلقىننى بىلەمسىز؟

— ئۇنىمۇ بىلىمەن، — دەپتۇ ئەپەندىم، — «بەختلىك بەندە ئىكەنسەن، قازىنىڭ ئالدىدا يالغان گوۋاھلىق بېرىشتىن ئۆلۈپ قۇتۇلدۇڭ» دەيمەن، خالاس.

(ئۇيغۇر)

كالاچ كىتابى

ئەپەندىم تويغا بارغاندا كالىچىنى قويىنىغا تىقىپ تۆرگە چىقىپ ئولتۇرۇپتۇ.

بۇنى كۆرگەن ئىمام:

— موللا نەسىردىن، قويىنىڭىزدىكى نېمە؟ — دەپ سوراپتۇ. ئەپەندىم:

— كالاچ كىتابى، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

— دۇنيادا «كالاچ كىتابى» دېگەن كىتاب بارلىقىنى ھېچ ئاڭلىمىغانىكەنمەن، بۇ كىتاب قاچان چىققان؟

— مېنىڭ كالىچىم يوقىلىۋەرگەندىن كېيىن چىققان، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

(ئۆزبېك)

پارىغا كەلگەن قوينىڭ ئۇستىخىنى

مىڭبېشىنىڭ كانىيىغا ئۇستىخان تۇرۇپ قېلىپ ئۆلىدىغانغا ئازلا قاپتۇ، كۆرمىگەن تېۋىپ قالماپتۇ، ھېچكىم ئامالىنى قىلالماپتۇ. ئاخىر ئەپەندىمنى ئەسلىشىپ، ئادەم ئەۋەتىپتۇ. ئەپەندىم ئۆزى كەلمەي، بىر پارچە قەغەزگە بىرنېمە يېزىپ ئەۋەتىپتۇ. مىڭبېشى قەغەزنى ئېچىپ كۆرۈش بىلەن بوينى سوزۇلۇپتۇ ـ دە، ئۇستىخان تامىقىدىن ئۆتۈپ كېتىپتۇ. ئادەملەر ھەيران بولۇپ، قەغەزگە قانداق دۇئا يېزىلغانلىقىنى دەپ قاراشسا، ئەپەندىم:

«پارىغا كەلگەن قوينىڭ ئۇستىخىنى» دەپ يازغانىكەن.

(ئۆزبېك)

بىر زالىم

ئەمىر تېمۇر بىر كۈنى ئادەملەرنى يىغىپ:
— مەن زالىم پادىشاھمۇ، ئادىل پادىشاھمۇ؟ — دېگەن سوئالنى ئوتتۇرىغا قويۇپتۇ. «زالىم» دېگەننىمۇ «ئادىل» دېگەننىمۇ ئۆلۈمگە بۇيرۇپتۇ.
ئاخىر ئەپەندىم ئوتتۇرىغا چىقىپ:
— بىر زالىم! خۇدا بىزگە جازا بېرىشكە سىزنى ئەۋەتكەن، — دەپتۇ.
تېمۇرغا بۇ جاۋاب يېقىپتۇ.

(ئۆزبېك)

ئېشـكـمـنـىڭ قـۇيـرۇقـى

ئەپەندىم بىلـەن قـەستلىشىپ يـۈرگەن بىر شەيخ ئۇنىڭدىن:

— موللا نەسىردىن، قىزىقچىلىقتىن باشقا ھۇنەرىڭىز بارمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.

ئەپەندىم ياندۇرۇپلا شەيختىن سوراپتۇ:

— خوش، شەيخ تەقسىر، سىزنىڭ قانداق خىسلەتىڭىز بار؟ قېنى، ئاۋۋال سىز ماڭا ئېيتىڭ!

— مېنىڭ خىسلىتىم كۆپ، — دەپتۇ شەيخ، — مەسىلەن، مەن ھەر كۈنى كېچىسى پەيغەمبەر مىراجغا چىققاندا، بىرىنچى بولۇپ ئاسمانغا ئۇچىمەن، پەرىشتەلەر بىلەن مەدھىيە ئېيتىمەن.

— شۇ ۋاقىتتا، — دەپ سۆز قىستۇرۇپتۇ ئەپەندىم، — ئۈستىڭىزدە يەلپۈگۈچكە ئوخشاش بىر نەرسە سىلكىنىپ تۇرامدۇ؟

— ھە، بەللى، — دەپ خۇشال بولۇپ كېتىپتۇ شەيخ.

— ئەنە شۇ ئېشەكنىڭ قۇيرۇقى، — دەپتۇ ئەپەندىم.

(ئۆزبېك)

خۇدانىڭ ئەمرى

ئەپەندىم باشقا بىر شەھەرگە بىرىپ بىر سارايغا چۈشۈپتۇ. كەچقۇرۇن ئۆينىڭ تورۇسى ۋە تاملىرى چارسىلداشقا باشلاپتۇ. ئەپەندىم سارايۋەننى چاقىرىپ:

— ئۆيىڭىزنىڭ تورۇس - تاملىرى ئامانەت تۇرغاندەك قىلىدۇ، يىتىشقىمۇ قورقۇۋاتىمەن، ئۇستا چاقىرتىپ تىرەك قويدۇرسىڭىز قانداق؟

— قورقماڭ، — دەپتۇ سارايۋەن، — خۇدانىڭ ئەمرى بولمىسا يىقىلمايدۇ.

— چارسىلداشقا ئەمىر قىلمىغان خۇدا، ئۆرۈلۈپ چۈشۈشكىمۇ ئەمىر قىلمامدىكىن دەپ قورقىمەن، — دەپتۇ ئەپەندىم.

(ئۆزبېك)

بىر سودىگەر كۆردۈم

ئەپەندىم بىر باينىڭ مېھمانخانىسىغا كىرسە، خان ئەمەلدارلىرى، ئۆلىمالار، بايلار، قازىلار پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇشقانىكەن، ئۇلار ئەپەندىمنى كۆرۈش بىلەنلا كۇلۇشۇپ، ئۇنىڭدىن بىر لەتىپە ئېيتىپ بېرىشنى تەلەپ قىپتۇ، ئەپەندىم ماقۇل دەپ لەتىپىنى باشلاپتۇ:

— مەن بىر سودىگەرنى كۆردۈم، ئۇنىڭ تۆت تۆگە مېلى بار ئىكەن. «بۇ ماللارنى كىمگە ساتىسىز؟» دەپ سورىسام، ئۇ، «ئەمەلدارلارغا، ئۆلىمالارغا، بايلارغا ۋە قازىلارغا ساتىمەن» دەپ جاۋاب بەردى.

— ئۇ قانداق مـالـلار ئىكەن؟ — دەپ سوراپتۇ ئۇلارنىڭ بىرى.

— بىر تۆگە مېلى زۇلۇم ئىكەن، بۇنى ئەمەلدارلارغا ساتارمىش، بىر تۆگە مېلى خىيانەت ئىكەن، بۇنى بايلارغا ساتارمىش، بىر تۆگە مېلى غەيۋەت ـ شىكايەت ئىكەن، بۇنى ئۆلىمالارغا ساتارمىش، بىر تۆگىسى ھىيلىگەرلىك ۋە پارىخورلۇق ئىكەن، بۇنى قازىلارغا ساتارمىش.

— قانداق سودىگەر ئىكەن ئۇ؟ — دەپ ھەيران بوپتۇ قازى.

— شەيتان، — دەپتۇ ئەپەندىم.

(ئۆزبېك)

ئىتنىڭ ۋەسىيىتى

ئەپەندىمنىڭ ياخشى كۆرگەن ئىتى ئۆلۈپ قاپتۇ. ئەپەندىم ئۇنى مەھەللىدىكىلەرگە بىلدۈرمەستىن كېپەنگە ئوراپ، تاۋۇتقا سېلىپ، مەسچىتتە نامىزىنى چۈشۈرۈپ قەبرىستانغا ئاپىرىپ كۆمۈپتۇ.

كېيىن، ئىمام باشلىق مەھەللە چوڭلىرى بۇ ئىشتىن خەۋەر تېپىپ، ئەپەندىمنى قازىخانىغا چاقىرتىپتۇ.

— خۇدانىڭ قۇدرىتى بىلەن، — دەپتۇ ئەپەندىم، — ئىتىم ئۆلۈم ئالدىدا تىلغا كىردى.

— ھە، ئىتىڭىز تىلغا كىرىپ نېمە دېدى؟ — دەپ سوراپتۇ ئەپەندىمدىن قازى.

— خۇدانىڭ قۇدرىتى بىلەن ئىتىم تىلغا كىرىپ، «مەن ئۆلسەم ئۆلۈكۈمنى كېپەنگە ئوراپ، نامىزىمنى چۈشۈرۈپ كۆمۈڭ» دېدى. مەنمۇ بۇ ئىت قىياپىتىگە كىرگەن ئەۋلىيالاردىن بولسا كېرەك دەپ ئېيتقىنىنى قىلدىم.

— ئىت يەنە نېمە دېدى؟ — دەپ سوراپتۇ قازى يەنە.

ئەپەندىم قازىنىڭ مۇددىئاسىنى چۈشىنىپ مۇنداق جاۋاب بېرىپتۇ:

— ئىتىم ئېيتتىكى، «بىر چاغدا پالان جايغا ئەل-
لىك تەڭگە پۇل كۆمۈپ قويغانىدىم، مەن ئۆلگەندىن
كېيىن شۇ پۇلنى ئېلىپ، يېرىمىنى قازى ئاكامغا بې-
رىڭ» دېدى.

ئەپەندىم يېنىدىن خالتىغا سېلىنغان تەڭگىلەرنى ئېلىپ قازىغا ئۇزىتىپتۇ.

قازى بۇ جاۋابقا تولۇق قانائەتلىنىپ، ئەپەندىم ئۇستىدىكى دەۋانى ئاياغلاشتۇرۇپتۇ.

(ئۆزبېك)

ئۆلمىگەن بىزنىڭ جېنىمىز

ئەمىر تېمۇر بىر كۈنى ئەپەندىمنىڭ ئالدىدا ئەينەككە قاراپ ئۆزىنىڭ سەتلىكىدىن شىكايەت قىلىپ:

— قارا، — دەپتۇ ئەپەندىمگە، — ئادەممۇ شۇنداق سەت بولامدۇ؟

— بىر قېتىم ئەينەككە قاراپ شۇنچە خاپا بولىسىزۇ، ئۆلمىگەن بىزنىڭ جېنىمىز: ھەر كۈنى سىزنى ئون قېتىم كۆرسەكمۇ چىداپ يۈرىۋېرىمىز، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

(ئۆزبېك)

ئىككى پەيغەمبەر

ئەپەندىم مۇدەررىسنىڭ يېنىدا ئولتۇرغىنىدا، بىر پوپ كېلىپ مۇدەررىستىن سوراپتۇ:

— ئاسمانغا — خۇدانىڭ ئالدىغا چىقىش ئۈچۈن بەش يىل يۈرۈش كېرەك دەيسىلەر. خوش، مۇھەممەد پەيغەمبەر خۇدانىڭ ئالدىغا چىققاندا قانداق شوتا بىلەن چىققان؟ — دەپ سوراپتۇ.

مۇدەررىس پوپنىڭ بۇ سوئالىغا جاۋاب بېرىشكە ئاجىزلىق قىلىپ ئەپەندىمگە قاراپتۇ.

ئەپەندىم شۇ زامانلا:

— شۇ سىلەرنىڭ ئەيسا پەيغەمبىرىڭلار چىققان يوغان شوتىدا چىققاندۇ! — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

(ئۆزبېك)

ئەيسا ۋە ئىمام

ئەپەندىم بىر يېزىغا ئىمام بولۇپ قاپتۇ. بۇ يېزىنىڭ ئادەملىرى دىندار بولسىمۇ، ئىمامغا ھىممەتسىز ئىكەن. ئەپەندىم ئاچ قېلىپ، ئۆز جامائىتىنى ئېرىتمەكچى بوپتۇ. شۇ مەقسەتتە گەپنى پەيغەمبەرلەردىن باشلاپ، ئەيسا پەيغەمبەرنىڭ تۆتىنچى ئاسمانغا چىقىپ كەتكەنلىكىنى دەپتۇ.

— ئەيسا پەيغەمبەر ھازىرمۇ تۆتىنچى ئاسماندىمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ نامازخانلاردىن بىرى.

— ھە...

— تەقسىر، ئۇ كىشى تۆتىنچى ئاسماندا بولسا، نان - سۇلىرىدىن كىم خەۋەر ئېلىپ تۇرىدۇ؟

— قىزىق ئادەم ئىكەنسىز! تۆتىنچى ئاسماندىكى ئەيسانىڭ غېمىنى يېگۈچە، ئالدىڭىزدىكى ئىمامىڭىزنىڭ ھالىنى سورىسىڭىزچۇ! — دەپتۇ ئەپەندىم.

(ئۆزبېك)

ئەپەندىم ۋە ئىمام

ئىمام ئەپەندىمدىن:

— ئەپەندىم، شەيتاننىڭ خوتۇنىنىڭ ئېتى نېمە؟ — دەپ سوراپتۇ.

ئەپەندىم كىتابنى كۆرۈپ چىقىپ:

— ئۇلارنى ئۆزىڭىز نىكاھ قىلغانىكەنسىزغۇ، ئۆزىڭىز بىلمەمسىز؟ — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

(ئۆزبېك)

چاكىرى شۇنداق دانا بولسا...

بىر ياش مولللىنىڭ يېشەلمىگەن بىرقانچە مەسىلە-لىرى بار ئىكەن. ئۆزى ئوقۇۋاتقان مەدرىسىدىكىلەر-مۇ، ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى مولىلارمۇ بۇ مەسىلىلەرنى يېشىپ بېرەلمەپتۇ. بىرى ئۇنىڭغا، «موللا نەسىردىننى تېپىڭ، مەسىلىلىرىڭىزنى بەلكىم شۇ يېشىپ بەرسە ئەجەب ئەمەس» دەپتۇ. ياش موللا قوينىغا ئون تال ئانارنى سېلىپ، ئەپەندىمنىڭ يېزىسىغا يول ئاپتۇ.

ئەپەندىم ئېتىزدا تېرىلغۇلارنى سۇغىرىپ يۈرگەنىد-كەن، ياش مولا ئۇنى تونۇماستىن مەھەللىسىنى سوراپتۇ.

— مەن ئەپەندىمنىڭ چاكىرى بولىمەن، — دەپتۇ ئەپەندىم، — ئۇلتۇرۇڭ، دەم ئېلىڭ، كەچقۇرۇن بىللە بارىمىز.

ياش موللا ماقۇل بوپتۇ. ئەپەندىمنىڭ كۆزى ياش موللىنىڭ قوينىدىكى ئانارلارغا چۈشۈپتۇ.

— ئانارلارنى نېمە ئۈچۈن كۆتۈرۈپ يۈرىسىز؟ — دەپ سوراپتۇ ئەپەندىم.

ياش موللا ئەپەندىمنى ئىزدەشتىكى مەقسىتىنى ئېيتىپتۇ:

— ھەربىر مەسىلىگە بەرگەن جاۋابى ئۈچۈن بىر
تال ئانار بېرىمەن.
— قېنى، بولمىسا مەسىلىلىرىڭىزدىن بىر - ئىك-
كىسىنى ئاۋۋال ماڭا ئېيتىپ كۆرۈڭ، ئانارغا ئەرزىم-
دۇ، يوق، — دەپتۇ ئەپەندىم.
ياش موللا ماقۇل دەپ مەسىلىلىرىنى قويۇشقا باش-
لاپتۇ. ھەش - پەش دېگۈچە ئون تال ئانار ئەپەندىمنىڭ
قولىغا ئۆتۈپ بوپتۇ. ياش موللا ئون بىرىنچى مەسىلە-
نى قويماقچى بوپتىكەن، ئەپەندىم ئۇنىڭ قوينى بوش
بولۇپ قالغىنىنى كۆرۈپ:
— نېسىگە جاۋاب يوق! — دەپتۇ.
— ئەپەندىمنىڭ چاكىرى شۇنداق دانا بولسا، ئۆزى
قانچىلىكتۇ؟ — دەپ شەھەرگە قايتىپ كېتىپتۇ ياش
موللا.

(ئۆزبېك)

ئاغرىق يوقلاش

ئەپەندىم تۇيۇقسىز ئاغرىپ قاپتۇ، ئاغرىغاندىمۇ خېلى قاتتىق ئاغرىپ، ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قاپتۇ. قولۇم - قوشنا، يار - بۇرادەرلىرى يوقلاپ كەپتۇ. ئاغرىق يوقلاپ كەلگەن بۇ كىشىلەر ئۇنى سوراپ، بۇنى سوراپ، ئاغزى بېسىلماپتۇ، لېكىن ئەپەندىمنىڭ ئاغرىقىنى سوراشنى پۈتۈنلەي ئۇنتۇپتۇ. ئاغرىقىنىڭ ئازابىدىن ئەپەندىمگە ئۇلار بىلەن پاراڭلىشىش نەدە خۇشياقسۇن؟ ئۇلارغا بىر نەرسە دەي دېسە يۈز كېلەلمەپتۇ.

قايتىش ئالدىدا كىشىلەر يەنە ئۇنى دەپ، بۇنى دەپ ئەپەندىمدىن يەنە سوراپتۇ:

— ئەپەندىم، بىز قىلىشىپ بېرىدىغان يەنە قانداق ئىش - كۈشلىرىڭىز بار؟ يەنە قانداق ئارزۇيىڭىز بار؟

ئەپەندىم ئاڭلاپ، دەرھال جاۋاب بېرىپتۇ:

— رەھمەت، سىلەرنىڭ ياخشى كۆڭلۈڭلارغا، مېنىڭ بىرلا ئارزۇيۇم بار، ئۇ بولسىمۇ، بۇنىڭدىن كېيىن ئاغرىق يوقلىغاندا، گەپنى ئاز قىلساڭلار!

(تۈرك)

ئاخىرقى ئارزۇيۇم

پادىشاھ ئەپەندىمنىڭ ئاغرىپ قالغانلىقىنى ئاڭلاپ يوقلاپ كەپتۇ. پادىشاھ ئورۇن تۇتۇپ ياتقان ئەپەندىمگە:

— ئەپەندىم، نېمە ئارزۇيىڭىز، نېمە ئىشىڭىز بولسا، ماڭا ئېيتىڭ! — دەپتۇ.

— تەقسىر، مېنىڭ بىرلا ئارزۇيۇم بار، مەن ئۆلگەندىن كېيىن، مېنىڭ ياماق پەرىجەمنى كىيىپ، ئېشىكىمنى مىنىپ، تىلەمچى ۋە يوقسۇللار ئولتۇرغان جايلارغا بېرىپ ئايلىنىپ كېلىشىلىرىنى سورايمەن، مېنىڭ ئەڭ ئاخىرقى ئارزۇيۇم شۇ، — دەپتۇ ئەپەندىم دەرمانسىز هالدا پادىشاھقا.

پادىشاھ ئەپەندىمنىڭ تەلىپىگە ماقۇل دەپتۇ. بىرنەچچە كۈن ئۆتكەندىن كېيىن ئەپەندىم ئالەمدىن ئۆتۈپتۇ. شۇنىڭ بىلەن، پادىشاھ ئەپەندىمنىڭ ئارزۇسى بويىچە، ئەپەندىمنىڭ ياماق پەرىجىسىنى كىيىپ، ئېشىكىنى مىنىپ، يوقسۇللار ۋە تىلەمچىلەر ئولتۇرغان جايلارغا قاراپ مېڭىپتۇ.

تىلەمچىلەر ۋە يوقسۇللار ئەپەندىمگە ئوخشاش بىر ئادەمنىڭ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، خۇشاللىق بىلەن

گۈرۈلدەپ شۇ ئادەمنىڭ ئالدىغا يۈگۈرۈپتۇ ۋە:
— بىزنىڭ ئەپەندىم قايتىپ كەپتۇ، ئۇ ئۆلمەپتۇ، تېخى هايات ئىكەن! — دەپ چۇقان كۆتۈرۈپتۇ خۇشاللىقىدا.

كىشىلەر خۇشاللىقىدا سەكرەپ، تاقلاپ چۇقان كۆتۈرۈپتۇ. ئەمما، ئېشەك مىنگەن كىشى يېقىن كەلگەندە قارىسا، ئەپەندىم ئەمەسكەن. خۇشاللىق كەيپىيات بىردەمدىلا لاسسىدە بۇرۇنقى جىمجىتلىق هالەتكە چۈشۈپ قاپتۇ. كىشىلەر قاتتىق ئۈمىدسىزلىنىپ، چەكسىز پەرىشان بولۇپ، مەيۈس هالدا كېتىپ قاپتۇ. بۇ چاغدا ئارىدىن بىرى چىقىپ:

— ئاھ خۇدا، بىزنىڭ باشپاناهىمىز ئەپەندىم ئەمدى ئارىمىزغا كەلمەيدۇ! — دەپ ئۈنلۈك ۋارقىراپتۇ.

دەل شۇ چاغدا، پادىشاھ خەلقنىڭ چىن قايغۇسىنى بىلىپتۇ.

(ئۆزبېك)

ۋەسىيەت

ئەپەندىم ئورنىدا يېتىپ جان ئۈزۈشكە ئازلا قاپتۇ. ئەتراپىدىكىلەر:

— ئەپەندىم، چاققان بىر ۋەسىيەت قالدۇرۇڭ، شەرىئەت قائىدىسى بويىچە، سىزنىڭ مال - مۈلۈك ۋە پۇل - پۈچەكلىرىڭىزنى بالا - چاقىلىرىڭىزغا قانداق بۆلىمىز؟ — دەپتۇ.

— مېنىڭ ھېچ نەرسەم يوق، پەقەت بىرلا روھىم بار، — دەپتۇ ئەپەندىم ئارقىدىنلا يەنە، — بالا - چاقىلىرىمغا قالدۇرىدىغان ھېچنېمەم يوق، مېنىڭ روھىمنى يوقسۇللارغا قالدۇرۇشىلا. بالا - چاقىلىرىم كۆڭلىنى يېرىم قىلمىسۇن، — دەپتۇ ئەپەندىم كۆزىنى ئاستا يۇمۇپ.

(تۈرك)

ئەقىلگە ۋارىسلىق قىلىش

ئەپەندىم قېرىپ قاپتۇ، بىر كۈنى ئوغلى غەمكىن هالدا شۇنداق دەپتۇ:

— دادا، كۈنلەردىن بىر كۈنى سىز كېتىپ قالسىڭىز، سىزنىڭ قانداق مۈلكىڭىزگە ۋارىسلىق قىلىمەن؟

ئەپەندىم بىردەم ئويلىنىۋېلىپ، ئىچىگە چوڭقۇر بىر تىنىپ:

— بالام، مېنىڭ بىرىنچىدىن، مال - مۈلكۈم يوق، ئىككىنچىدىن، يەر - زېمىنىم يوق. ئەمما، سەن كۆڭلۈڭنى يېرىم قىلما. مەن كېتىپ قالغاندىن كېيىن، ئەقلىمگە ۋارىسلىق قىلغىن، — دەپتۇ.

(ئۇيغۇر)

ئەمگەككە تايىنىپ مېۋە ئېلىش

ئەپەندىمنىڭ تۆت ئوغلى بار ئىكەن، ھەممىسى ياشانغان دادىسىغا ئانچە ۋاپادار ئەمەس ئىكەن، يەنە كېلىپ بەك يالقاۋ ئىكەن. ئەپەندىم ئۇلارنى قاتتىق بىر ئەدەپلەشنى ئويلاپتۇ ـ دە، ھەر بىر ئوغلىغا ئايرىم ـ ئايرىم شۇنداق دەپتۇ:

— جېنىم بالام، مەن ساڭا ھەممىدىن بەك كۆيۈنىدىمەن. ساڭا شۇنداق بىر سىرنى ئېيتىپ قويايكى، قالغانلارغا ھەرگىز ئېيتىپ قويما. مەن بىزنىڭ باغدىكى بىر تۈپ كۆچەتنىڭ تۈۋىگە بىر قۇتا تىللا كۆمۈپ قويدۇم. مەن ئۆلگەندىن كېيىن، تۈيدۇرماستىن قۇتىنى كولاپ ئال، بۇ مېنىڭ ساڭا قالدۇرغان مىراسىم. ئەمما، شۇنىڭغا قاتتىق دىققەت قىلغىنكى، كۆچەتنىڭ يىلتىزىنى كوچىلىۋەتمە، ئاۋۋال كۆچەتنىڭ تۈۋىگە بىرئاز سۇ قۇيۇپ كولىساڭ ئاسان كولىنىدۇ.

شۇنداق قىلىپ، تۆت ئوغۇل دادىسىغا جىم ـ جىم ۋاپادارلىق قىلغىلى باشلاپتۇ، يەنە كېلىپ بىر ـ بىردىن چاققانلىشىپ كېتىپتۇ.

ئارىدىن ئۇزاق ئۆتمەيلا، ئەپەندىم ئاخىر بۇ دۇنيادىن كۆز يۇمۇپتۇ. ئەتىسى كېچىدە، تۆت ئوغۇل بىرى

بىردىن كەتمەننى ئېلىپ باغقا كىرىپتۇ - دە، دادىسى دېگەن ھېلىقى كۆمۈكلۈك تىللا قۇتىسىنى كولاپ تاپماقچى بوپتۇ. ئۇلار بىر - بىرىنى كۆرۈپ، ئىشنىڭ تېگىگە يېتىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن تۆتەيلەن مىراسنى تەڭ بۆلۈشمەكچى بوپتۇ. ئۇلار دادىسىنىڭ ئېيتقىنى بويىچە، ھەربىر تۇپ كۆچەتنىڭ تۈۋىگە سۇ قۇيۇپ كولاشقا باشلاپتۇ. ھەممە كۆچەتنىڭ تۈۋىنى كولاپ كۆرۈپ چىقىپتۇ، ئەمما تىللا قۇتىسىنى تاپالماپتۇ، ئەڭ ئاخىرقى بىر تۇپ كۆچەتنىڭ تۈۋىدىن بىر تال تاشنى تېپىۋاپتۇ، تاشقا: «ئۆزۈڭلارنىڭ ئەمگىكىڭلارغا تايىنىپ مېۋە ئېلىڭلار» دەپ يېزىپ قويۇپتۇ.

ئۇلار ئاخىر بۇنىڭدىكى سىرنىڭ تېگىگە چۈشىنىپ يېتىپتۇ. كۈز كەلگەندە، ھەممە كۆچەتلەرگە ساڭگۈل - سۇڭگۈل مېۋە چۈشۈپتۇ.

(ئۇيغۇر)

ئاستىغا ئۆرۈپ قويۇش كېرەك

— ئەپەندىم، سىز ئۆلگەندە سىزنى قانداق كۆمۈش-نى خالايسىز؟ — دەپ سوراپتۇ ئەپەندىمدىن بىر ئاغىنىسى.

— بېشىمنى تۆۋەن قىلىپ كۆمسىكەن دەيمەن. چۈنكى، بىز بۇ دۇنيادا يول ماڭساقتۇر، ئىش قىلساق-تۇر، بىر - بىرىمىزنى ئۆلتۈرۈشسەكتۇر، ھوقۇق تالاشساقتۇر بېشىمىزنى ئۈستۈن قىلىۋالىمىز. مېنىڭ-چە، ئۇ دۇنياغا بارغاندا، ئۇنى ئاستىغا ئۆرۈپ قويۇش كېرەك، — دەپتۇ ئەپەندىم.

(ئۆزبېك)

Document generated by Anna’s Archive around 2023-2024 as part of the DuXiu collection
(https://annas-blog.org/duxiu-exclusive.html).

Images have been losslessly embedded. Information about the original file can be found in PDF attachments. Some stats (more in the PDF attachments):
{
  "filename": "NDAxODc1Njkuemlw",
  "filename_decoded": "40187569.zip",
  "filesize": 10981744,
  "md5": "20c56fcac1cbb904b217d6023f9d1bfe",
  "header_md5": "2bacecc527576be3dc12e4eff217a98e",
  "sha1": "c0c7107775561277ab9b16d361c2208f578f40c3",
  "sha256": "63cd7dbbb0364f509c513c4dcf35c66e15ff626a19a687854ea416fe6b911d73",
  "crc32": 1859821564,
  "zip_password": "",
  "uncompressed_size": 11164495,
  "pdg_dir_name": "\u2524\u2567\u251c\u2248\u2561\u2500\u2591\u00f3\u2556\u2593\u2560\u00df \u2561\u250c2\u2591\u00b5 \u256c\u00bc\u256c\u00df\u2562\u221a\u2559\u2229_40187569",
  "pdg_main_pages_found": 201,
  "pdg_main_pages_max": 201,
  "total_pages": 221,
  "total_pixels": 777904384,
  "pdf_generation_missing_pages": false
}